

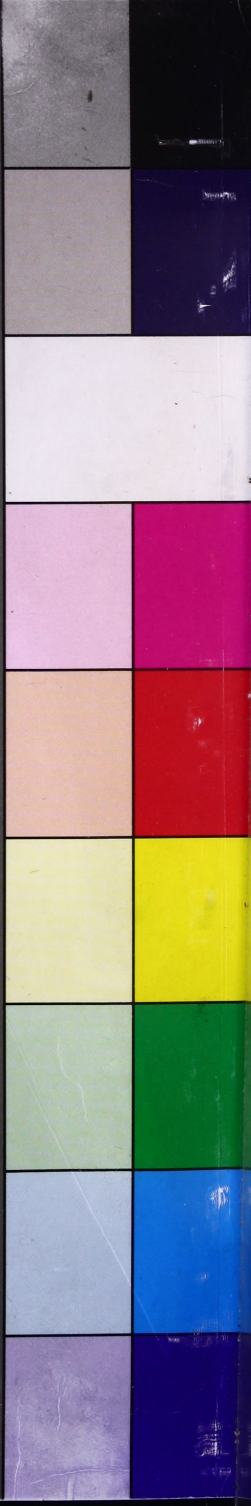

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

TIFFEN Color Control Patches © The Tiffen Company, 2007

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

DANEUS RACA-I.

Az az;

A' MI-ATYANK FE-
lől Igaz Értelmű Tanító-
nak MAGOK MENTSE'GE
VACI-ANDRÁSNAK Utorás
Vádja és Szidalma ellen.

TÓLNAI DÁLI JÁNOS
munkája által.

*A' ki felel Salamit mig meg nem hallja, e'
bolondság ő néj, es gyalázatos, Peldab.
18. 13.*

*Igaznak láttatik a' ki első a' Törvényben,
mig nem el-jő az ő felebaráttya, es meg-
visgálja ötet. ver. 17.*

Nyomtattatott SÁRUS-PATAKON a' Mél-
tóságos Öregbik FEJEDELEM ASZ-
SZONYNAK Parantsolattyából, úgyzn
az ő NAGYSÁGA Könyv-nyomtató Bő-
tőivel es Költségével, 1654-dik Eszt:

RENIUS GYÖRGY által.

Grossi Dno Gabriel P. de Nuntzaly.

38

RM 1. 8° 854

I 898

DANEUS RÁCA-I.

Az az;

A' MI-ATYANK FE-
lől Igaz Értelmű Tanító-
nak MAGOK MENTSE'GE
VACI-ANDRÁSNAK Uforás
Vádja és Szidalma ellen.

TÓLNAI DÁLI JÁNOS
munkája által.

A' ki felel salamit mig meg nem hallya, e'
bolondság ő né'i, es gyalázatos, Peldab.
18. 13.

Igaznak láttatik a' ki első a' Törvényben,
mig nem el-jő az ő felebaráttya, es meg-
visgálya ötet. vers. 17.

Nyomtattatott SÁRUS-PATAKON a' Mál-
tóságos Öregbik FEJEDELEM ASZ-
SZONYNAK Parantsolattyaából, ugyan
az ő NAGYSÁGA Könyv-nyomtató Bő-
tőivel es Költségével, 1654-dik Eszt:

RENIUS GYÖRGY által.

Genosof Dns Gabriel P. de Nyentzaly.

A Z I G A S S Á G O T É S
Békeiséget szerető minden
rendbéli Keresztyén Olvasónak Ke-
gyelem az Ur Jésus Christustól!

A Z Istennek külömb-külob-
formájú böltseségének, (melyet az
Apostol commendál Eph. 3. 10.) az
emberek idvezítésében, nem ütöl-
só (Isten-felő Olvasó) az, hogy a mi, természe-
ti szerént, veszedelmére volna az embernek,
azt rendeli és szolgálattya Isten eszközül az ő
Idveségének elő-mozdítására: Minéműnk
a' botránkozások, üldözések, eretnokségek, sza-
kadozások, és meg-hasonlások: hogy a' kik ál-
hatatosok, azok meg-esmértessenek, 1. Cor.
11. 19. Ezért mondja Idvezitőnk: Szükség
hogy legyenek a' botránkozások, Math. 18. 7.
S-ebben teccik már-ki (vedd jól észre) az I-
stennel mélyeséges böltsesége, hogy a' fetétségnek
parantsol hogy világofságot szülyön, 2. Cor. 4.
6. és úgy igaz-gattya mindoneken való bölts U-
rasága

A' Keresztyén Olvasóhoz.

rasága szerént az embernek gonosz szándékjo-
kat, hogy abból nagy és remélhetetlen jót hoz-
ki (Teremt. 50. 20:) s-a zúrzasáros és ren-
deletlen tévelygésekből-is a' tiszta és rendez
igaság ki-tündökölteti. A' tévelygések (ki-
váltképpen az Ecclesiában) hasonlók a' bor-
nak seprejihez, a' melyekből Isten, az ő minde-
neket környül vevő gondviselése által, szív-e-
rősítő igazságot tsepegtet-le. Ez mindaz-
által az Istennek titkos gondviselése nem rekesz-
ti-ki a' mi vigyázóságunkat; sőt meg-kiván-
nya tőlünk mindén ő hiveitől, azt hogy eszünk-
be-végyük a' kik háboruságnak és botránkozás-
nak okai vólnának, és azokat el-távoztassuk.
Rom. 16. 17. Kiváltképpen pedig a' Tanítók-
nak tiszteiben jár, hogy meg-gyözzék az ellen-
kezőket, az hiában való beszédűeket, és embe-
rek elméjének el-hitetőjít, Tit. 1. 9. 10.
Hasonló botránkozató tselekedetit tapasztal-
ván én-is, sok értelmes emberekkel együtt.
VACI ANDRÁSNAK minap ki-botsátott
Írásában némely Atyafiak ellen, a' kik között
egyik magam vagyok; késkévelon (noha bizony
szívemnek nem kitsiny fájdalomával, az ide-
alább jelentendő okokra nézve) kellett e' Tractát
ellene

A' Keresztyén Olvasóhoz.

ellene irnom. A' melyben fel-tett céloom fő-
képpen ez: elsőben hogy a Mi-Atyánk felől a
mi keresztyén Vallásunkon levő Doctiorokkal
egyező igaz és közönséges értelmünket meg-
mutassam azoknak saját irásokból. Másodszor,
hogy magunkat azokkal együtt mentsem U'raci
Andrásnak sok illetlen, embertelen, és ke-
resztyénségtelen Vádolási, Szidalma, és Motsko-
ládási ellen. Ki, hogy a maga nagybetsületinek
hírének nevének halhatatlan ki-terjeszthetése-
sére méhében fogadott telhetetlen kívánságát
szabadosban és hamarébb bé-töltbetné; e végre
indította (a' mint egész szova-járásából ki-
teccik) ezt a' másoknak éktelen börtelenítésé-
vel irása által való Kereskedését; s' ehhez ké-
pest meg-bérmálván magát, ilyen Vezeték új-
nevet adott ö magának: Daneus Rácai, Theo-
dulus Anaxius. A' mely Sidó, Görög, Deák szók-
ból egybe-varrott Titulusnak magyarazattya
ez. A' Daneus jött a' Görög igétül τὸ δάνος,
εὐός, μῦνος, φένος, impendium: avagy τὸ δα-
νείον, ἔ, μῦνιον, δέβιον, φένος, ἄς alienum,
az az: ajándék, usora, költs; költsön, ados-
ság, &c. annyit térszen azért a' Daneus, mint
költsön adó, adós, usorás ember. A' δάνος,
Ráca

A° Keresztyén Olvasóhoz.

Ráca, a° Sidó ige szerént, πῦρ, rik, vacuum, inane, üres, hijaba való, s-haszontalan; annyi részén mint, értelem nélkül való, az az, (haszerlatosság szerént) Szidalmazó; avagy, a° Syriai nyelven (a° mint némelyek magyarazzák) πῦρ, rách, annyi mint, pökni, rá-pökni (a° mint a° Mozes IV Könyv. 12. 14-ben, és V. Könyv. 25. 9-ben ki-fejeztetik) az az (haszerlatosság szerént) meg-utálni. Lásd-meg szent Math. 5. 22-dik versét. A° Ráca végén az i, Deák szó, s-annyit részén tulajdonút mint, meny-el: néha pedig, utálásból való el-küldést, el-üzést jelentő szóiska. Theodulus Görögül θεός καὶ δέσποτ, annyi mint, Isten Szolgálója. Anaxius, Görögül ἄναξ, méltatlant, el-fajultat részén: ha pedig ez egy szót ketté szakasztod, ἄναξ, Anax, Rex, Imperator, annyi részén mint, Király, hatalmas, uralkodó, s-az ius, Sagitta, venenum, fanies, rubigo, zru-go, az az, nyil, mérég, év-rofda. Ihol, Istennek isudálaros itéletiből s-bóltságazgatásából, mely nyilván (noha akarattya ellen és nem tudva) ki-fejezte Váci András, mind a maga személyéhez és hivatalyához igen il-lendőképpen, s-mind Istenéhez és Felebarát-cyához.

A Keresztyén Olvasóhoz.

tyához alkalmaztatott veszett indulatnak titkát! Ebből a Magyarázatból eszedben vedd már (Keresztyén Olvasó) könnyen, ennek az én Irásomnak Titulusának is igen helyes okát és értelmét. Ha ez munkám valakinek itéleti alá keresztül fog esni, sok okokra nézve: rövideden (hogy sokat szoritsak egyúvé) gondolja-meg (szeretettel kerem) (1) hogy magam is igen kedvem ellen nyultam ehhez: jól tudván hogy azon egy Vallásbéli Atyafiak között való veszekedés nem ditsérendő, (Moses I. Könyv. 13. 8.) Mert (bizonságom az Isten!) miképpen ez ideig egynéhány esztendőktől fogván való sok keserves méltatlan szenvedésim-tül magamat úgy meg győzöttetnem nem engedtem, hogy egy újni irást is köz helyre kibotsátottam volna [akarván inkább a magam privatumában kárt vallanom, mint sem az Ecclesia igaz jóvát meg-háboritanom,] azonképpé most sem irtam volna, ha mindenek szeméi o-leiben ki-költ RA' CA-I irásával a nyilvánosság Igasság, a mi oldalunk meket, meg ne bán-ródott volna. (2) Ugy kell azért az Ecclesiái Bekefséget szeretnünk, hogy egyetemben az Igasságot is szeressük, Zach. 8. 19: mely (a
mint

A' Keresztyén Olvasóhoz.

mint Tertullianus szóll) rejtek helyeket nem keres, mely mindenkor kész az ő ellenségével szemben szállani. Mely semmit nem szégyenl, hanem csak el rejtetni. Ez ellen pedig az Isten keménnyen panaszkodik Esaiásnál 59. 4-ben.

(9) Vallásúknak gonosz akarói ebből alkotmányos ságot né kaphatnak igazán: sem a magok közé levő egységgel dicskedésre; mert nálunk nyilván nagyon menyi sok ústök vonással lépik egymást a hitnek derekassab ágazati felett is: sem a mirajtunk való kaczagásra, ezért hogy egy-más sebeit fel-fedezzék; mert (a mint Jacobus Acontius szóll, Præfat. Stratagem. Satanæ.) jób hog' sebeinket nevelsék, melyekből meg-gyógyúlhatunk, mint sem azokat minden orvoság-nélkül meg-engedjük fekélyesedni, és telyeséggel gyógyúlhatatlanokká tétettetni; &c. Reméllem-is, hogy az kire főképpen ez I-rásom igazgattatik, Ephraimmal együtt talán meg-szelidül, meg-bánnya tselekedetét, meg-esméri magát, s az Isten-is könyörülvén könyörül rajta, Jerem. 31. 18, 19, 30. Tégeder pedig Keresztyén Olvasó csak ez egyre kérlek, s kén-szeritek-is az Ur Jéhus Nevében, hogy a mi felöllünk való ítélet tételben, mint engedelmes

A' Keresztyén Olvasóhoz.

Fiúkövedd a' te Mennyes Atyádat, ez egész földnek Biróját: *Ki (hog y nekünk példát adna a' sőt: Genyes ízelesben) a' Sodomának és Gomorának bűneinek kiáltását, minek-előtte azok felől septentiát mondana, alá megyek most (úgy mond Abrahamnak, emberi módszerem szólnan) és meg-látom ha az én hozzám jutott kiáltás szerint valóban úgy tselekedtenek: hogy ha nem, hogy meg-tudgyá, Mofes I. Könyv. 18. 20, 21-ben. Ezenképpen Te is, minekelőtte a' mi ellenünk hallogatott sők kiáltások felől egyenes lelki esmérettel ízeletet senvel, szály-alá (kerlek) ez. Könyvetskének figyelme-zessél való olvasására, és láss-meg, ha a' te hozzád jutott kiáltás szerint valóba úgy tselekedtünk: hogy ha nem, hogy meg-tudgyád. S-annak utánna íze-rezz magadnak igazságot, és el ne adjad a' böltseségnek, tudománynak, és észelségnek valóságát, (Példab, 23. 23.) Eszedbe vegyed a' melyeket mondok. Adjon azért az UR néked értelmet mindenekben, (2. Tim. 2. 7.) AMEN! Egy szóval jelensem a' Nyomatásbéli dekek asb Fogyszakozásokat, melyeket így jóbbíts-meg: pag. 15. lin. 6. Augullinus. p. 28. l. 25. Gomarus, p. 38. l. 22. azokon. p. 69. l. 12. XLVIII. LIV. &c. Az apróbb fogyszakozásokat magad-is eszedbe vethesed. Irtam Sáros-Pasakon a' Második Hónak, avagy Februariusnak 3-dik napján; az 1654-dik Esztendőben.*

A' valóságos Igazságnak és Békefségnek szeretetiben kész Szolgád

TOLNAI DÁLI JÁNOS.

(1.)

DANEUS RACA-I.

Azaz;

A' MI-ATYÁNK felső
igaz Értelmű *TANITÓKNAK*
MAGOK-MENTSEGE, *VÁCI-*
ANDRÁSNAK USORAS VAD-
GYA és *SZIDALMA* ellen.

I. **A'** MI-ATYÁNK-ról írott
Könyvnek *FORDETA SA-*
BAN két dolog foglaltatik-bé:
egyik a' miről a' *Tracta* vagon, másik annak
Toldalékja. A' *Tracta* alatt való dolog, nem
egyéb hanem a' *Mi-Atyánknak állatása s-meg-*
öltalmazása. Melyben a' *Status Controver-*
sia-t kell elsőben jól meg-érteni; s-az után az
Okokat, mellyekkel az állattatik. A' *Status*
Controversia-t külömben nem érthettyők jól-
meg, hanem a' *Személyeknek meg-tudásából*,
A' *Kitsoda*

2
A mi-Atyánk felől való

Kitsoda írta azt a Könyvet; s Kitsodak ellen.

II. Annaka' Könyvnek Írója avag' Authora',
DESPAGNE JANOS Frácia Nemzetből
való reformatus Prédikátor. Írta pedig azt
az 16.46. esztendőben: a' mikor az Ur-Imád-
sága felől imez Kérdés [ha adtaé azt Idvezi-
tónk minékünk tsak Példáulés Regulául, a'
mely szerint tudhassuk intézni minden Kö-
nyörgésinket; avagy Imádságul-is, a' melyet
Könyörgés gyanánt el-mondhassunk:] már an-
nak előtte Angliában, ama' ditséretes emle-
keretű **ERSEBET** Királyné Aszszonnak
idéjében vévén eredetet, lábra kapott újjobban
az említett esztendő tájban, és (a' mint az
Author Írásából akarki-is észébe veheti) igen
forró veszélkedésben forgott, főképpen Angliá-
ban.

III. A' mely Kérdés felett nem mindnyájan
egy Értelemben vannak a' Tanitók. Mert noha
ebben meg egyeznek nem tsak az Evangelicu-
sok, de a' Pápások-is mind egyig, hogy a' **M I-
ATTÁNK**-ban bé-foglalt dolgokat, a' mi-
szükségeinknek alkolmatossága szerint, kötele-
sek vagyunk a' mi Imádságinkban terjesztenünk
Isten eleiben: mindazáltal annak szóról szóra
el-mon-

el-mondása felől három különböző *Értelmek* vannak. *Némelyek* azt vélik, hogy az *Ur-Imádsága* csak *Például* és *Régulául* adatott; s nem *Könyörgésül*, úgy-hogy azzal *Könyörgés* gyanánt élni nem szabad, semmiképpen nem szükséges, s-nem-is hasznos: hanem csak arra való az, hogy ahoz kelyen szabnunk minden mi *Könyörgésinket*. *Mások* azt valják hogy a' *MI-ATTYANK* nem csak *Például*, hanem *Könyörgés* gyanánt-is adatott nekünk *Idvezítőnk*-ről; de nem úgy mint-ha annak állandóképpen mindenkor el-mondására kötelesek volnánk, úgy hogy vétkoznénk mind annyiszor, valamennyiszor azt a mi akar-mely *Imádságinkal* együtt szóról szóra el nem mondanók: hanem a mi *Keresztényi szabadságunkban* állattyaik lenni, valamikor azzal bötük szerént élni akarunk a mi *lelki-éppületünkre*. Noha mind az által a *tudatlamb Keresztjéneknek*, a' mint egyéb akarmely jó *Könyörgésnek* *szabott formáival*, úgy (fokkal inkább) a' *MI-ATTYANK*-nak szóról szóra el-mondásával való élést ideig (mig tudni-illik a' *Könyörgésnek* a' *ándékában* *éppülhetnek*) *szükségesnek* lenni meg-engedik; annyiban hogy a' féle gyengébbek más al-

kolmatos szókkal nem mondhatták még-ki az
 Ők vánságokat: egyéb aránt az a' val azon for-
 mán való élelt egy-átalyában szükségefnek lenni
 nem itélik. Némelyek ellenben, nem tsak sza-
 badosnak, hanem szükségesnek-is tartják an-
 nak állandóképpen szóról szóra minden Imád-
 ságinkban mindenkör el-mondását. Az első
 értelemben lévők Brownistáknak (egy RO-
 BERTUS BROWNE nevű Tanító-
 nak nevérdől,) neveztettenek, se' mái napig-
 is Angliában úgy neveztetnek. Legatur Joh.
 Hoornbeeck in Summa Controversi. lib. 10. de
 Brownistis. A másik értelmet a' mi Refo-
 rmatius Doctorink (hogy a' Lutheránusokéit
 s-a' Pápásokéit el-halgassam) állattják. A
 harmad rendbéliek pradicamentomában való-
 nak jelenti magát a' Fordető.

IV. E' már itt a' Kérdés: *Kit sodák* ellen dis-
 putál a' MI-ATTYÁNK-rol írott Könyv-
 nek Szerzője? Igen könnyen által láthatni
 azt az Őnnön maga szovaiból. Mert ő abban
 az egész Könyvben tsak azokkal tsatázik: a' kik
 olyan babonáságban estenek, hogy el-rávoz-
 rattják ez Imádságnak szavait mint valami
 veszedelmes kí-szalat avagy botránkozató
 követő

követ, (pag. 3. 4.) ennek rend-szerint való el-mondását kétségben hozzák, inkább kívánván azt tsak el-halgatni — a kik e szent Könyörgést meg-merik tiltani, avagy tellyesség-gel el-hagyni, (pag. 4.) a kik azt mondgyák, hogy semmikeppen nem szükséges, (pag. 11.) s nem is hasznos el-mondani e' Könyörgést, a-zokkal az igékkel a' melyekkel azt a' Christus szerzette és tanította, (pag. 12. 13.) a' kik kárhöz-tartják ma e' Christustól tanúlt Könyörgéssel való élést, (pag. 20.) e' Könyörgéssel való élés ellentétáznak — és ennek el-mondását kerülik, (ibid.) nem akarják ezt mondani úgy-mint Könyörgést (pag. 75.) sőt azt valják hogy meg-keljen vetnünk e' Könyörgéssel való élést, (pag. 82.) Végeretire az olyan emberek ellenszöll az Author, kik a' dolognak valóságá-ra nézve, a' mennyire ótúlók lehet emlékeztet-is e' Könyörgésnek el-akarják veszteni, (pag. 80.) s-nagy bátorsággal és nagy mére-sz-séggel ki-törölni, (pag. 5.) s-ez értelmekkel különözést hoztak-bé az Anyaszentegyház-ban, (pag. 11.) a' kikegyéb aránt Vallásunkon lévő Reformatus Kereszténynek (pag. 5.) Ihol újjal mutat a' Könyv-író nyilvánossággal a'

A Keresztyén Olvasóhoz.

tyához alkalmaztatott veszett indulatinak titkát! Ebből a Magyarázatból eszedben vedd már (Keresztyén Olvasó) könnyen, ennek az én Irásomnak Titulusának is igen helyes okát és értelmét. Ha ez munkám valakinek itéleti alá keresztül fog esni, sok okokra nézve: rövideden (hogy sokat szorítsak egyávé) gondolja-meg (szeretettel kerem) (1) hogy magam is igen kedvem ellen nyultam ehez: jól tudván hogy azon egy Vallásbéli Atyafiak között való veszekedés nem ditsérendő, (Moses I. Könyv. 13. 8.) Mert (bizonságom az Isten!) miképpen ez ideig egynéhány esztendőktől fogván való sok keserves méltatlan szenvedésimül magamat úgy meg győzettetnem nem engedtem, hogy egy újni irást-is köz helyre kiborsátottam volna [akarván inkább a magam privatumában kárt vallanom, mint sem az Ecclesia igaz jóvat meg-háboritanom,] azonképpé most sem irtam volna, ha mindenek szeméi o-leiben ki-költ RA'CA-I irásával a nyilvánosság Igasság, a mi oldalunk mellett, meg ne bántódott volna. (2) Ugy kell azért az Ecclesiái Bekefséget szeretnünk, hogy egyetemben az Igasságot-is szeressük, Zach. 8. 19: mely (a

mint

A' Keresztyén Olvasóhoz.

mint Tertullianus szóll) rejtek helyeket nem keres, mely mindenkor kész az ő ellenségével szemben szállani. Mely semmit nem szégyenl, hanem csak el rejtetni. Ez ellen pedig az Isten keményen panaszkodik Esaiásnál 59. 4. ben.

(9) *Vallásúknak gonosz akarói ebből alkotmányos ságot nē kaphatnak igazán: sem a magok közt lévő egységgel ditselkedésre; mert nálunk nyilván nagyon menyi sok ústök vonással répik egymást a hitnek derekassab ágazati felett is: sem a mirajtunk való kaczagásra, ezért hogy egy-más sebeit fel-fedezzük; mert (a mint Jacobus Acontius szóll, Præfat. Stratagem. Satanæ.) jób hog' sebeinket nevelsék, melyekből meg-gyógyúlhatunk, mint sem azokat minden orvosság-nélkül meg-engedjük fekélyesedni, és telyeséggel gyógyúlhatatlanokká tétettetni, &c. Reméllem-is, hogy az kire főképpen ez I-rásom igaz gattatik, Ephraimmal együtt talán meg-szelidül, meg-bánnya tselekedetit, meg-esméri magát, s az Isten-is könyörülvén könyörül rajta, Jerem. 31. 18, 19, 30. Tégeder pedig Keresztyén Olvasó csak ez egyre kérlek, s kén-szeritlek-is az Ur Jésus Nevében, hogy a mi felőlünk való ítélet tételben, mint engedelmes*

Kitsoda írta azt a Könyvet s í-Kitsodak ellen.

II. Annak a Könyvnek Írója avag' Authorá, **DESPAGNE JANOS** Frácia Nemzetből való reformatus Prédikátor. Írta pedig azt az 16.46. esztendőben: a mikor az Ur-Imádsága felől imez Kérdés [ha adtaé azt Idvezítők minékünk tsak Példáulás Regulául, a mely szerint tudhassuk intézni minden Könyörgésinket; avagy Imádságul-is, a melyet Könyörgés gyanánt el-mondhassunk:] már annak előtte Angliában, ama ditséretes emlékezetű **ERSÉBET** Királyné Aszszonnak idejében vévén eredetet, lábra kapott újjobban az említett esztendő tájban, és (a mint az Author Írásából akarki-is észébe veheti) igen forró veszélkedésben forgott, főképpen Angliában.

III. A mely Kérdés felett nem mindnyájan egy Értelemben vannak a Tanítók. Mert noha ebben meg egyeznek nem tsak az Evangelikusok, de a Pápások-is mind egyig, hogy a **MI-ATTYÁNK**-ban bé-foglalt dolgokat, a mi szükségünknek alkolmatosága szerint, kötelesek vagyunk a mi Imádságinkban terjeszteniünk Isten eleiben: mindazáltal annak szóról szóra el-mon-

el-mondása felől három különböző Ertelmek vannak. Némelyek azt vélik, hogy az Ur-Imádsága csak Például és Régulául adatott; s nem Könyörgésül, úgy-hogy azzal Könyörgés gyanánt élni nem szabad, semmiképpen nem szükséges, s-nem-is hasznos: hanem csak arra való az, hogy ahoz kelyen szabnunk minden mi Könyörgésünket. Mások azt valják hogy a' MI-ATTYANK nem csak Például, hanem Könyörgés gyanánt-is adatott nekünk Idvezítőnk-zől; de nem úgy mint-ha annak állandóképpen mindenkor el-mondására kötelesek volnánk, úgy hogy vétkeznénk mind annyiszor, valamennyiszor azt a mi akar-mely Imádságinkal együtt szóról szóra el nem mondanók: hanem a mi Keresztyéni szabadságunkban állattyaik lenni, valamikor azzal bötük szerént élni akarunk a' mi lelki-éppületünkre. Noha mind az által a tudatlamb Keresztyéneknek, a' mint egyéb akarmely jó Könyörgésnek szabott forma-ával, úgy (fokkal inkább) a' MI-ATTYANK-nak szóról szóra el-mondásával való élést ideig (mig tudni-illik a' Könyörgésnek a' ándékában éppülhetnek) szükségesnek lenni meg-enge-dik; annyiban hogy a' féle gyengébbek más al-

kolmatos szókkal nem mondhatták még-ki az Ők vánságokat: egyéb aránt az a' val azon formán való élelt egy-arályában szükségefnek lenni nem itélik. Némelyek ellenben, nem tsak szabadofnak, hanem szükségesnek-is tartják annak állandóképpen szóról szóra minden Imádságinkban mindenkor el-mondását. Az első értelemben lévők Brownistáknak (egy ROBERTUS BROWNE nevű Tanító-nak nevérdől,) neveztettenek, se' mái napig is Angliában úgy neveztetnek. Legatur Joh. Hoornbeek in Summa Controvers. lib. 10. de Brownistis. A másik értelmet a' mi Reformatus Doctorink (hogy a' Lutheránusokéit s-a' Pápáskéit el-halgassam) állattják. A' harmad rendbéliek pradicamentomában való-nak jelenti magát a' Fordétó.

IV. E' már itt a' Kérdés: *Kit sodák* ellen disputál a' MI-ATTYÁNK-rol írott Könyv-nek Szerzője? Igen könnyen által láthatni azt az önnön maga szovaiból. Mert ő abban az egész Könyvben tsak azokkal tsatázik: a' kik olyan babonáságban estenek, hogy el-rávoztattják ez Imádságnak szovait mint valami veszedelemes kö-szalat avagy botránkozató követő

követ, (pag. 3. 4.) ennek rend-szerint való el-mondását kétségben hozzák, inkább kívánván azt tsak el-halगतni — a kik e szent Könyörgést meg-merik tiltani, avagy tellyességel el-hagyni, (pag. 4.) a kik azt mondgyák, hogy semmikeppen nem szükséges, (pag. 11.) s nem is hasznos el-mondani e Könyörgést, azokkal az igékkel a melyekkel azt a Christus szerzette és tanította, (pag. 12. 13.) a kik kárhoztartják ma e Christustól tanult Könyörgéssel való élést, (pag. 20.) e Könyörgéssel való élés ellentétáznak — és ennek el-mondását kerülik, (ibid.) nem akarják ezt mondani úgy-mint Könyörgést (pag. 78.) sőt azt valják hogy meg-keljen vetnünk e Könyörgéssel való élést, (pag. 82.) Végezetre az olyan emberek ellen szól az Author, kik a dolognak valóságára nézve, a mennyire őtülök lehet emlékeztet-is e Könyörgésnek el-akarják vesztetni, (pag. 80.) s nagy bátorsággal és nagy méretséggel ki-törölni, (pag. 5.) s ez értelmekkel különbözést hoztak-bé az Anyaszentegyházban, (pag. 11.) a kikegyéb aránt Vallásunkon lévő Reformatus Kereszttyének (pag. 5.) Ihol újjal mutat a Könyv-író nyilvánossággal a

Brownistákra! A' kiket ő a *Könyv- Titulusában*, s- másut- is sok helyen, erre az ő értelmekre nézve *Ujjétóknak* nevez: *méltann-é*, avagy *méltatlan*, ide alább ki-fog jelentetni.

V. A *reformatus Theologusoknak* e dolog felől értelmeket a mi illeti, azt ők, s-mi-is ő vélők egyenlőképpen, mindnyájan *füzdályak* a *Christus* szovain, melyekkel a *MI-ATTANK* le irattatott. A melyekben először *Parantsolat* avagy *Intés* vagyó a jól imádkozásra: *Ti azért így imádkozzatok*: az után az arra való *Példa* avagy *Forma* adatik előnkbe. Az *Intés* négy *cikkelekből* áll. *Egyik* az *Intó személy*, úgy-mint az *Ur J.Christus*, ki ime parantsoló ige alatt értetik: *Imádkozzatok*, Innét nevezetetik már az *MI-ATTANK* *Ur-I mádságának*: mivel uz *Ur Jésus* annak *Precari Szerzője*. *Imádkozni* pedig avagy seu o-*Könyörgeni*, annyit téfszen mint a' mit *fare est* elménkel *értünk*, s-akaratumkal *kivá- ppete- re & nunk*, azt meg-jelenteni Isten előtt, *patere*. (*Philip. 4. 6. Solt. 9. 38. 10.*) akár

tsupa gondolattal, vagy foházkodással-is, (Rom. 8. 26.) akar kiáltással, vagy sirással-is, (Solt. 39. 13.) akar kezeinknek, vagy szemünknek, az égbe Istenhez fel-emelésével, (Solt. 28. 2. és 123. 1.) akar magyarázó szóval, (Solt. 141. 1. 2.) avagy nyögéssel, (Esa. 38. 14.) főt ha tsak pihogéssel avagy lélekzódéssel lehet-is, (Jerem. Siral. 3. 55.) tsak igyekezzünk arra f-értsük azt a mit lelki-módon kívánunk mind Könyörgünk akkor. *Másik* czikkel, az *Inté-* *tett* személyek: *Ti*, tudni-illik én *Tanítvá-* *nyim*, és veletek együtt minden *Keresztényének* (Mark. 13. 37. Tselek. 11. 26.) imádkoz- *zatok*. *Harmadik*, a' szökat egybe foglaló i- *gétske*: *Azért*: mely a' mi *Idvezítőnk* *Inté-* *tésnek* *fundamentuma*, úgy-mint a' melyel új- *jal* mutat mind a' *vétkes* *Könyörgésnek* módjá- *ra*, a' melyet felyeb tilta, (Math. 6. 5. 7. 8.) f-mindannak *szent* módjára, a' melyre itt int, (verf. 9.) Aztakarja nyilvánban jelenteni ez *igétskével*: mivel a' *hypocritai* és *pogányi* *Kö-* *nyörgésnek* módja *vétkes*; e' pedig a' *mód*, melyet én itt adok elötökbe, igen *szent*: annak- *okâért* *Ti* így imádkozzatok, f-nem úgy mint *az* *Hypocritak* és *Pogányok*. *A* *nyegyedik*

A mi-Aryánk felől való

cikkkel, *Igy*, hasonlatosságot jegyez, s-azt a *Példát* jelenti, a' melyre *Idvezitünk* néz ebben az *ő* Intésében. Annyit tészen azért az *Igy*, mint e' szerint, ilyen módon, avagy formán, a' mint következik: mint-ha mondotta volna: *mondjátok, MI-ATTYANK*, (a' miképpen Luk. 11. 2. vagon;) avagy ha *más szókkal* akartok imádkozni, (mivel én tsak azon szókhoz nem akarlak titeket kötelezni) úgy intézzétek azokat, hogy e' vel a' ti előtökbe irt *Példá-
val* egyezzenek; azaz, ugyan azon személynek, úgy-mint tsak az *Istennek* imádkoztatok; ugyan azon *dolgokért* mindennémű *Könyörgésekben*, akar ti magatok számára *jóért*, avagy *gonosz ellen való Kérésekkel*, akar *Esedezésekkel* másokért, akar pedig magunkért és másokért való *Hála-adásokkal* imádkoztatok: s-úgyan az *ő szü-
béli kezséggel*, mely az *AMEN*-ben bé-foglalva vagon, úgy-mint azon *értelemmel*, *va-
lósággal*, *buzgósággal*, és *hittel*, imádkoztatok: a' mint én mind ezeket tinéktek előtökbe adom az *Imádságnak* ime' tökéletes *Példá-
jában: MI-ATTYANK* ké vagy mennyégben, &c. Ez értelme a' *Christus* Intésének a' *ő* *Könyörgésre*. A' mi az *arra ki-adott Példának*
cikke

cikkelenként való értelmét fel-fejtegetésével együtt illeti, arról most itt szólni nem tartozik a mi célunkra.

VI. R' mely magyarázat szerént, a' felyeb említett közönséges igaz E'rtelmünket a' *MI-ATTYANK* feől, ime' két *Conclusioban* tévészük-le. Egyik ez: az Ur Imádsága nem csak Példája az igaz Könyörgésnek, hanem egyszer s-mind Könyörgés-is, úgy hogy azon szókkal éibetni Könyörgés gyanánt. Ennek fundamentomos oka ez: mert egyébként *Idvezitónk* nem parantsolta volna a' *Tanítványoknak*: *Mondjátok, MI-ATTYANK, &c.* (Luk. 11. 2.) Valamiképpen a' jó rendes *Republicában* a' közönséges *Font* és *Mérték* példája egyéb minden abban való fontoknak és mértékeknek, a' melyhez mind azok egyengettetnek és mérettetnek; de azért ugyan a' val élnek-is a' fontolásban és mérésben, &c: ezenképpen a' *MI-ATTYANK* is nem csak *Például* adatott *Idvezitónktól* a' Könyörgésben; hanem nyany azont Könyörgésnek *Formájául* isrendelte, a' melyel mind köz, s-mind különvaló helyen könyöröghetni, (Math. 6. 6.) Uyen szokott Könyörgés-formával éltenek az

O'w Testamentombéli Sidó hivek-is: mint ám *Moses Aldásnak* szabott formáját adott vala a *Papok* eleibe, melyel a Népet meg-áldának, (Mof. IV. Könyv. 6. 34.) Mikor a *Frigyladat* eléb eléb vitték, akkor-is szabott formával *Könyörgöttek* (cap. 10. 35.) A *David* pedig ugyan a végre írta az ő *Sóltárit*, hogy azok a *szent Gyülekezetben* énekeltesse-*nek*; s-nevezet szerént a 92-dik minden *Szombaton-ként*. *Ezechiás Király*-is azt parantsolta volt a *Lévitáknak*, hogy az *Urnak* ditséreteket énekelnének a *David és A saph ditséretivel* (2.Chron. 29. 30.) Az *Uj-Testamentomban*-is *Idvezitök felől* (kinek ez aránt példáját bátran követhettyük) azt írja *Szent Máthé* (cap. 26. 44.) hogy *imádkozott harmadszor-is azon beszéddel szólván*. Ez az első *Conclusio*.

VII. A másik ez: hogy *nóha az Ur-Imádságának szóról szóra el-mondásával lehetni Könyörgés gyanánt*; mindazáltal *nem köteleztetünk annak mindenkorra való el-mondására*, hanem azt például adta inkább, a végre hogy minden *Könyörgésinket a szerént igazgassuk*. Ezért mondja *Idvezitök*: így *imádkoz*

imádkozzatok. Mert ha e vel azt akarta volna jelenteni, hogy *mindenkor*, avagy *csak ez formával* imádkozzunk: tehát szent *Lukás* ugyan azon szöveget tartotta volna meg szent *Mathénak* igénként, s nem változtatta volna el azokat; az *adosságok* helyében *bűnöket*, és a *miképpen* helyében *mert-ettéven*, az *ötödik Kérésben*, (vefd öszve *Math. 6. 12. Luk. 11. 4.*) ennek-felette az *Hála-adásnak* formáját sem hagyta volna ki: s végezetre az *Apostolok* is nem imádkoztak volna más *akarmi formán*, a minemüeket sokakat olvasunk azoknak irásiban.

VIII. Ez a mi egyező értelmünk a *MILATTYANK* felől a *Reformatus Doctörök* kal: a kik közül noha némelyek arról való *ítéleteket világosb* szókkal, s némelyek *homályosbakkal* irták-le; mindazáltal a *dolognak* fejében mindnyájan *egy értelemben* vannak: a mint itt rendel következnek külön külön *tanú-vallások* szerént.

IX. *Cunradus Pellicanus* comment. in *Matth. 6. 9.* Ad hunc modum, ad hanc sententiam oratis, etiamsi non omnino verba omnia eadem semper loquamini orantes. — Unde &

non omnibus in verbis quadrant Matthæus & Lucas, sicut nec Decalogi verba in Exodo & Deuteronomio. Non enim quibus oremus verbis, sed quæ animi petamus affectibus, hîc docemur. *Et in Luc. 11. 2.* Quoniam autem nec idem orandi ritus erat omnibus, nec eadem petebantur, cupiunt Apostoli sibi formam à Christo præscribi, quam sequi debeant. Itaq;— præscripsit hujusmodi formam.

Azaz: *E' mód s-ez értelem s-ez ént imádkozzatok, ha telyességel nem mind úgyan azon igékkel szóllotok-is imádkozván—ez az oka hogy Máthé és Lukás sem egyeznek meg minden szókban; mint a' tiz-parantsolatoknak szovai-is a' Moses második és ötödik könyveiben. Mert nem arra tanittatunk itt, mitso-da szókkal imádkozzunk, hanem miket s-mitso-da szúbéli indulatokkal kérjünk. Ismét: Mivel pedig nem mindenek azon egy Könyörgés formát k'vettek, s-nem-is ugyan azon jókat kértének; azt k'vánnyak a' Christol az Apostolok hogy ad on ó nek ek oly formát eleikbe, a' melyet k'vetniék kelyen. An-nak-oké't—ezt a' formát adta ó eleikbe.*

X. Wolfgangus Musculus in Matth. 6. 9.

Non

Non dicit (*Christus*) hanc ergo orationem, vel hæc verba proferte, aut ista petite: sed, ad hunc ergo modum orate vos—Ad hunc ergo orandi modum *Christus* nos, reprobato multiloquio, his verbis hortatur: non quòd omninò velit contextum hujus Precationis ad verbum perpetuò recenseri, sed ut habeamus ob oculos istas orandi formulas, ad quarum modum respondere debeant nostræ Orationes.

Azaz: Nem mondja azt (a *Christus*) ez azért ez Imádságot, avagy e szókak mondjátok; avagy ezeket kérjétek: hanem ilyen módon imádkozzatok ti— A *Christus* azért int minket ezekkel a szókkal arra, hogy a Könyörgésben való sok beszédet meg-vertvén, ilyen módon imádkozzunk: nem úgy mint-ha telyességgel azt akarná hogy e Könyörgésnek szovait igénként mindenkor el-mondjuk, hanem hogy szemeink eleibe tégyük ezeket a Könyörgés formákat, a melyekre intéznünk kelyen a mi Imádságinkat.

XI. *Zacharias Ursinus* explic. Catech. super Quæst. 119. Precationis à Christo nobis Præscriptæ formula—est regula, ad quam omnes preces nostras congruere oportet. Quæ-

ritur verò, an sic alligati simus huic formulæ,
 ut inter precandum aliis verbis uti non liceat?
 Respon. Christus hanc formam nobis tradidit,
 non ut his verbis simus alligati, sed ut sciamus
 1. quæ res; 2. quomodò petendæ sint. Est e-
 nim forma generalis de modo, & de rebus pe-
 tendis. Szpè autem necessaria nobis sunt par-
 ticularia, quæ in specie petere à Deo oportet,
 juxta dicta: *Quicquid petieritis Patrem in
 nomine meo, dabit vobis. Qui nõ habet sapien-
 tiam, petat, & dabitur ei. Orate ne fuga ve-
 stra fiat in hyeme.* Hæc autem quoad verba,
 non sunt in ista Petitione. Idem ostendunt mul-
 ta exempla precum—ipsius Christi & Aposto-
 lorum —& sunt tamen exaudita à Deo. Unde
 sequitur formulam à Christo præscriptã quoad
Verba esse indifferentẽ—quia institutum ejus,
 cum doceret Discipulos orare, fuit tradere bre-
 vem summam earum rerum, quæ nobis à Deo
 petendæ sunt—Non possumus meliorem for-
 mam invenire, nec meliora verba, ad expri-
 mendam videlicet hanc eandem summã, quæ est
 tanquam genus omnium rerum petendarum—
 sed Christus nos vult etiam ad species descende-
 re, & particularia beneficia petere pro neces-
 sitate

sitate. — Ut autem id Possimus, opus est etiam specialibus formis precandi — Aliæ tamen precandi formulæ debent omnes ad formam à Christo præscriptam congruere. — Hinc Augustinum ad Probam dicit, omnes Sanctorum preces quæ in scripturâ exstant, Oratione Dominicâ contineri. Et addit esse liberum, aliâ atq; aliis verbis eadem tamen in orando dicere; sed non esse liberum aliâ dicere. Az az: A' Christustól nekünk adatott Könyörgésnek formája — Regula, a' melyel minden mi Imádságinknak egyezni kell. De Kérdésben forog, hogy köttettünk-e e' formához, hogy a' Könyörgés közben más szókkal élni nem szabad? Felek: ezt a' formát adta nekünk a' Christus, nem a' végre hogy ahoz légyünk köttetve; hanem azért hogy tudjuk 1. mitsoda dolgokat, 2. mimódon kelyen kérnünk. Mert ez a' mód, s-a' kérendő dolgok felől, a' közönséges forma. Gyakorta pedig szükölködünk külön külön való iók nélkül, a' melyeket nevenként kell Istentől kérnünk, ime' mondások szerént: Valamit kérendetek az Atyától az én nevemben, meg-adja tinéktek. A' ki böltseség nélkül szükölködik, kérje, s-meg-adatik neki. Imádkozatok

zatok hogy télben ne legyen futások. Ezek pedig igénként nintsenek ebben a Könyörgésben. Ugyá ezen dolgot mutatták a Könyörgéseknek példái — a Christusénak, s az Apostolokénak — melyek mindazáltal meg-halgattattak Isten-től. Ezekből következik, hogy a Christustól adatott Könyörgésnek formája, a szókra képest, köz-ép dolog [az az, el-mondhatni azt, avagy el-hagyhatni, bűn nélkül:] — mert az ő szándéka, mikor az ő Tanítványit imádkozni tanította, e volt hogy rövid summáját adná azoknak a dolgoknak, melyeket Isten-től kérnünk kell. — Nem találhatunk ennél jobb formát, sem jobb szókat, tudni-ill. k ennek a summának ki-fejezésére, mely minden kérendő dolgoknak úgy mint köz-neme — a Christus pedig azt akarja hogy külön külön nemeket- is ki-fejezzük, és nevenként kérjük a nekünk szükséges jókat — Hogy pedig ezt tselekedhesünk, külön külön formákkal kell a Könyörgésben élnünk, — mindazáltal a Könyörgésnek más minden formáinak egyezni kell e vel a Christustól adatott formával. Ezért mondja Agoston a Proba Afiszonynak, hogy a szenteknek minden Imádsági, melyek a Szent-írásban vannak

Vannak, az Ur-Imádságában bé-foglaltattak. *S-azt-is hozzá adja*, hogy szabados dolog külömb-küldömb féle szókkal ugyan azon dolgokat mondani; Könyörgésben; de nem szabados más dolgokat mondani.

XII. *Johannes Calvinus* in Harm. Evang. super Matth. 6. 9. & Luc. 11. 2. *Non jubet Christus suos conceptis verbis orare; sed tantum ostendit quorsum vota omnia precesq; referri debeant*—In hunc finem tradita est hæc Regula, ad quam preces nostras exigere necesse est, si legitimas censei. Deoq; probari cupimus—*Unde colligimus, non in Verbis, sed in Rebus ipsis datam ab eo fuisse ritè precandi legem.* *Idem* Institut. lib. 3. cap. 20. sect. 49. Hæc ita nolimus accipi, quasi hæc precandi formulâ adstringamur, ut nec verbum aut syllabam mutare liceat. Multæ enim passim in Scripturis leguntur Orationes, verbis ab istâ longè diversæ, eodem tamen Spiritu conscriptæ, & quarum *Usus* valde utilis nobis est—Id duntaxat sic docendo agimus, ne quis omnino aliud quærat, expectet, aut postulet, quàm quod hæc Oratione summam comprehensum est: & verbis licet diversissimis, sensu tamen

non variet, &c. Az az: Nemparantsolya
 a' Christus az ő Tanítványinak hogy azon
 szókkal imádkozzanak; hanem tsak azt mu-
 tattya nékik, hová kelyen minden ő kívánsá-
 goknak s-Könyörgéseknek vitettetni—E' veg-
 re adatott ez a' Regula; s melyhez a' mi Kö-
 nyörgésinket szükséges egyengetnünk, ha az
 kívánjuk hogy azok jók s-Isten előtt kedvesek
 legyenek—Ebből azt hozzuk ki, hogy nem a'
 szókban, hanem a' dolgokban adatott ő tőle a'
 jól-könyörgésnek formája. Ímért: Ezeket
 nem akarjuk úgy érteni, mint-ha ehez az I-
 mádság-formához köteleztetnénk, úgy hogy
 abbanegy szót avagy egy bötízetet sem volna
 szabad meg változtatni. Mert a' Szent-
 irásukban széllyel sok Könyörgések olvastat-
 nak, a' melyek szókkal ettőligen különbözök,
 de ugyan azon Lélektől irattattanak meg,
 s-igen hasznosok is minékünk—Tsak ez a'
 karunk é tanitással, hogy senki mást a' kíván,
 mely ebben a' Könyörgésben be-foglalva va-
 gyon summáson, helyességgel ne keressen, ne
 várjon, avagy kérjen: és az ettől ha szókkal
 igen különböz-is, értelemben mindazáltal ne
 különbözzön, &c.

XIII. *Theodorus Beza* Annotat. minor. in Matth. 6. 9. Vera omnium Christianarum precum summa & formula. Et in Luc. 11. 2. Vera precationis formula. Az az: *Minden*

Keresztvényi-Imádságoknak summája és formája, az Ur-Imádsága tudni-illik. Ismét: Az igaz Könyörgésnek formája az.

XIV. *David Pareus* comment. in Matth. 6. 9. Sic precamini] pro, hęc formulá precari debetis. Luc. 11. 2. Cùm oratis dicite: pro, quoties orare vultis, sic orate—Deinde ex verbis: Sic orate; quę sunt præcepti: quęri potest: num districte huic formulę, & verbis Dominus nos alliget, ut aliter precari non liceat? Quod non videtur: secus Apostoli nunquam aliã formã precati fuissent. At aliã formã precum usi leguntur. Act. 1. 24. Tu Domine, qui corda omnium nosti, ostende utrum elegeris ex his duobus: ut accipiat sortem ministerii huius, &c. & Act. 4. 24. Domine, tu es Deus ille, qui fecisti cœlum & terram, mare & omnia, quę in eis sunt: qui per os David, &c. Cogit enim sæpè res ipsa exprimere precando speciales necessitates, quę verbatim hęc formulã non continentur. Ex

scopo igitur Christi híc est respondendum. Ejus erat, regulam nostræ ruditati præscribere: ad quam tum in Verbis, tum in Rebus, quantum ejus fieri possit, omnia vota nostra ad Deum dirigamus — Sicq; accipiendum est, quod *Augustinus* dicit Tom. 10. Homil. 42. de Orat. Dom. *Verba quæ Dominus noster Jesus Christus in Oratione docuit forma est desideriorum. Non tibi licet petere aliud, quam ibi scriptum est. Aliud, inquit, non, aliter, vel, aliis verbis, &c.* Az az: Igy imádkozzatok: avagy, é vel a formával kell imádkoznotok, Luc. 11. 2. Miker imádkoztok, mondjátok: avagy, valamennyiszer imádkozni akartok, így imádkozzatok — Továbbá ezekből a szökből: Igy imádkozzatok: melyek parántsolatnak szövei: Kérés és támadhat: Kötelezzén-é minket az Ur ehez a formához és szökhöz oly szorossan, hogy másképpen imádkozni nem szabad légye? Mely nem úgy láccik: egyébként az Apostolok soha nem imádkoztanak volna más szóval. De hogy más formájú körjörgésekkel éltenek legyen, olvassuk, Tselek. 1. 24. 25, Te Uram ki mindeneknek szivét, tudod, jelents-meg melyikce

melyiket választottad e' kettő közzül ; hogy részes légyen e' szolgálásban , &c. és Tselek. 4. 34. Uram, te vagy az Isten, ki teremtetted a' mennyet, földet, tengert, és mind azokban való állatokat, ki a' Dávidnak szája által, &c. Mert gyakorta maga a' dolog kényszeríti rá hogy kiváltkeppen való szükségünket ki-nevezzük könyörgésinkben, a' melyek szóra szóra ebben a' formában nintsenek befoglal-va. Ennek-okaért a' Christusnak célyából kell itt felelni s-érteni. Ki a' mi tudatlansá-gunknak akart Régulat adni, a' mely szeréne mind a' szókban, s-mind a' dolgokban, a' me-nyire lehetne, minden mi kívánságinkat Isten-bez igazgatnók—S így kell érteni a' mit A-goston mond (Tom. 10. Hom. 42. de Orat. Dom:) azok a' szók melyeket a' mi Urunk Jésus Christus az Imádságban tanított, a' ki-vánságoknak formája. Nem szabad tenéked más dolgot kérni, mint abban meg-iratttatott. Más dolgot, ugy-mond, nem, más-keppen, a- vagy, más szókkal, &c.

XV. Johannes Piscator in Matth. 6. 9.
 Observ. 7. ex Verbis; Vos igitur ita precamini: **Q**
Uæras aliquis, an ad hanc precum formulam

ita simus adstricti, ut aliter precari non liceat. Ratio dubitandi est: quia Christus hanc formulam Discipulis suis præscripsit, & eos ita precari iussit: & tamen reperiuntur exempla precum à Christianis factarum aliis verbis: quæ nihilominus à Deo fuerunt exauditæ, ac proinde fuerunt rectæ ac legitimæ; ut preces Ecclesiæ Hierosolymitanæ, Act. 4. 24. deinceps; Stephani, Act. 9. duobus versibus ultimis: Petri & Johannis, Act. 18. 15, 16, 17. Respondeo: etsi Christus hanc Precum formulam nobis præscripsit; non tamen est putandum, voluisse nos ita præcisè adstringere ad hæc ipsa verba, ut libertatem paulò aliis atq; etiam pluribus verbis in precando utendi nobis voluerit adimere: sed hoc præcipuè egit, ut doceret quâsnam res à Deo petere debeamus, idque quotidie & (ut ita dicam) ordinariè. Interim non vetuit necessitates quibus maximè nos urgeri sentimus, liberè etiam aliis ac pluribus verbis exponere, &c.

Az az: *Kérdgye valaki: kötelezetünk-e a Konyörgésnek formájához annyira, hogy más-képpen nem szabad legyen imádkoznunk? E kételkedésnek oka ez: mert a Christus ezt a formát adta az ó Tanítványainak. S-igy parancsolta nekik hogy imádkozzák*

kozzanak: de még is találtsanak a' Keresz-
 ryénektől más szókkal tett Imádságoknak pel-
 dái; melyek mindazáltal Istentől meg halgat-
 tattak, és ennek-okaért igazak és jók volta-
 nak: péld. okaért a' Jerusálemi Ecclesiának
 Tselek. 4. 24. s. a' követ. versekben: Istvánnak,
 Tselek. 7. a' két utolsó versekben: Péternek
 és Jánosnak, Tselek, 13. 15. 16. 17. Könyör-
 gesek. Felelek: Noha a' Christus e' formát
 adta nekünk: nem kell mindazáltal azt vel-
 nünk, hogy minket oly szorossan akart volna
 kötni ezekhez a' szókhöz; mint-ha a' Könyör-
 gesben különb s-több szókkal való szabados é-
 lést el-fogni tőlünk akarta legyen: hanem ezt
 azért tselekedte főképpen, hogy tanítana mi-
 tsoda dolgokat kelyen naponként, s-(hogy így
 mondjam) rend szerént, kérnünk Istentől.
 Azonbā nem tiltotta-meg hogy azokat a' szük-
 séges dolgokat, melyeket leges leg inkább ér-
 zünk, más s-bővebb szókkal szabadon ki-mon-
 danók, &c

XVI. Guilielmus Bucanus Instit. Theolog.
 Loc. 35. de Orat. — Formula quam nobis
 Deus, immensá suá bonitate præscripsit (Matth.
 6. 9. Luc. 11. 2.) quæ Oratio Dominica dicitur

sur, omnibus reliquis anteponenda est — Nec tamen Formulæ hujus singulis vocibus adstringimur; verum materiam precum aliam nullam sumere licet, & ad hujus perfectissimam & verè legitimam exemplar (quoad sensum) omnes fidelium preces congruere debent.

Azaz: Az a' Forma, melyet Isten az ő nagy jóvoltából adott (Math. 6. 9. Luk. 11. 2.) s-ülr-Imádságának mondatik, minden egyéb könyörgés-formáknál méltóságosb — Mindazáltal ennek a' Formának minden szavaira nem köteleztetünk; hanem semmi más materiát nem szabad a' könyörgésekben befoglalni, sőt ennek tökéletes és igazán törvényes példájához kell (az értelem szerént) a' hívőknek minden Könyörgéseknek egyengetődni.

XVII. Guilielmus Perkinsus in Math. 6. 9. Vos igitur ita precamini; Lucas habet eam precamini, dicite, Pater noster, &c. Quibus verbis Christus sanctam, rectamque Orationis formulam Discipulis suis, quam usurpent, prescribit, cujus exemplar postea describitur. — Eam igitur & quoad materiam, & quoad formam, in omnibus nostris precationibus imitemur & sequamur oportet; ipsissimis

tamen ejus Verbis non obstringimur, sed iisdem aliisve verbis, ut libet, uti liberè possumus. Christus enim ipse aliis sæpè verbis orabat: sic etiam Apostoli, ut è Pauli precibus, in Epistolis ejus liquet, in quibus sese & materiz, & formæ hujus Orationis adstringit, sed aliis tamen verbis utitur. Lucas etiam ipsam hujus Orationis formam describens, divertit aliquantum à Matthæi verbis. *Rursum:* Porro perfectissima licet sit Oratio, generalis tamen est solummodò: fidelis autem quisque, *particulares* orationes habeat oportet, quibus *particularem* suam conditionem & statum, speciali quadam ratione Deo declarare possit; ità tamen ut cum hac Oratione à Christo præscriptâ consentiant.

Az az: *A* mely igékkel Christus a Könjörgésnek szent, és igaz formáját adgya az ő Tanítványinak eleikben, a melyel elyenek: a melynek példája az után le-irattatik— Azt azért mind matériájára, s-mind formájára nézve szükséges követnünk minden mi Imádságinkban: mindaz által annak szöveihöz nem köttetünk, hanem ugyan azokkal, s-más szókkal-is, a mint teccik, szabadon élhetünk. Mert a Christus-is gy-

korta más szókkal imádkozott: azonképpen az Apostolok is, mint a Pálnak Könyörgéséből, az ő Leveleiben nyilván vagyon; a melyekben noha szabja magát ennek a Könyörgésnek mind matériájához, mind formájához, de mindazáltal más szókkal él. Lukás is ezen Imádságnak formáját le-irván el-ment valamennyire a Máthé szavaitúl. Ilmét: Továbbá, noha tökéletes ez a Könyörgés, de tsakközönséges: minden hívő embernek pedig a kiváltképpen való Imádságokra szüksége vagyon, melyekkel külön való hivatalját és állapotját, nevezetesen meg-jelenthesse Istennek: úgy mindazáltal hogy e' vel a Christustól adatott Imádsággal egyezzenek.

XVIII. Stephanus Szegedi (Nostras) Tabula IV. de Orat. pag. 202. An ad verba Orationis Dominicæ simus alligati? Proposuit Christus universalia quædam, ad quæ omnes preces nostras referamus. Liberum autem est aliis atq; aliis verbis, eadem tamen in orando dicere: sed non debet esse liberum, alia dicere.

Az az: Kötöttünk-e az Ur Imádságának szovaihoz? Némely közönséges dolgokat adott a Christus előnkbe, a kikre

a kikre minden mi könyörgéseinket rá vigyük, Szabados pedig más s-más szókkal, de ugyan azon dolgokat mondani: de nem kell szabadosnak tartani más dolgokat mondani.

XIX. Thomas Cartwrightus, verba illa Matthai 6. 9. Ita precamini: metaphrasticè sic reddit, in Harmoniâ Evangelicâ. Atque quo commodius vobis a precandi corruptelis, quibus infideles implicantur, caveatis, ad hanc formam preces vestras quascunq; ad Deum fuderitis, conformabitis: ut si non totidem verbis Deum oretis, tamen nihil præterquam, quod sit his verbis comprehensum, admisceatis.

Az az: Hogy pedig annál jobban a' könyörgésben való veszetésekről, melyekbe a' hitetlenek bé-köteleződnek, magatokat meg-ohassátok, erre a' formára egyengessétek a' ti Imádságitokat, valamelyeket Isten eleibe ki-önténdetek: ugy hogy ha azon igékkel nem imádkoztok-is Istennek, mindazáltal semmit a' kívül a' mi ezekben a' szókban bé-foglaltatott, ne elegyítsetek Könyörgéseitekben.

XX. David Calderwood in Altari Damasceno. Pag. 626. 627. Christus instituens Aposto-

Apostolos quomodo orarent, tradidit in Oratione Dominica exemplar Matth. 6. quo exemplari indicat quomodo sit πολυλογία in concipiendis precibus, & inanis repetitio verborum ceu βαττολογία. Cùm illa ipsa in uno eodemq; conventu toties repetitur; ac si nulla pars Liturgiæ, nullum officium absq; illâ sanctificari possit; non solum eodem exemplari abutimur ad battologiam, sed etiam ad superstitionem.

Az 22:

A' Christus tanitván az Apostolokat miképpen imádkoznának, adott nekik az Ur-Imádságában példát, Matth. 6. a mely példával meg-mutattya mimódon kelyen el-távoztatni a Kőnyörgés-tételben a sok beszédet, és azon szóknek haszontalanúl elő-hozását. Midőn ugyan azon Imádság ugyan azon gyülekezetben egynéhányszor elő-hozat-tatik, mint-ha az Isteni közönséges szolgáltnak semmi része, semmi tisztünk, a nélkül nem szentelhetnek-meg; vissza-élők a' val a példával nem tsak ugyan azon szók-nak haszontalanúl elő-hozásara, de még ba-bonáságra-is.

XXI. Franciscus Gomaras, Explicat. loc^o

Matth.

Matth. 6. 9. Quum Dei invocatio alia sit Oratio, quâ aliquid ab ipso petitur: alia Gratiarum actio, quâ ob dona laudatur; prioris perfectissima formula est à Domino nostro Jesu Christo tradita. Unde Oratio Dominica dici solet; quæ quantum substringitur verbis, tantum diffunditur sensibus, ut rectè Tertullianus: qui & illud addit, in eâ Breviarium totius Evangelii contineri. lib. de Oratione, cap. 1.—

Az az:

Mivel az Isten segítségül-hívása egyik Könyörgés, a melyel valamit kérünk ő tőle: a másik Hála-adás, melyel dicséretetik az ő ajándékáért; az elsőnek tökéletes formája a mi Urunk Jézus Christustól adatott. Innét Ur-Imádságának szokott hivattatni: a mely a menyire egybe szorittatik szókkal, annyira kiterjed értelmekkel, a mint igazán mondja Tertullianus: a ki ezt is hozzá adja, hogy abban az egész Evangeliumnak Rövid summája foglaltatik-bé—

XXII. Theologi gravissimi Anglicani, in laudatissimis Annotationibus super Evangel. Matth. cap. 6. 9. Sic precamini. Minden Keresztényi Imádságoknak valóságos summája és formá-

formája, adatik előnkbe, nem parantsolatban, hanem példában; melyel mindazáltal elbetni-is Könyörgés gyanánt, Luk. 11. 2.

XXIII. Doctissimi Interpretes Belsæ ad Matth. 6. 9. Ita precamini sic annotant. Igazgassátok minden ti Könyörgéseket e Formá szerént. Nem hogy mi csak e szókra a- vagy mindenkor, köteleztetnénk: mert az előnkbe gőrdülő szükségünkben szabados némely Kéréseket kilyeb terjeszteni; és más szókkal-is kifejezni. Lásd Ján. 17. és Apost. tselek. 4. 24.

XXIV. Johannes Diodatus in eundem locum sic. Meg-tartsátok mindenkor e rövid formának velejét, és magatokat annak fejeibe szorítsátok, s-annak együgyű rövidségével éljetelek.

XXV. Synopsis purioris Theologiae Professorum Leydensium, disput. XXXVI. thes. 33. Ex quibus verborum circumstantiis manifestum est, precationem hanc non esse tantum rectè precandi Normam; sed insuper quoq; ritè precandi Formam: sicuti quoq; tota vetusta Ecclesia id semper extra cōtroversiam habuit, &c.

Az az: Ezeknek a szókknak környül-állásból

siból nyilván vagyon; hogy ez az Imádság nem csak példája, hanem ennek-felette formája is a jól-Könyörgésnek: miképpen az egész régi Ecclesia-is mindenkor ebben az értelemben volt vetélkedés kívül.

XXVI. Joh. Henr. Alstedius M.S. Theolog. Controv. non-Contr. loco de Orat. Dom. Oratio Dominica est forma & norma cum Precationis, tum Gratiarum actionis: & ea quidem Catholica sive generalis, cui formulæ particulares debent esse conformes. *Addit Idem Theol. Catecht. pag. 765.* Paraphrasi in verba Christi apud Matth. 6. 9 — Non equidem his semper verbis utemini, ità ut ab hác formulâ nunquam deflectatis: interim tamen vota vestra sic dirigetis & frænabitis juxta hanc formulam, ne extra metas istas oberrent. Non enim in verbis, sed in rebus ipsis hanc ritè precandi legem do vobis. Quare sic precamini, ut ego vos doceo.

Az az:

Az Ur-Imádsága formája és példája mind a Könyörgésnek, mind a Hálá-adásnak: s még pedig közönséges, a melyhez kell szabunk a külön-VALÓ formákat. Ismét: Nem kell ugyan e szókkal mindékor élnetek, úgy hogy
e for

é forma mellől el nem mochetnétek: azonközben mindazáltal a ti kívánságtokat úgy igazgassátok és szabályozzátok é példa szerént, hogy a határokon kívül ne vándorlyanak. Mert nem a szókból, hanem a dolgokban adom néktek ezt a jól-imádkozásnak törvényét.

XXVII. *Guilielmus Amesius Cas. Consc.* lib. 4. qu. 5. An Oratio Dominica sit formula nobis præscripta, & observanda? R. 1. Christus illam orationem docens, non voluit nobis præscribere formulam verborum *constanter* observandam: sed exemplar, vel ideam, secundum quam orationes nostras dirigere debemus. Hoc inde satis apparet, quod non legamus Apostolos illam formulam unquam usurpassé. 2. Non expedit huic formulæ adhærere. 1. quia particulariter magis, prout occasio datur *sepè* debemus orare. 2. quia hâc ratione apud Pontificios quasi incantandi carmen evasit. 3. quia sic non proficitur in spiritu ac dono orandi. *Hujus sententiam clarissimè discussit & approbavit in Theologiâ casuum Consc. Germanicè, Andreas Keslerus, cap. XI.* Az az:

Az Ur-Imádsága formául adatott-é nekünk?

künk, s-meg-kell-é azt tartanunk? Felel:
 I. A' Cbristus azt az Imádságot tanitván,
 nem akart nekünk szóknak formáját adni
 melyet állandóképpen kellene meg-tartanunk:
 hanem példát, avagy szabott-régulát, a mely
 szerént helyen a mi könyörgéseinket igazgat-
 nunk. Ez eléggé meg-teccik ebből, hogy
 nem olvassuk az Apostolok felől, hogy a' val
 a' formával valaha éltenek volna. [Itt jó
 idején vedd jól eszedbe a' F O R D E' T O'-nak
 nyegédös szégyenét, ki ez hires neves tudós
 Theologusnak igaz értelmét a' már említett,
 s-a több Theologusnak-is egyező értelmeknek
 ellenébe vetvén, Brownisták-é gyanánthoz-
 za-bé ide alább az Ellen-vetésekben. Ha ő
 tudománnyal és elmebéli böltseséggel ily dérek
 Tudófokon felül úszni igyekező (a' mint ma-
 ga mások felől szól a' Keresztyén Olvasóhoz)
 nem volna, meg-sajdithatta volna A' M E' -
 S I U S szovainak maga-magyarázattját: ki
 midőn azt mondgya, *Constanter observandum:*
 e' vel a' szóval állandóképpen választást s-kü-
 lömböztetést téssen a' M I - A T T A' N K szo-
 vainak mindenkor és néhánykor szükséges meg-
 tartása között: azt ő tagadja Theologus tár-
 saival

faival együtt; ezt pedig állattya: a mint maga ki-fejezi mind a *perpetuò-t*; mind a *sapientis*-az *aliquandò-t*, (dicto loco th. 7. & 10. num. 3. & th. 12. num. 1.) A tagadó részt három okokkal mutattya: így szólván.] 2. Nem hasznos ehez a *forráshoz* köteleztetnünk, (értsed *állandóképpen*, avagy *mindenkor*.) 1. Mert gyakorta nevenként kellinkább szükségünket, az *alkolmatossághoz* képest, ki-fejeznünk *könyörgésünkben*. 2. Mert *é képpen* (a MI-ATYÁNK tudni-illik, ennek szórol szóra *mindenkor* szükség-képpen, s még pedig *értelem és szübeli jó indulatok nélkül* el-mondása felől való vélekedésből) a *Pápistáknál* mint egy *szokott-babonáságra* fordéttatott. 3. Mert *é képpen* nem lehet a *könyörgésnek* *lelkében* s-ajándékában *nevekedni*.

XXVIII. De hogy több *Reformatusoknak* (s-annál inkább *Lutheránus* és *Pápas Tanítóknak*, kik-is nagyobb részént mindnyájan a *miéinkel* egyet értenek) *tanú-vallásokat* el-hal-gassam; leges-leg világosban írják-le ez közönséges értelmet a *MI-ATTYÁNK* felől, a *virágzó Ultrajectom-i Academiának* ditsére-

ditséretes három *Theologus Doctori*. Ugy-
mint: *Gisbertus Voetius in Polit. Eccles. MS.*
de Precibus Eccles. qu. 14. An Precatio Do-
minica vobis data sit solum in regulam & e-
xemplar, juxta quod sciamus orationes nostras
concipiendas esse, an quoq; in Orationem,
quam ipsam precantes dicamus? Affirmatur,
posterius. Non tamen ita huic formulæ alli-
gati sumus quasi vel illam solum & semper di-
cere satis aut necesse esset; vel preces nostræ
absq; eâ non constarent, earumvé perfectio ex
ejus adjunctione necessariò petenda esset.

Az az: *Az Ur-Imádsága tsak régu-
lául és például adatott-é nekünk, a mely sze-
rént tudjuk Könyörgéseinket intézni, avagy I-
mádságul-is, a melyet könyörögvén mondjunk?*
Ezt az útsót állatom. Nem vagyunk mind-
azáltal ehhez a formához ugy kötterve, mint-
ha avagy tsak és mindenkor ezt mondani elég
vagy szükségés volna: avagy a mi Imádsá-
gink é nélkül nem volnának jók, s azoknak
rökellertesége ennek hozzá-adásából szükség-
képpen függene.

XXIX. *Johannes Hoornbeeck, Disput. 2.
de Precibus Ecclesiast. Th. V. De Precatione*

Dominicâ quaritur: An nobis data sit solùm in regulam, & exemplar, juxta quod sciamus orationes nostras concipiendas esse; an quoq; in orationem, quam ipsam precantes dicamus? Illud volunt *Brownista*, qui sic dicuntur; non hoc—Verùm, respiciendo, I. Commendationem istius orationis, quam Christus facit; Matth. 6. 9. *sic igitur orate*, Luc. 11. 2. *quando oratis, dicite*: II. Formam, sub quâ proposita, quæ Orationis est; sive initium, finem, & totum contextum ejus attendas: III. Materiam, quæ maximè, & sic oranda: IV. Usum ac praxin Ecclesiæ Christianæ perpetuam: non videmus quare non, præterquam pro *normâ*, & canone petendorum, etiam ut *formalis precatio* habeatur, nobis non *imitanda* solùm, sed ita quoq; *dicenda*—Non tamen ita alligatos nos huic Orationis Dominicæ formulæ arbitramur, quasi vel illam solam & semper dicere satis aut necesse esset; vel preces nostræ absq; eâ non constarent, earumvè perfectio ex ejus adiunctione necessario petenda esset. vide *Amesii* Cas. consc. lib. 4. cap. 17. Quare nonnulli orationem illam vel ante, vel post concionem omittunt: ut sic libertatem illam testentur; quan-

quandocunq; autem, rectè, ut perfectissima
formula & oratio, a nobis quoq; adhibetur.

Az az: Az Ur-Imádságáról kérdés
támad. Adatott-e az tsak Régulául és példá-
ul, a mely szerént tudjuk könyörögésinket intéz-
ni; avagy Imádságul-is, a melyet könyörögve
mondjunk? Azt akarják a Brownisták, a
kik így hivattatnak; nem ezt—De, meg-
gondolván, I. ez Imádságnak Christus által
Commendatioját, Matth. 6. 9. így könyörög-
jetez azért, Luc. 11. 2. mikor imádkoztok,
mondjátok: II. Formáját, a mely alatt az,
akar annak eleit, és útölját, s-egész rendes-
folyását szemlélyed, adattatott: III. Ma-
teriaját, a mit főképpen, s-ilyen formán
kérni kell: IV. a Keresztyén-i Eccle-
siának eleitől fogván való szokását és tseleke-
detit: nem látjuk, miért ne legyen az mind
a kérendő dolgoknak Példája és régulája, s-
mind valóságos Imádság-is, a melyet nem tsak
követnünk, de Imádság gyanánt el-monda-
nunk-is kelyen—Mindaz által nem vagyunk
olyan itéletben, hogy ez Imádságnak formá-
jához ugy volnánk kötelesek, mint-ha avagy
tsak, s-mindenkor ezt mondani elég vagy
szükséges

szükséges volna; avagy a' mi Imádságink e' nélkül nem volnának jók, s-azoknak tökéletessége ennek hozzá-adásából szükség-keppen függene. Lásd Amésiusnak [NB. • Ihol a' FORDE'TO'-nak Amésius igaz értelmének erőszakos magyarázása ellen, e' még élő Theologusnak Apológiájá! ki e' végre hozzá-bé Amésiusst, hogy a' maga értelmét ennek értelmével egyezni meg-mutassa] a' lelki-csméretnek Akadékiról írt 4-dik Könyvének 17. részét. Ez az oka, hogy némelyek azt az Imádságot (a' MI-ATYANK-at) vagy a' prédikatio előtt, vagy az után el-hadják [Ihol az igaz Magok-mentsége az Atyafiaknak-is kéfszen vagon a' FORDE'TO'NAK penna-hegyire vett tselekedeteknek részéről: miért mondják-el a' MI-ATYANK-at prédikállások előtt, s-miért hadják-el (noha ez merő parvar keresés) a' prédikállás után. Más helyesseb okát (melyet a' FORDE'TO' a' maga elméjének tükörében nem láthat) adhattyak itt ilyen tselekedeteknek, azon kívül melyeket ő helyessek gyanánt (hogymár) toszongat elő, pag. 83. 84. 85.] hogyy a' Keresztyéni-szabadságot (az e' vel való élésben, vagy nem élésben)

ben) meg-mutassák. Valamikor pedig azt mi-is el-mondjuk, akár úgy mint tökéletes Könyörgés-példát, akár úgy-mint Imádságot, jól tselekedjünk.

XXX. *Carolus Dematius Comment. MS. in Orat. Dom. Quest. V.* An Christus formulam precandi quam Orationem Dominicam vocamus, nobis tradiderit, ut exemplar sit ad quod componamus Orationes nostras; anné verò ut sit precatio, id est, ut eâ inter precandum utamur: an verò utrumq; in finem? Resp. Utrumq; in finem traditam esse. Ut sit exemplar, patet ex vocula *ὅπως*. Traditam esse ut eâ utamur inter precandum, patet I. Ex Luc. 11. 2. ubi Christus ait: Cùm oratis, dicite: II. Quia formula hæc complectitur omnia quæ ad certam precationem requiruntur. 1. quis sit orandus. 2. quomodò sit orandum. & 3. Quid sit petendum. Vide de his plura apud *Richardum Wardum. Quest. VI.* An ita adstricti simus formulæ illi quam hîc Christus tradit, ut eâ & solâ semper sit utendum, nec aliud inter precandum usurpandum? Resp. Sufficit ut orationes nostras ad formam illam tanquam ad normam componamus.

mus. Nam nec Apostoli, nec Christus sese ad formulam illam adstrinxerunt. Vide Richardum Wardum. Az az; e

V. Kérdés: A Könyörgésnek formáját melyet Ur-Imádságának hívunk, a végre adta-e a Christus hogy az a mi könyörgéseinknek Példája legyen; avagy hogy Imádság legyen, az az, hogy azzal élünk imádság közben; avagy pedig mind e két végre? Felel. Mind e két végre adta. Hogy példánul adta, meg-teccik imez igéiskéből *Quis*, így, (Math. 6. 9.) Hogy a végre adta legyen, hogy a val könyörgésben élünk, meg-teccik. I. Luk. 11. 2. az hol a Christus így szól: mikor imádkoztok, mondjátok. II. Mert ez a Könyörgés-forma bé-foglal mindeneket valamik a bizonyos Könyörgéshez kívántatnak: úgy-mint 1. Kinek kelyen könyörögni; 2. Miképpen kelyen könyörögni; és 3. Mit kelyen kérni. VI. Kérdés. Ugy köteleztettünk-e chez a Könyörgés-formához, melyet a Christus itt ad, hogy a val, s-tsak, mindenkor élünk, s-egyébbel nem kelyen a könyörgésben élni? Felel. Elég az hogy a mi-Imádságinkat arra a formára, úgy-mint egyenes ramá-

ra in-

ra intézzük. Mert sem az Apostolok, sem a Christus nem kötötték ő magokat ahhoz a formához.

XXXI. Végezetre, ő maga-is a' Könyv-író, az el'ő hordot Tanítóknak egyező értelmektől, nem különböz, a' dolognak valóságára nézve. Kinek szavait a' Fordító, így fejezi-ki, Pag. 76: Valyon ezek a' szók nem lehetnének-e egyszer-mind Könyörgés és Könyörgésnek Formája? egyik épület, nem lehet-e formául másik épületnek? Nem álhat-e-meg e' kettő? Pag. 5: Mi nem ragazkodunk ugyan szintén annyira ez Imádságnak börtühez, mint-ha karhozthatnánk egyéb könyörgésnek formáját; avagy mint-ha nem jóvállanánk más szókból álló könyörgéseket; hanē élhetnek az emberek más könyörgésekkel-is, azonban ezt sem kell el-hagyni. Pag. 31, 32: ha úgy értik, hogy mi nem vagyunk oly formán köteleztetvének Könyörgésnek szovaihoz, mint-ha nem volna szabad élni más könyörgésekkel; ebben ő vélek mi-is meg egyezünk. De ha ez szabadságnak színe-alatt ezt akarják hogy e' könyörgésnek szovait el-kelyen mulatunk vagy rekkentenünk; (tudni-illik, a' Chri-

stus szavaitól való el-idegenedésből, a' mint itt szól, azaz, azoknak meg útálásából:) *bezzeg ebben ellenkezünk vétek* — távoly legyen hogy mi el-idegenedgyünk az Isten szavaitul.

XXXII. Láttatik ugyan néhol ez *Author* úgy szólni (pag. 93, 94. s-egyébütt-is) mint-ha állandóképpen szóról szóra *mindenkor* el-kellene *szükség-képpen* mondani a' *MI-ATYÁNK*-at. De ő maga másutt a' maga szavait szépen meg-világosította, a' közönséges igaz értelem szerént. Pag. 8, 9, a' *Brownisták*nak imez *Fogásokra* a' *mindenkor* felől, [*Hogy ha ez parantsolat-képpen mondatott volna Idvezitőnkétül; tehát mindenkor csak azt kellene mondanunk, és soha más könyörgéssel nem kellene élnünk:*] így felel. Ez csak annyit téveszen, mint-ha valaki azt mondaná: *nem parantsoltatott az, hogy az Istennek könyörögjünk; mert azt mondgya az Apostol, hogy szüntelen könyörögjünk, 1. Thessalon. 5. 17. mintha soha egyebet a' könyörgésnél tselekednünk nem kellene.* De ám bár tegyük fel hogy ez *nem parantsolat*, és hogy *nem is hadta Idvezitőnk* hogy e' *Könyörgést mindenkor el-mondjuk; de azért azt sem tiltotta-*

meg hogy ezt gyakorta ne mondjuk, annál inkább hogy soha ne mondjuk.

XXXIII. A' gyakorta való el-mondását-is pedig a' MI-ATYA'NK-nak, szükségességnek mondja lenni, a' tudatlan népnek kedvéért, miglen az taníttathassék a' jó móddal való könyörgésre, ez Urtól adatott formával való egyezés szerént, pag. 79. 80. Mert egyéb aránt, annak gyakor el-mondását, az értelmes Keresztyéneknek szabadságában taníttatni lenni, (pag. 5. 31.) a' több Tanítókkal együtt. A' hol pedig nyilván láttatik szólni minden meg-határozás nélkül, hogy telyességgel szükséges-képpen el-kelyen azt szónként minden könyörgéseinkel együtt mondanunk, (pag. 5. 51.) tselekeszi ezt a' Brownisták ellen buzgokodó indulattúl való el-ragattatásból. Kik közzül némelyeknek a' MI-ATYA'NK felől való bötstelen és azt meg-útáló beszédeket, [p. o. mikor azt mondják hogy el-kell rekkenteni, temetni azt az Imádságot pag. 1. és azt itélik, hogy az a' Christus szovai nem épületre valók, pag. 12. s-az ő magoktól formált könyörgéseknek oly tökéletességet lattatnak tulajdonítani, hogy azokban minden

mindennemű kívánságok ki-fejeztessenek, pag. 51. &c.] E féle beszédek, mondom, hallogatván az *Author*; azoknak ellenébe veti a maga szavait, s azt írja hogy e *Könyörgésnek* szavait nem kell el-mulatnunk vagy rek-kentenünk, pag. 31. hanem főt inkább mivel azok hasznosok, s lelki-éppületre valók, pag. 12, és lehetetlen az mi tőlünk hogy oly könyörgést formálhassunk, melyben mindennemű kívánságok külön külön ki-fejeztessenek; ehhez képest azért szükséges-képpen kell mi-nékünk élnünk olyan könyörgéssel (úgy-mint a *MI-ATTANK*-al) melynek az ő kö-zönséges kívánságiban minden részenként való kívánságink bé-foglaltassanak, pag. 51. 52.

XXXIV. Ettől ez oktúl ki-válva, avagy ez az *Author* a *MI-ATTANK*-nak szükséges-képpen mindenkor el-mondását állítja egy-átalában; avagy meg-határozva. Ha egy-átalában; így nem tsak az ő véle együtt *Franciai* nemzetből való *Református* Tani-tóknak (minémű a *Calvinus*, *Beza*, &c.) hanem mind a többinek is maga egyedül ellenek sanit; s ennek-okáért azoknak a sokaknak,

s-tudósbaknak-is (követve szóllok, a' menyire ez kis irásából ítélhetek) ő nálánál, méltán érdemesb és hitelesb itéletek mi nálunk, s-akarmely esze, embernél-is; mint az övé egyedül. Ha pedig meg-határozva szól; abban az ő itéletit mi-is bé-vésszük, mint szintén azokét. Mitsodás meg-határozott szükséget értsünk pedig itt, majd azoknak a *Doctoroknak* elméjek szerént nyilván meg-jelentetik, a' több ide tartozó szükséges *distinctio*-k-al együtt.

XXXV Mind ezekből a' *Tanú-vallásokból* ki-teccik elég világoson, hogy e' *Könyvnek Authora* nem azok ellen írta azt, a' kik az *Ur-Imádságával* szabadon élnek, s-ahoz ő magokat nem kötik, úgy-hogy azt *szükségképpen* el-kellene *mindenkör* mondaniok; a' vagy hogy azt, valamikor a' *Keresztényi-szabadságból* úgy teccik, el-hagyván, azon kívül más könyörgésekkel-is nem élhetnének véteknélkül. Irta azért ő azt éppenséggel a' *Brownisták* ellen: még pedig a' *keménybek* avagy *meg-általkodtak* s-nem a' *meg-jöbbitak* ellen. Mert ő közzülök némelyek a' többekkel öszve, ellenköző elmével vóltanak egy elsőben; mindazáltal mivel helyben hadgyák
 hogy

hogy az *Ur-Imádsága* minden *Könyörgéseknek* tökéletes példája avagy igazgató regulája legyen; ebből a fundamentumból meggyöződén, annak-utánna azt-is megengedték hogy szabadon élhetni azzal *Könyörgés-gyá-
nant-is*.

XXXVI. Erre az értelemre hajlott vőlt *Johannes Robinsonus*, a ki (egyéb dolgokban mind egyet értvén *Robert^o Brown-nal*) így ír; *Non dubito, quin rectè ac piè usurpari possit in precando Deum hæc ipsa verborum formula: modò absit opinio partim necessaria, quâ se astringi putant superstitioni homines oculis & syllabis: partim perfectionis quâ plurimi existimant, se tum demum perfectè precatos fuisse, quando hanc formulam conceptis verbis recitarunt.* Apolog. cap. III. Az az:

*Nem kételkedem, hogy a mi Istenhez nyújtott Imádságinkban jól és kegyesen élhesünk ez-zel a szóknak formájával: tsak hogy távol legyen rész-szerént a szükségesség felől való vélekedés, melyel a babonás emberek azt vélik hogy ezekhez a szókhöz és bötüzetekhez kötelesek legyenek: rész-szerént a tökéletesség felől való vélekedés, melyel azt itélik sokan,
hogy*

hogy akkor imádkoztanak tökéletesen, mikor ezt a formát igéről igére el-mondották. Hasonlóképpen más tudós *Brownista*, *Henricus Ainsworthus*, Neque ego hoc jeci fundamentum repudiatz vobiscum communionis, inquit, loquens de *Ufu Orationis Dominicæ*: apud *Pagetum* pag. 63. &c. Azaz. Nem-is ez fundamentomból vettem én meg a ti veletek való közösülésemet, ugy-mond, szólván az *Ur-Imádságával való élésről*. Legatur *Johannes Hoornbeeck* loco supra citato.

XXXVII. Nem disputál azért e' féle *Brownisták* ellen az *Author*: hanem tsak a' félek ellen, a' kik egyenesen vetötték ő magokat ennek a' közöséges igaz értelemnek ellenébe. A' kikkel noha meg-egyezőnk némely részben: de a' dolognak valóságában ellenkezünk ő vélek. Melyet hogy nyilvánban meg-érthessünk; e' végre a' minémű terhes szók (ugy-mint: *mi-aryánk*, *imádság*, *tökéletes*, *szabados*, *szükség*, *hasznos*, *mi-aryánknak el-baggyása*, *állandó*, *könyörgés*, &c.) a' kezünk közt forgó *Kérdés* körül ottan ottan elő s meg elő fordulnak, azokat meg-
vilá-

világosítom bizonyos *distinctiókkal* : s-azok szerént *cikkelenként* egy marokban szorítom, mind a két félnek e kédig bü-beszéddei külön külön le-irt valóságos *értelmeket*, az ön-nön magok *szavok járásából*: a' n'fely az e-gész következő *Disputációnak-is* nagy vilá-gofságot ad.

XXXVIII. A' *M I - A T Y Á N K*-ról két-képpé gondolkodhatunk : a' mint magáno-son vagyón ; és a' mint a' val él a' Könyörgő ember. *Magánoson* abban avagy a' Christuf-nak *ce'lyát* szemlélyük ; a' mire annak szerzésé-ben nézett : avagy annak *tulajdon okait*, ugy-mint : *Matériáját*, (az abban bé-foglalt dol-gokat) és *formáját*. *Ezt* (tanításnak-okáért) kettőben helyheztehettyük : a' jóknak *rendes egy-mástúl függésében* és *következésében* ; s-azoknak bizonyos számú-*szókkal ki-fejez teré-sében*. Ismét : a' jóknak *rendes egy-mástúl függésében*, avagy a' *fő-véget* (Isten ditsős-ségét) gondoljuk , melyet az *első-Kérésben* je-lentünk ; avagy az arra néző *egyéb kéreseket* részenként , a' mint az első után következnek. A' mi illeti a' *Mi- Atyánkal-Könyörgő embe-reket*, azok avagy *tudósok és gyakoroltattak*
a' más-

a' más-képpen imádkozhatásnak ajándékában; avagy tudatlanok és erőtlenek, de abban napoként éppülmi igyekezők.

XXXIX. Mondathatik a' *Mi-atyánk KÖNYÖRGÉSNEK*: avagy magán tsak, materiájára és formájára nézve; avag a' *Könyörgő emberben lévő lelki-készséggel együtt*: mely az *AMEN*-bē foglaltatik-bé, s-a *Mi-atyánk-nak értelemmel, valósággal, buzgósággal, és hittel* való el-mondásában áll.

XI. *TÖKELLETES* a' *Mi-atyánk*: avagy a' menyiben *Példa* a' *Könyörgésben*; avagy a' menyiben *Imádság*, ő magán, vagy a' *Könyörgő embernek szübeli jó indulattyára*, nézve; a' mint jelentők. *Ismét*: mondathatik *tökéletesnek* avagy *extensivè*, minden *Imádságokat ki-fejezés-képpen*; avagy *intensivè*, azoknak fejeit magában bé-foglalás-képpen; értelem vagy magyarázat szerént.

XII. A' *Mi-atyánk-nak* el-mondására *KÖTÉLES EK* vagyunk, avagy *egy-átalyában* való szükség-szerént, mindenkor állandó-képpen, úgy-hogy annak vagy *matériáját* tsak, vagy *formáját* el-kelyen mondanunk: avagy *meg-határozással* való szükség szerént, bizo-

nyos ideig. Ilyen értelemmel mondatik *HASZNO S*-nak-is lenni.

XLII. Mondatik valaki a' *Mi-atyánkat EL-HAGYNI*: avagy meg-utálásból, annak nem nagyra vagy talám semmire bősül-
léséből; avagy pedig *Keresztyéni-szabadság-
ból*. Ismét: avagy *matériájára*; avagy *for-
májára-képest*. Hasonló *különbözteréssel*
mondatik *ALLANDÓ*-Példának és I-
mádságnak-is.

XLIII. A' *KERESZTYÉNI SZA-
BADSÁG-on* (melyet itt gyakran emli-
tünk) *nem értyük a' törvénytelen és tilalmas*
tselekedetekre, Isten nevének káromlattatá-
sával s-felebarátunknak botránkoztatásával való
szabados hatalmat: mint-ha a' *testnek bűnre*
való alkalmatosságot adnánk, Gal 5.13. hogy
a' keresztyén ember, a' *szabadságnak palástya*
alatt gonofságot tselékednek, 1. Péter 2. 16.
Távoly legyen! Ertyük azért a' *Keresztyéni*
szabadságon a' *Christus vére által meg-válta-
tott*, s-az ő *Lelke által újjá-is születtetett hi-
veknek* oly méltóságos *lelki állapottyát*, mel-
lyel meg-szabadulván a' *Törvenynek* átka és
sáccoltatása alól, a' *Bűnnek* érdeme és uralko-
dó ha-

dó hatalma alól, az ördögnek és Halálnak kegyetlenkődése alól, s-a' Mofesnek Ceremonias és Polgári törvényi alól, és minden emberi Traditióknak az Isteni tiszteletben való meg-tartása alól; igazgattatnak a' Közép-dolgokkal vétek-nélkül való élhetésben, s-a' hit és a' szeretet szerént, igazságban és szentségben járnak, és testeitől s-lelkeitől szabad-akarat-tal és vidámsággal adják ö magokat az Isteni szolgálatra és engedelmessegre: e' végre hogy az Istent dicsőítsék, s-a' magok és mások idvességét elő-segítsék. Eph. 1. 7. Tit. 3. 5. Rom. 7. 6. Gal. 3. 13. Rom. 6. 22. és 8. 2. 1.Petr. 1. 18. Rom. 14. 1. Cor. 8.

XLIV. Ez azért a' Keresztyéni-Szabad-ság igazgattya az Isten Fiait, tulajdonúl a' Közép-dolgokkal vétek-nélkül való élésben. Mert miképpen a' Tselekedeteknek különb-külömb nemei vannak: némelyek jók s-Istentől parantsoltattak: némelyek gonoszok s-ő tőle meg-tiltattak: némelyek pedig közép-neműek, se jók, se gonoszok, a' lelki-esméretnek Istenhez való engedelmeskedésére néze; mivel Istentől nem parantsoltatnak, s-nem-is tiltatnak: és ez okon noha, a' vélek

okoffan élésnek módjára avagy a' könnyű-állásokra nézve, azok vagy jók, vagy gonoszok; de, az ő közönséges és tsupa természetek szerént, egyenlőképpen élhetni azokkal jól, vagy gonoszúl. Ezenképpen a' kik a' Keresztyeni-Szabadság felől értelmeseek, annak igazgatásával a' két szélső gonosz között, úgy-mint a' babonás és tilalmas tselekedet között, a' közép és igaz úton járnak.

XLV. A' *Régula* pedig, melyet a' Keresztyeni-Szabadság ad az Isten Fiainak eleikbe, kettő; egyik a' *Hitnek*; másik a' *Szeretetnek* regulája. A' *hitnek* regulájával a' dolgoknak természetit különböztetik és választják meg, úgy-mint a' parantsolatokat a' tilalmaktól, és e' kettő között lévő közép-dolgot, ebben a' magok értelme felől bizonyosok lévén, Rom. 14. 5. A' *Szeretetnek* regulájával a' közép-dolgoknak élhetésében, az az, tselekedésében vagy el-hagyásában való hatalmokat igazgattják felebaráttyoknak lelki-éppületekre: úgy-hogy a' val az ő Keresztyeni-Szabadságoknak hatalmával való éléssel se másokat ne karhoztassanak, se botránkozást keresztyén attyokfiának ne szerezzenek. Ha pedig abban némelyek

Iyek ő magok kényén meg-botránkosnának, semmit azokkal nem gondolván, élyenek a' val bátorságon minden alkolmatofsággal, akar-mi közép-dolgoknak akar meg-tselekedésében, s-akar el-hagyásában. Erre Idvezitők oktat, Math. 15. 14. Azokrol bőven tanit az Apostol, Rom. 16. és 1-Corinth. 8-dikban: s-példát-is ad e'féle közép dolgokkal való élés felől mind a' maga tselekedetiben, minémű külömb külömb okofsággal járjunk a' külömb külömb-féle emberekkel való társalkodásban, 1. Cor. 8. és 9-ben; s-mind a' Péter tselekedetiben, a' maga gondolatlanságnak el-távoztatására, Gal. 2.

XLVI. Ezek szerént már a' *Distinctiók* szerént, *Mi-közöttünk* s-a *Brownisták* között, a' *MI-ATTYANK*-ról való értelemben, mitsoda egyezés, avagy *különözés* légyen, könnyen meg-teccik. Mert 1. *quoad Authoris Orationis Dominica Scopum*, mind a' két fél egyet értünk rész szerént; s-rész szerént *különözünk*. Egyet értünk, ebben hogy a' *MI-ATTYANK* adatott nekünk a' *Christustól* e' végre, hogy tökéletes és állandó *Pél-da* légyen az a' *Könyörgésben*. A' mint ő tö-

le az ő Tanítványi kívánták, hogy tudni-illik tanítaná őket olyan Könyörgés-formára, a melyet követhetnének, miképpen a János-is tanította az ő Tanítványit, Luc. c. 1. 1. A Christus-is azért ennek az ő Tanítványinak Kívánságának eleget akarván tenni, tanította őket erre a formára, a 2-dik versben: hogy mind ők, s-mind mi-is a szerént imádkoznánk, megtartván mindenkor minden Könyörgésünkben annak nem csak *matériáját*, hanem *formáját*-is; a menyiben csak azokat a *kérendő jókat*; s-csak arra a *végre*; és csak azon *szűbéli jóindulatokkal* kell Istentől kérnünk: a *mikee* Idvezítőnk abban az *Imádság-Példában* befoglalt értelem vagy magyarázat szerént; s-a *mely véget* (ugy-mint az Isten ditsőséjét) legesleg elől tett a *kérésekben*; és a minémű szent indulatokat bé-fejezett a *Mi-Atyánk* s-az *Amen* nevezetiben.

XLVII. Ugy hogy, miképpen a Törvéne *summáson* két szókban foglalta-bé a Jésus Christus; ezenképpen minden időbéli hívőknek minden könyörgéseket, melyeket ők a Szent Léleknek sugallásából formáltak, sőt valamiket Istentől igazán kérhetünk és kérnünk kell, akarta *sum-*

ta summáson-bé foglalni (a' MI-ATIA'NK-ban) hogy tudjuk hogy mi semmit ó tőle nē kérünk a' mi képtelen és szokatlú dolog, és a' mi ó neki nem teccik s-nem kedves. Ezt pedig tudnunk felelte igen szükséges: mert gyakrabban úgy vaggjó állapotuk mint a' Zebedeus fainak (Máth. 20. 22.) úgy mint nem tudjuk mit kérünk Istentől. Es mikeppen azok a' C'stíus Országában, melyet földinek álmadoz tanak lenni, elsőségek kértének, ezenképen mi-is leg gyakrabban Istentől kérünk gazdagságot, bősületeket, gyönyörűségeket, világi békéséget, testi egésséget, s ezekhez hasonlókát melyek a' romlott természetnek kedvesek, és más dolgokat-is melyeket Istentől kívánni nem méltó, és a' melyek minékünk mind testünknek mind lelkünknek veszedelmére lennének, ha Isten azokat meg-adná. Minek-okáért hogy a' mi módatlan gyönyörűséginket egyengesse és meg-tibtsa, s-minket bizonyos célra igazgasson; ezt a' Formát írta előnkbe minékünk, melyben rövideden minden cikkeleket bé-foglalt, hogy azokból meg-tanuljuk mitsoda idvességünkre való dolgokat legyen szabad és hasznos kérni. Szükséges azért, hogy minden mi-Imádsá-

ginkát ez régulához próbáljuk és igazgassuk; bizonytal tudván, hogy valami e vel nem egyez, káros és veszedelmes fog az lenni: — (és hogy) mindenik kérés az Istenhez igazgató kiáltásként való Könyörgésben mi-nékünk bizonyos *summa* gyanánt legyen, a melyre akarmely külön való könyörgésink-is, melyeket tészünk, vitessenek, a mint a jelen való szükség kényszerít. Mint példának-oka-ért, midőn az Isten nevének börtelenítését s- az ő igéjének meg-útálását e mostani időben látjuk, így kell imádkoznunk: Ah! én mennyei Atyám, óltalmazd a te nevednek dicsőségét, s-ne engedged azt az emberektől ily rútúl gyaláztatni és börtelenítetni. Ekképpen imádkozunk, hogy az Isten neve meg-szenteltsék: ide való a mi Urunk Jézus Könyörgése (Ján. 12. 28.) Oh Atyám dicsőíts-meg a te nevedet. Szenvedi-e valaki a Sátánnak tsapdosását, s-láttya-e az ellenségnek erőszak-tételét az igazság ellen? élyen a második Kéréssel: Uram segíts minket, és a te erőddel gyámolíts, s-a te Országodat mi bennünk, és mi közöttünk tars-meg. Ha ki betegséggel avagy nyomorúságokkal nyomorgatta-

morgattatik, a' harmadik Kérésre mennyen-
 vizsgálva, s-mondja: Oh Atyám ha lehetséges,
 távoztasd-el mi tőlünk ez nyomoruságot:
 mindazáltal légyen a' te akaratod, és adjad
 nekünk hogy azon jó kedvel meg-nyugodjunk.
 Egyenlőképpen a' mi testi avagy lelki szűksé-
 geinkben mondjuk: Edes Tápláló Atyám, ki
 minden teremtet-állatott táplálsz, A' mi
 mindennapi kenyerönket adjad nekünk, és légy
 segítségül a' mi szűkségünknek. Ismét: mi-
 kor a' mi lelki-esméretünk vádol minket a' mi
 bűneinkért, ez alkalmatossággal így imádkoz-
 zunk: Te ellened vétkezünk, ó Atyám, s-
 igen meg-bántottunk tégedet. De a' témér-
 hetetlen jó-vóltodért bocsásd-meg nekünk a' mi
 bűneinket, és azokat vedd-bé a' tengernek
 mélységében. Utólszor, ha a' késértetek jönnek
 reánk, az utolsó Kéréssel kell kiváltsképpen el-
 nünk, s ezt mondanunk: Uram ne vigy mia-
 ket a' késértetben; ha pedig tenéked úgy tec-
 cik, adgy erőt minékünk melyel azt el-vel-
 hessük, és szabadíts minket a' Gonosznak min-
 den tsalárdkodásátul. Ihol ennek e' Könyör-
 gés-formának minden részei mely bűv-alkal-
 matosságot adnak nekünk mindennemű Kö-

nyörgésekre! Sőt nyilván és világosan (nem csak) mit, (hanem) mitsoda bizodalommal is kelyen a mi jó Istenünktől kérünk, s-mit akarjon nekünk az ő kegyelmességéből adni, meg-tanít (Idvezitőnk) módot-is mutat, melyel azokat a melyek mind erre, s-mind ama' jövőendő életre melyet várunk, minékünk szükségesek, meg-nyerjük, és azokat, a melyek nekünk ártalmasok és halálosok lennének, el-távoztassuk. Guiliel. Bucanus Conc. I. in Orat. Domin. E'vel azért ez értelemmel és magyarázattal meg-engedjük, mindnyájan, hogy a' *Mi-Atyánk* adatott nekünk a' Christustól, tökéletes és állandó s-mindenkorra közelező Például a' mi Könyörgésinkben.

XLVIII. De különözünk ebben: hogy a' *Brownisták* csak Példának, és nem Könyörgésnek tartják a' *MI-ATTYÁNK*-at: mint-ha csak e végre adta volna ezt Idvezitőnk, hogy a' szerént igazgatnók minden I mádságinkat; s-nem a' végre-is hogy ezzel Könyörgés gyanánt-is élhetnénk. Mi pedig azt valyuk, hogy mikor ezt Idvezitőnk az ő Tanítványinak, s-az ő személyekben minden hívőknek adta, mind e' két végre nézett, hogy mind

mind *Példa* lenne az Imádkozásban: s-mind *Imádság-is*, a melyet Könyörgés gyanánt elmondhatnánk; de *nem magán*, materiájára és formájára, néve *csak*, hanem a Könyörgő emberben lévő *szent készséggel* öszve. Mert annak, mint szintén akarmely Imádságnak, értelem, buzgóság, és hit nélkül elmondása hazfontalan, 1. Cor. 14. 14, 15. Rom. 14. 23. Sid. 11. 6.

XLIX. 2. *Quoad Orationis Dominica Adjuncta*: a MI-ATYÁNK-nak elmondásának szabadsága, szükségessége, s-hasznossága felől: meg-valyuk mind két részről, hogy nem csak szabados és hasznos; hanem *szükséges-is egy-átalyában*, annak, mindenkor avagy minden Imádságinkban, nem csak *materiáját* (*magyarázat-képpen*, úgy a mint leírók, azaz, kitül, miképpen, s-mit kérjünk;) hanem *formáját-is* elmondani, a menyiben, a kérendő jóknak egy-mástúl rendes függésekben az *Isten ditsóségét* kell minden Imádságinkban legesleg elsőben néznünk, avagy csak *szándék szerént*, ha mindenkor *ki-fejezésppen* nem lehet is, a mi gyarlóságunk miatt. De a MI-ATYÁNK több részeinek rendes *ki-fejezése*

fejezése a mi Keresztyéni-szabadságunkban áll; akar melyiken kezdjük-el a mi-Imádságunkat. Mert erről állandó *Regulár* nem adhatni: mivel az *Apostolok-is* minek-útánna erre a Formára tanítottak, az ő kívánságoknak fejeit *különkülön* rendben szabadon fejezték ki. Ezek felől *Mi-köztünk* s-a *Brownisták* között nintsen semmi egyenetlenség. Hanem a MI-ATYÁNK-nak szóról szóra Imádságképpen el-mondásának *szabados-szükséges-és hasznos-volta* felett *különözünk* telyefséggel. Mert a *Brownisták* miképpen ezt *Köngörgésnek* nem tartják; azonképpen ennek *úgy-mint Könyörgésnek* igénként el-mondását-is semmikeppen *szükségesnek*, se *szabadosnak*, se *hasznosnak* nem tartják. *Mi* ellenben ennek akar *úgy mint Könyörgés-Példának*, s-akar *úgy-mint Könyörgésnek*, szóról szóra el-mondását mind *szabadosnak*, és *szükségesnek*, s-mind *hasznosnak* esmérjük lenni; de okos *meg-választással* és *külömböztetéssel*.

L. (1.) *Szabadosnak* mondjuk a MI-ATYÁNK-nak szóról szóra el-mondását, a *Keresztyéni-szabadság* szerént. Mert mikor *Idvezitünk* ezt a *Könyörgés-formát* adta
az ő

az ō Tanítványinak az ō kérésekre, Luc. 11. 2. nem adta eleikbe egy-átalyában való parantsolattal, hogy azt szükség-képpen mindenkor el kellene mondaniok; hanem az ō lelki-ép-
pületekre meg-határozott parantsolattal, úgy-hogy az ō szabadságokban hagyta annak akar-
mikor lelki-éppülettel való elmondását: mint-ha így szóllott volna ō nékiek; *Könyör-
gés-formát kívántok-e tőlem tanulni? ihol ezt adom néktek, mondjátok ezt valamikor akarjátok, a' ti lelketek éppületire. Verba, tanquam indifferentia, (Christus) libertati Ecclesie permittit: quæ minimè ignorat, sive Christi, sive aliis verbis Deus invocetur, gratissimum se illi cultum præstare. Henricus Alting explici Cateches. ad Quæst. CXVIII. Part. III.* Az az: *A' Mi-Aryánk szovait, mint Közép-dolgokat, (a' Christus) az Ecclesiának szabadságában hagyta: úgy-mint a' ki tudja azt, hogy akar a' Christus szovai-val, akar más szókkal hívja Istent segítségül, ō néki igen kedves tiszteletet térszen. A' MI-ATYÁNK-nak azért igénként elmondása az imádkozásban, Közép-dolog, az az, tsupa és magános természeti szerént, a' lelki-
esmé-*

esméretet Istenhez való engedelmeség-képpen *nem közelezi* egy-átalyában ; sem arra hogy azt *bőtük* szerént *el-mondja* ; sem arra hogy azt *el-hadja* : mivel a szerént az ő közönséges természeti szerént *nem parantsoltatott* az, s *nem-is tiltatott* Istentől : és ennek okaért *egyenlőképpen* vétek nélkül, akarmikor-is *el-mondattathatik* ; s *el-is hagyattathatik*, de *nem* annak *meg-útálásából*, hanem a' *Keresztényi-szabadságból* : úgy-hogy az *Ur-Imád-ságának szovai helyett*, más *szókkal-is* könnyöröghetnek a' *Keresztényi-szabadság felől* jól értő emberek.

L I. A' mi pedig annak, az a' val való élésben, bizonyos esméretből vagy *el-mondását*, vagy *el-hagyását* illeti ; e'féle *erősségeknek* a' két *szélső gonosz között*, úgy-mint a' *babonás* (az az, egy átalyában szükséges s-mindenkor-ra parantsoltatott) és *tilalmas el-mondása* vagy *el-hagyása* között, *közép úron* kell járniok, és se magokat, se másokat magokhoz hasonlókát nem kell annak *szabados el-mondásáért*, avagy *el-hagyásáért*, *kárhozzatniok* : sem annál inkább, még a' *Keresztényi-szabadságnak* esméretiben meg *nem erősfödött keresztényen*

refztyén attyokfiának *botránkozást* azzal az ő tselekedetekkel nem kell szerzeniek; hanem avagy el-mondják azt szónként, ha vészik ezekbe hogy annak *el-hagyása* miatt; avagy el-hadják azt, ha annak *el-mondása* miatt, *meg-botránkozának*. Egy szóval, az erőtleneknek lelki-éppületekre élyenek az ő Keresztyéni-szabadságoknak hatalmával az esméretben erősebbek, Rom. 15. 1. 2. Ezt pedig a *Regulát* mind addig kell követnie ezeknek, míg az ő szabados tselekedeteknek igaz és helyes okára *amazok* elégségesképpen *meg-tanittathatnak*, 1. Cor. 8. 7. De a kik a Keresztyéni-szabadság felől, avagy tudatlanok lévén *nem akarnak* tanittatni; avagy világos értelemben lévén, még is a M I A T Y A N K -nak szórol szóra szabadoson akar el-mondásából, akar el-hagyásából, *botránkozást* (arra sem az a'val szabadoson élők, szándékjok szerént; sem annak az Imádságnak közép természetű, nē adván okot) vésznek ő magoknak *meg-átalkodtságból*, *magoknak teccésből*, és *nyegédes fuvalkodtságból*: ezeknek kedvekért *egyiket sem* kell tselekedniek az jó lelki-esméretben erősebbeknek, sem azt *igénként*

igéncént el-mondani, sem el-hagyni; hanem az ő Keresztyéni-szabadságoknak igazgatása szerént, a' mint éppületesnek láccik, el-mondják azt, vagy el-hadják. Követvén ez aránt Idvezitőnknek hasonló dologban való tseledetit, az ő tanításából *botránkozást vévő* meg-átalkodott *Pharisaeusok* ellen. Math.

15. 14.

LII. (2.) *Szükségesnek is tartjuk a' MI-ATYÁNK-nak, börtünként el-mondását Imádság-képpen. De nem egy-átalyában való szükség szerént: mint-ha csak, és mindenkor a' val, s-nem más szókkal kellene imádkozni; vagy mint-ha annak mindenkori el-mondása nélkül a' mi Kőnyörgésink nem volnának jó és igaz kőnyörgések; s-ezeknek tökéletessége annak el-mondásától függene. Ilyen vélekedésben vannak bezzeg nagyobb részént a' tudatlan emberek, mellyel azt itélik hogy ezeknek a' szónak börtük szerént el-mondására annyira kötelesek a' Christus parantsolattya szerént, hogy csak akkor imádkozhatnak igazán, és úgy hogy Isten előtt az ő imádságok kedves s-foganatos legyen; a' mikor ezt a' formát igéről igére (értelemmel-é, buzgósággal-é és hittel, arra*

arra keveset avagy semmit-is nem vigyáztván) ajakkal mondják-el. Mint-ha azokban a szókban valami titkos erő volna, úgy-hogy azoknak el-mondására; tartoznék Isten meg-adni nekünk valamiket kérünk. Ez bezzeg valóban babonás Isteni tisztelet! a minéműt ő szent Felsege a II-dik parantsolatban tilalmaz: s-a Christusnak-is egyszeri tökéletes e-légtételének tökéletes érdemeisége ellé vagyó: a mely által minden féle szükséges és idvességes (akar testi s-akar lelki) jókat, nyert és készen-is tart minékünk ő hűveinek számunkra; s-az ATYA Isten-is tsak egyes-egyedül a Christusnak kedves érdemeért és az arra való tekintetből kedvelli a mi hibás könyör-gésinket, s-a' már annak előtte régen megnyert jókat osztogattya-is és ajándékozta minékünk. Sidok. 10. 14, 19, 20. 1. Cor. 1. 3. és 3. 22, 23. verszekben: 1. Péter. 2. 5. Jelen. 8. 3, 4. Rom. 8. 32. Végezetre a' val az ő szokott tselekedetekkel az olyan emberek, nem tsak az Istennek igazságát nem tudván, és az ő tulajdon igazságokat igyekezvén állatni, az Isten igazságának nem adák magokat alá-ja (Rom. 10, 3:) hanem a bizonyos esmé-
 E retből

retből álló hit és engedelmesség helyett, a vak-hitet (Rom. 14. 23.) és az oktalantiszteletet (Rom. 12. 1.) igazitták-meg: a mely nyilvánossággal a' Pápistai Crédó-nak egyik ágazattya. Ilyen szép gyümölcset terem, a MI-ATYA'NK-nak igénként mindenkori közönséges szokásos el-mondása felől egy-átalában való szükségességnek vélekedése.

LIII. Ezzel az egy-átalában való szükségességnek vélekedésével a' MI-ATYA'NK-nak szórol szóra Imádság-képpen el-mondását, kárhoztatták mind egyig a' mi *Reformatus Doctorink*: a' mint a' magok szovaiból meg-értettük. De nem kárhoztatták, sőt tanították s-gyakorolják is, annak szükséges voltát bizonyos meghatározással: tudni-illik a' Személyekre nézve, kik e' vel Könyörgésekben élnek; és az Időre nézve, a' meddig e' vel élnek. A' Személyek két rendbéliek: erősek a' Keresztyényi-szabadság felől való esméretben, avagy erőtlenek abban. Az erősek, (akar Egy-házi-személyek, s-akar köz-renden való hivek,) nem csak a' Szeretetnek Régulája szerént, hanem a' Christusnak a' MI-ATYA'NK ki-adásában fel-tett Szándéka s-arra

intézeté

intézett Parantsolattya szerént-is, kötelesek arra, hogy az együtt imádkozásban az erőtlenségeknek kedvéért el-mondják azt szóról szóra; a' kik egyébként meg-botránkoznak annak el-hagyásában. Ehez hasonló közép-dolgokkal ilyen meg-határozott-szükséges élés felől való példákat olvasunk, Tselek. 15. 28, 29. és 1. Cor. 10. 25. 27, 28, 29. versekben. Az Erőtlen és gyenge Keresztyének-is, kik az ő szent kívánságokat más szókkal nem tudhatják ki-fejezni Isten előtt, kötelezetnek, a' Christusnak ugyan azon parantsolattyával, arra hogy e' vel ez Imádság-formával imádkozzanak. A' mi az Időt illeti, mind addig kell e' két rendbéli Személyeknek e' vel e' formával élni; miglen az Erőssék igaz okokkal el-hitethetik a' tanulni igyekező erőtlenségekkel, hogy keresztyéni-szabadságból szóról szóra el-mondhatják a' MI-ATYÁNK-at, s-el-is hagyhatják azt vétek-nélkül ő magokra néve; csak hogy más ő magokhoz hasonló gyengeknek meg-botránkozását ebben el-kerülyés. Az Erőtleneknek pedig, (de éppülni készeknek) kell e' Könyörgésnek formájával élni; valamig a' másképpen Könyöröghetésnek a' jándé-

jándékában, Istennek érette esedezvén, az ő áldásából *nevekedhetnek*. Mert kétség-nélkül, mikor Idvezitőnk ezt az formát adta az ő Tanítványinak, *nézett* ebben, *á* *menyiben* *Könyörgés*, mind az erősséknek, és az erőtleneknek, külön külön; *á* *menyiben* pedig *Könyörgés-példa*, mind *á* két rendbélieknek, az említett módok szerént való lelki-éppületekre. E's erre *é* *vége* (nem ennek *á* *Könyörgés-formának magán való természetire*, *á* mely közép-dolog) nézve, *parantsolta* az *é* vel élést, th. L.

LIV. Így értyük *á* MI-ATYA'NK-nak szórol szóra el-mondásának bizonyos *Szeméjekre*, és bizonyos *Időre* illendőképpen *határozott szükséges-voltát*. (3.) Annak *Hasznos voltát-is*, ugyan ezen értelmes meg-külömböztetéssel állattyük lenni: és ennek-okaért nem kívántatik hogy erről külön szólyunk.

LV. Ezekkel *á* világos meg-külömböztetésekkel való *Magyarázat* szerént, nem fog *mi* közöttünk *s-á* *Brownisták* között *vetekedésben*: ha *á* MI-ATTYANK *adatotté* *á* *Christustúl tökéletes és állandó Példa-gyanant*

nánt a Könyörgésekre, hogy ezek arra vites-
senek és a'val egyezzenek; [juxta Thef.
XLVI.] és ha szabados-é, szükséges-é, s-
hasznos-é egy-átalyában annak materiáját ma-
gyarázat-képpen, s-egy-résztént formáját-is
el-mondani mindenkor a mi-Imádságinkban,
[Thef. XLVII.] Hanem, annak szóról szóra
Imádság-forma-képpen el-mondásának bizo-
nyos meg-határozással való szabadojsága,
szüksége, s-hasznossága felől vagyon a'
Status Controversia egyenes villongás [Thef.
LVII. ad LII.] Melyet a' MI-ATYÁNK-
rol irott Könyvnek Szerzője, pag. 10, 11,
12, 13. fejez-ki; s-a' dolognak isomójá-
nak mond, melyre az egész Disputatio néz,
abban az ő Tractájában.

LXVI. Lássuk már az Okokat: melyek
avagy állattják a' Mi-Atyánkal Könyörgés gya-
nánt szabados, szükséges, és hasznos élést; a-
vagy tagadják. Az Állató Okokat, a' miné-
műeket pag. 5. 6, 7. és—92. s-másut-is hoz
elő, mi-is helybe hagyuk mind egyig, (a' felyeb
le-irt Magyarázat szerént;) s-a' féle Brow-
nisták értelmén kapdosok ellen (ha kik köz-
tünk tudtunkra találkozhatnának) élünk-is

azonokkal. A melyeket már *mi*-istöbbire *mindeniket* a Doctorok irásiból fel-jegyzet-
tünk.

L VII. A mi a *Tagadó Okokat*, avagy *Ellen-vetések*et illeti, kiket az az *Author* meg-
cáfol; mivel azokis mind egyről egyre ez egyet-
len egy *Brownista-Conclusióra* (mert külömben nem ütnék a tárgyat) céloznak, [tudni-
illik hogy *semmiképpen nem szabados, nem*
szükséges, s-nem hasznos ennek a *Könyör-
gésnek el-mondása* azokkal az *igékkel, a mel-
jekkel azt a Christus szerzette és tanította*,
pag. 10, 11, 12, 13.] Ennek-okáért bátor-
ságon meg-birályuk az értelmes s-jó lelki-
eszméretű *Olvasót*, tégyen egyenes *ítéletet*,
hogy-ha a *Fordéító* azoknak az *Ellen-veté-
seknek* melyeket ő *rendes kaptára* ütött (akar-
ván, hogy már, *kedveskedés-képpen* e vel az
ő munkájával, mind az *Ellen-vetőknek* el-
méjeket *világosbá ki-fejezni*; s-mind a *Könyv-
drónak* az azokra való *rendesseb válasz-tételre*
egyenes útat irtani;) *bé-rekesztő Summáit*
ugyan azon említet *célra* szegezié? A mel-
jeket ő a maga (nem az *Author*) *szóvaival*
így rakosgat-le: *Azért a Mi-Atyánkat nem*
ke

kell el mondani, (pag. 30.) Azért e Könyörgésnek szavait el-kell távoztatni, (pag. 33.) Azért a Christus maga kárhoztatta a Mi-Atyánknak el-mondását, és az ő néki el-lene vagyon, (pag. 36) Azért nem illik a Mi-Atyánkat el-mondani, (pag. 43.) Annakokáért a Mi-Atyánknak el-mondását nem kell meg-tartanunk, (pag. 46. 48.) Azért miné-künk nem kell élnünk azzal, (pag. 52.) Azért nem akarja Idvezitünk hogy azt szóról szóra meg-tartsuk, (pag. 56.) Azért a Mi-Atyánkal nem szükség hogy élyünk, (pag. 60, 64.) Azért a Mi-Atyánkat nem szükség szóról szóra el-mondani, (pag. 72.) Azért nem kell azokat ugy tartanunk mint Könyörgést, (pag. 76.) Mi lehet rútab, ha ez nem, *crassa Ignoratio Elenchi*, tudatlanságból külömb külömb óta-vesztött nyomon járás?

L VIII. Továbbá a Fordétó azokat az ő Okoskodásit a mi Doctorinknak, f-nevezet szerént (az elsöt, másodikat, hatodikat, hetediket, f-tizenkettödiket) *AMESTUS*-nak tulajdonittya. Mint-ha a Könyv-iró ezekkel a vallásunkon lévő Tanétó-társáival volna újjat e dolog felett. A mely képtelen értetlenség ennek ingyen tsák elméjé-

ben sem tűnt. Mert, hogy ő neki a több Tanítókkal egyező-értelme legyen ez arant, ennek nagyobb bitelessegére, (el-halगतván azt az Argumentomot melyet az ő maga-Irásából elő adtunk, thes. XXXI. XXXII. XXXIII. XXXIV.) derek s-bizonyos meg-mutatásnak tartjuk azt, hogy Johannes Downame (a kinek tudós és hasznos Iráfi kezünk között forognak) ennek a Réca-I-tul fordított Könyvetskének Angliai nyelven ki-botsattatására hatalmat adván (ő lévén akkor Angliában a ki-botsátásra méltó Könyveknek rendeltetett Censora Vizsgálója) az ő a felől való Ítéletit azon Könyvetskének elein így írja le: *Megolvasván e tractát avagy Disputatiót, melynek ez a titulussa, Az Ur-Imádságával való élés: és ezt tudósnak s-értelmesnek, jó és igaz-valásúnak esmérvén lenni, szabadságot adok rá, hogy ki-nyomtattassék s-közönséges-tétetessék.* Melyik legyen pedig az jó és igaz-valású értelem (amaz három féle Értelmek között, Thes. III. supra) a *Mi-Atyánk felől*, ő maga a maga Tractájában, kinek titulussa magyarul annyit téfzen mint, *Kalauz a Kegyességre; ilyen (a mi közönséges értelmünkkel*

münkel, th. XLVI. f. követezőkben, teljességgel egyező) szókkal fejezi abban-ki, pag. 233. 234. *A mi Idvezítőnk az Ur-Imádságának tökéletes formáját, nem tsak Régulául adta, a mely szerént formályuk a mi Könyörgésinket; hanem Könyörgés gyanánt-is a melyel könyöröghetünk: és ennek okáért a mint az egyik Evangélistánál vagyon, Igy Imádkozatok; azonképpen a másíknál így vagyon, Mikor imádkoztok, mondjátok, Mi-Atyánk— De mindazáltal nem kell ebben meg-nyúgodnunk, mint-ha ez ilyen irott-és nyomtattott-formával való (a melyről ott az első Se-ctióban tractal) Könyörgés elégséges volna, s-előb menni nem kellene. Mert noha illendő hogy a kímég a Christusban gyermek, e képen oktattassék a maga (Istentől vött) erejével imádkozhatásra; de azért minek-utánna alkalmas idöt töltöttünk el (a Christus vallásában) és a minékünk (Istentül mutatott) eszközökre képest másokat tanítani alkalmasoknak kellene lennünk, szégyen az minékünk, és avagy a mi nagy tehetetlenségönket s-a Vallásban való tsonkaságunkat, és gyakorlatlanságunkat mutattjuk-meg evel, ha*

E s magunk

magunk erejével nem imádkozhatunk, hanem még-is, mint a kis gyermekek, mások vezetésére nélkül szükölködünk—meg-kívánnya azért az Isten a Prophéta által mi tőlünk, hogy mikor ő eleiben mégjünk könyörögni, vigyünk beszédekert mi magunkal, (Hose. 14. 3.) és rendelyük a mi Kérésinkert és háláadásinkert a mi szükölködésinkert s-alkolmatosságinkert képest. Nem-is verheti ez ellen senki, a ki a Christus Oskolájában sokáig tanult, a másképpen könyöröghetésben való foggyatkozását: sőt e vel, ha igazat akar mondani, a maga szégyenét s-tanulatlanságát kiáltya-ki. Mert ha a mi szükölködésinkert és bűneinkert valami érzése volna bennünk, zálálhatnánk magunktol-is valami szókat azoknak ki-fejezésére, ugy-hogy mind a mi szükölködésinkert bé-töltését kérhetnők, s-mind a mi bűneinkert bortsánattyát, &c. Ihol mely világos magyarázója ez a Cenfor, a Mi-Atyánkert itt Könyvnek, s-annak Authorának! a szerént éppen a mint mi-is ennek szovait magyarázó, (thes. XXXIII. XXXIV.) a Reformatusoknak értelméhez képest.

LIX. De talám avagy tsak Amésussal el-
lenkezik

lenkezik e' dologban a *Könyv-író*, mint a *Fordító* alíttya? Semmiképpen nem: a' mint e' kédig ez meg világosodott; s' továbbá imez két dologból-is ki-teccik. Egyik ez, hogy a' minémü derék erősséggel a' *Brownisták* ellen állattya *Amésius* a' bizonyos szabott-szókkal való *Könyörgésnek* némelykor szabados vóltát, ugy-mint a' *Szenteeknek* a' szent írásban jóvallott tselekedetekkel, a' kik *Istentől* eleikbe adatott *Sóltárok*nak és *Aldások*nak formáival szoktak vólt *Könyörgésekben* élni, [*Conf. lib. 4. cap. 17.*] ugyan ezen okkal téfsen közönséges választ a' *Könyv-író* a' *Brownistáknak* mind a' XII. *Fogásokra* öszve-séggel, (pag. 15. s-továb.) Sőt külön-is a' III. dik *Fogásra* *Amésius*sal egyező *Feleletet* ad. (Pag. 37. s-továb-is, vesd öszve *Amés.* az említett helyen *Thef. 5-és 6-ban.*) Másik ez, hogy a' hol a' *Könyv-író* láttathatik is *Amésius*snak némely szovaiival elő-hozni a' *Brownisták* argumentumit; azokat nem úgy mint *Amésius*éit, hanem mint *Brownisták*éit úgy hamíltittya-meg. Enn ok-okaért *Amésius*snak se nevét, se írását ingyen csak nem-is emliti: ezzel-is akarván jelenteni,
hogg

hogy ő véle ő neki semmi ellenkezése nintsen.
e' Kérdés felett.

LX. Mitsoda lélektől indittatott tehát az
Anaxius Auctor arra, hogy az ő *Authorá-*
niak mind célya, s-mind elméje ellen, *Amé-*
*sus*nak ditséretes nevet s-írását (mint-ha ez
aránt hamis értelmű volna) cégerre kötve ki-
körtösmárolná? S-miért csak őtet egyedül,
és nem a több *Doctorokat*, a' kik *Amésius*sal
mindnyájan egy értelemben vannak, emliti,
kiket mi hosszú-*Laistromba* fel-jegyez-
tünk? Avagy tudva, szánt-szándékkal tsinál-
tál *Doctorink* között s-*Mi*-közöttünk ilyen
gyűlölséges ellenkezést, igaz *Vallásunknak* szí-
dalmaztatására okot adván; avagy tudatla-
núl. Ha úgy; dölfös gonofságodat: ha így;
szömetlen vakmerőségedet árultad-el, ó RÁ-
CA-I !

LXI. Mindazáltal, mivel a' te *Böltselke-*
désednek kerekeinek szebes szele *Amésius*ba
ütközött-meg, s-a' te *Authorod* felől-is úgy
itélsz, hogy ugyan *Amésius*nak *argumentu-*
mit rontogattya: ottan tekintélyük s-visgál-
juk-meg rendel, mind a' te szött-font *Okosko-*
dásidas, s-mind *Authorodnak* azokra való
Felele-

Feleletit, ha valójában *Amésius* ellen szólé, s minémű hathatósággal. I. ELLEN-VETE'S. Azt mondják: hogy nem kell magunkat a' szókhoz köteleznünk, *Amés.* libr. 4. *Cas. Consc.* cap. 17. thes. 12. Felel: (1) Azt mondják? *Amésius*? Kellemés Okoskodás! Böltsen gondolt régula szerént való szóllás: *Amésius* mondják! (2.) *Amésius* avagy a' *Brownistákkal* egy értelemmel mondja; a' vagy az ide fel meg-mustrált *Doctorokkal* együtt. Nem a' *Brownistákkal* együtt: mert az ő értelmét ezektől e' dolog felett különözönnek lenni már meg-mutattuk. A' mi *Doctor* rinkel együtt sem mondhattya a' *Fordító*, a' maga itéleti szerént is: mert ő azokat nem nevesi, hanem csak egyes-egyedül *Amésius*st. (3.) De mit mondjak *Amésius*? nem kell magunkat a' szókhoz köteleznünk. Hol mondják ezt *Amésius*, hogy nem kell? *Amésius* szovai ezek az említett helyen: *Non expedie huic formula adharere.* Nem hasznos e' formához köteleztetnünk. Nem hasznos ugyanmond, s-nem, nem kell. Mind egy-é te nálad *RACA-I* a' nem kell, s-a' nem hasznos. A' józanság nem kell a' részegesnek; azért nem hasznos.

hasznos-é femmiképpen? Nem kell az *el-vetemedett* embereknek a' *Christus*, az *Istennek* *igéje*, az *Ur-Vatsorája*; &c: nem hasznos-é tehát a' *Christus*, az *Isten igéje*, s-az *Ur-Vatsorája*? Ha e' két szó mind egyet tészen; tehát ellenben a' *szükséges*, és *hasznos* dolog is mind egy: úgy-hogy minden *szükséges* dolog, *hasznos* dolog; és viszontag minden *hasznos* dolog, *szükséges* dolog egy-átalyában. Minden értelmes ember nagy *külömséget* esmér a' mint a' *hasznos*, és a' *szükséges* dolog között; úgy a' *nem hasznos*, és a' *nem kell* avagy a' *nem szükséges* dolog között is. (4.) De ám bár (*dato, sed non concessio*) értelemmel mind egy volna is e' két szó: nem tagadja *Amesius* hogy *aliquando* & *sapè*, néhánkor és gyakorta; hanem *constanter* & *perpetuò*, állandó-képpen és mindenkor *nem hasznos* annak az *Imádságnak* *szóvait* azon rendel *el-mondanunk*. [Lásd az XXVII, s-LIII, és LIV-dik *thes.*] (5.) Ennek-felette e' vel a' mondással *nem kell magunkat* a' *szókhöz köteleznünk*: avagy egy-átalyában s-magán, való; avagy *meg-határozott* s-másra néző *szükséges köteleztetés* értetik. Ha egy-átalyában

ban való: tehát nem csak *mindenkor*, hanem *mindenkorra*, avagy minden időre-is köteleztünk a MI-ATYÁNK-nak igénként elmondására; úgy-hogy, ez értelem szerént, soha nem volna szabad más könyörgéssel élnünk: a melyet az *Author* sem hágy helybes Pag. 31. 74, &c. Ha pedig bizonyos módzattal meg-határozott szükséges köteleztetést értesz, úgy-hogy valamikor lelki-éppületre hasznosnak aránzuk annak úgy mint Imádságnak igénként elmondását, a mi Keresztyéni Szabadságunkban ályon az a val mindenkor, de nem mindenkorra való élés: ebben mi-is meg-egyezőnk, a *Theologusok*nak ama Réglája szerént: *Præcepta affirmativa obligant semper, sed non ad semper*: azaz, az Istennek jóvalló parantsolati köteleznek minket mindenkor (azoknak meg-tselekedésére) de nem mindenkorra avagy minden időre. (6.) Veszéd-é azért eszedbe RA'CA-I, hogy a te legelső Okoskodásodnak szebes szélétől el-ragadtattál mind az *Brownisták*, s-mind az *Amicus* fel-tett célja mellől; s-az *Ignoratio Elenchi*-vel vagdalkozol ennek, s-a következő több ellen-vetéseknek is mesterfeges formálásában?

A' te *Authorod* pedig a' *Brownisták* ellen szegedte beszédét; erre ez első *Ellen-veetésre* tett *Feleletiben*: úgy-mint kik ez *Szabadságnak* színe alatt, ezt akarják hogy e' *Könyörgésnek* szavait minékünk el-kelyen mulatnunk vagy rekkentenünk, (pag. 31.) Ez bezzeg *non libertas, sed licentia & non-curantia*; nem a' *Christustól* adatott *Keresztényi-szabadság*, hanem *maga-kényén* élés, és a' *Christus* szovainak börtelenül tartása: a' melyeket mi (azok ellen, pag. 12. az *Authornál*) eppú-
 letre valóknak tartunk, a' *Keresztényi-szabadságból* meg-külömböztetés szerént. [Thef. XLIII. I. II.]

LXII. II. ELLEN-VETÉS. Mivel hogy e' *Könyörgésnek* szavait ily nagyra börtis-lyük; féltő hogy végtére-is ezzel bálványozozó-képpen ne élyünk. *Amésius dicto loco*. Felel. Tulajdon szvai az *Amésiusnak* ott így vannak: *Mert ez okon a' Pápistáknál* úgymint *szokott-babonáságra* fordított. E' két mondasokban két nyilvánosságos ké-límség van. Mert először ezt akarják a' *Brownisták* ezzel az ő *Okoskodásokkal* el-hitetni velünk, hogy e' *Könyörgésnek* szovait teljességgel el-
 kell

kell távoztatni: a mint a *Fordító* az *ö Conclu-*
sziójában ki-fejezi, (pag. 33.) *Amésius* pe-
 dig azt akarja az *ö* mondásával bizonyítani,
 hogy *e' Könyörgést* szóról szóra *mindenkor* el-
 mondani *nem hasznos*, [*Thef. XXVII. Supra.*]
Másodszor, a *Brownisták* *balványozásnak*
 mondják egy-átalyában, ha a val az *Imádság-*
gal élünk. De *Amésius* azt itéli *babonáság-*
nak, ha *mindenkor*, (*nem néhánykor*) élünk
 azzál, (*th. próx. citatâ.*) *Harmadszor* ezt-is
 hozzá adom, hogy *Amésius* nem azért kárhoz-
 tattya a *Pápasókat* egy átalyában hogy a'
 MI-ATYÁNK-at *gyakorta* el-mondják: mert
 ugyan azon egy *Könyörgésnek* két f-három
 izben el-mondását, valamikor az *értelemből*
 és a' *belső jó indulatoknak* *teleyességéből* szár-
 mazik, szabadosnak lenni, a' *Christus* példá-
 jával állattya: (*Amés. d. l. th. 5, 6.*) Aze
 kárhoztattya azért *ö*, f-a' *több Theologusok-is*,
 (a' *Könyv-íróval* együtt pag. 3.) a' *Pápiszták-*
ban, hogy azon egy *Isteni szolgálatnak* egy *i-*
dőbéli munkájában (*akar gyülekezetben; akar*
gyülekezet kívül, külön) *egynéhányszor* elő
 f-meg elő hozzák; és hogy azok nagyobb ré-
 szént (*mint a' Micsink-is* supr. th. LII.) érte-

lem és szübeli jó indulatok nélkül mondják-el a MI-ATYÁNK-at : még pedig olyan hiszem-mel, mint-ha annak igénként gyakor elmondásá-ért kedveltetnének, s-halgattatnának-meg Istentől, (Ames. ibid. th. 6.) Olvasd-meg a harmadik ellen-vetésre ezen értelem-mel tett Feleletit az Authornak. Altal látható dolog azért itt-is, hogy ez Author a Brownisták Okoskodását (még pedig tsudálkozással) kárhoztattya ebben a 2-dik ellen-vetésre tett Feleletibē-is : s-nem az Amésiusét, a mint a Fordétó Vakoskodik, nem Okoskodik.

LXIII. A III-dik ELLEN-VETÉS-ben nem említi Amésius a Fordétó. Talám azért, hogy arról való értelmét világoson (a mint jelentém) ki-fejezve láttya írásában. Azon-is tsudálkozhatni, hogy az IV. ELLEN-VETÉS T-rà nem kente: holott abban az Ő Írásában ahoz-is hasonló szókat olvashatott, (Ames. d. l. th. 10. num. 3.) Quia etiam inter orandum Deus solet in cordibus nostris excitare speciales affectus, qui sapè impediuntur, & extingvuntur, si præscriptæ formulæ perpetuò adhareamus. Az az: Mert az Isten a Könyörgés közben-is (úgy-mond) szokott

a mi szívünkben kíváltképpen való indulato-
kat gerjeszteni, a kik gyakorta meg-aka-
dályoztatnak s-el óltatnak, ha mindenkor
bizonyos szókból álló Könyörgéssel élünk. De
itt-is hihető hogy a' mindenkor állott keresz-
tül szemeiben a' Fordétónak. Mivel azért eb-
ben az ellen-vetésben semmi részünk nintsen; az
arra való feleletti-is az Authornak nintsen,
mi ellenünk. Azt sem mondjuk mi, hogy a'
MILATYÁNK-nak ígénékint Könyörgés-kép-
pen értelemmel és Istenes buzgósággal gyak-
ran el-mondása által a' Léleknek Könyörgés-
ben való szabadsága meg-köteleztetik: a'
mint a' Brownisták az V-dik ELLEN-VE-
TÉS-ben (egyben vetvén ezt a' IV-dikkel)
láttatnak itélni. Ennek-okaért, a' mint hogy
itt sem hozza a' Fordétó elő Amésiusst; így az
Author sem sértegeti az ő Feleletivel a' mi
értelmünket.

LXIV. A VI-dik ELLEN-VETÉS-
ben a' Fordétótúl említett helyen Amésius
szövei így vannak: Mert gyakorta nevenként
kell, az alkalmatossághoz képest, szükségein-
ket elő számlálnunk a' mi Könyörgésünkben.
De (1.) ezekből a' szókból ki-sorolni Amé-

sus elméje szerént ezt a *Fordító Conclusió-ját*, [*Azért a Mi-Atyánkat nem kell megtartanunk*] soha semmi igaz okosság nem engedi. (2.) Az *Amésus-is* nem álmadozta soha, azt hogy az alkolmatóságok szerént minden szükségünket nemenként ki kell fejeznünk, s-ki-is fejezhettyük Isten előtt a' mi Könyörgésinkben. Mert *nem a' végre Könyörgünk* Istennek, mint-ha nem tudná s-nem értené jól minden mi szükségünket a' leg aprólékosbakat-is, hanem ha azokat ugyan újjal mutattyuk-meg ő néki, s-külön külön eleibe ki-rajszolyuk; mert mindenkor láttya jól a' mi gondolatinkat *távólyrol*, Solt. 139. 2. az az, még minek-előtte sziveinkben fogadtuk volna azokat. *Nem-is azért* Könyörgünk hogy Őtet szabados akarattyá és decretoma ellen a' mi akaratunkra hajtsuk; mert ő nála nintsen *változás, avagy változásnak árnyéka*, Jak. 1. 17. *Azért sem*, hogy a' mi Könyörgésünkre való tekintettől, s-annak méltóságától indittatnék Isten a' mi kívánságunkat bé-telyesíteni; mert miképpen *kegyelemből ingyen tört minket kedvesekké magának amaz szerelmességben* (tudni-illik az ő Fiában) Ephes. 1. 6.

azon-

azonképpen a' mi lelki áldozatink-is ő általa
lévén kedvesek, 1. Petr. 2. 5. Valamit ké-
rendünk az ő nevében, meg-adja nekünk.
Ján. 16. 23. A' mi Könyörgésünknek azért
igaz vége ez: 1. hogy meg-mutassuk Istenhez
való engedelmeségünket: mert egyik nemes
része lévén az Isteni tiszteletnek a' Könyörgés.
Evel meg-valyuk mind természetbéli nyaval-
jáságunkat s-minden jótul való ürességünket
és semmiségünket; ellenben pedig az Istennek
tökéletességét hogy ő legyen minden velünk
közlött és közlendő jónak kút feje: s-mind a'
mi szívjeinknek Istenhez illendő kész indulat-
tyát a' már kívánt és közlött, s-ez után kívá-
nandó és közlendő jókért-is való hálá-adó-
ságra, Solt. 50. 15, 23. 2. hogy miképpen
a' Koldus kezével fogja-el az alamisnát;
azonképpen mi Istenben való bizoda-
lommal él h ven, hogy ő, valamit kérünk az ő
akarattya szerént, minket meg-halgat, 1. Ján.
5. 14. a' Könyörgéssel, úgy-mint kézzel avagy
valami edénnyel, fogjuk-el az Istennek jó-
téteményit: úgy-mint a' mely, Istennek décré-
tuma szerént, oly szükséges eszköz, nem csak
az Isten ditsőítésére, hanem az ő tőle nekünk

adandó jónak-is el-vételére, hogy a nélkül semmit rend-szerént nem akar adni áldásképpen. És ennek-okaért valakinek idvezítő kegyelmét ajándékozza, egyszer s-mind a Könyörgésnek lelkét-is adja annak, hogy azt minden alkalmatossággal gyakorolja azoknak a jóknak el-vételére, Zachar. 12. 10. melyeket el-rendelt és akar, s-igért-is adni ő néki. Példa erre Dávid 2. Sám. 7. 27, 28, 29. 1. Kron. 17. 25, 26, 27. Daniel, a több fogoly Sidók-dókkal együtt. Dan. 9. 2, 3. Jérem. 26. 10, 11, 12, 13. Ő maga a Christus-is, Solt. 2. 7, 8, Ján. 17. 9. E szerént a Könyörgésnek igaz Vége felől való értelem szerént, igen helyesen egyengette az Author az ő Feleletit ez hatodik ellen-vetés ellen. Ugyan itt ezt-is tudnunk kell (3.) hogy ez ellen-vetésnek rendbe-állatásából ki-hagyta a Fordító imez szót minden, (melyben az egész Okoskodásnak, s-az arra tett Feleletnek-is derekas ereje láccik állani) s-csak puszta-irta-ki a szükségsegeinket [ilyen formán: Valamely Könyörgés csak közönséges-képpen, és nem külön külön fejezi-ki a mi szükségsegeinket; azt né kell megtartanunk—]. A mely őtselekedetivel mind

az *Ellen-vevőknek*, s-mind a *Felelőnek* (úgy-
mint a' kiknek nyomdokjokat szükségesen kel-
lett volna követni nagy *Injuriát* (méltatlan
Boszfúságot) csinált : magát pedig ama
Dilemmában , a' két hegyü Erőtségben,
(th. LIX.) meg-akasztotta. (4.) Hogy pe-
dig a' *Felelő* a' MI-ATYA'NK-nak szónként
szükséges el-mondását említi ; mint kelyen azt
magyarázni , a' mi közönségesen bé-vett ér-
telmünk szerént , arról már szözlöttünk. [Th.
XXXII. XXXIII. XXXIV. LII. LIII.]

LXV. A' VII-dik ELLEN-VEVÉS-
fel: [*Nem olvassuk hogy sobu az Apostolok*
ezzel a' Könyörgéssel éltenek volna. Amésius
dicto loco thes. XI.] Nem csak *Amésius*, hanem
Ursinus, *Pareus*, *Piscator*, *Perkinsus*, s-töb-
bek is (kiváltképpen a' Pápisták ellen , a'
szent-Irásnak tökéletes vóltának állatásában)
szoktanak élni : s-még-is tsak az *Amésius* tsip-
defi a' *Fordétó*. Más az, hogy nem a' MI-
ATYA'NK-al egy-átalyában élés ellen ; ha-
nem meg-határozva annak szóról szóra állan-
dóképpen mindenkor meg-tartása ellen , for-
gattya A'mésius ezt az Argumentumot. [Sup.
Th. XXVII.] Ennek-felette , sem az *Ellen-ve-*

sők, sem az Felelő (ha ugyan Amésius ér-
 tik-is) nem hozzák elő egészen az ő szavait :
 melyek ő nála így vannak : *Nem olvassuk (ugy
 mond) hogy az Apostolok e Könyörgésnek For-
 májával valaha éltenek volna.* E Könyör-
 gésnek Formájával (mely szó az ellen-vetésben
 nem emlittetik) az az, ennek bötük szerént való
 szóivaival ; s-né e Könyörgéssel az az, az ebben bé-
 foglalt jóknak kérésével, mondja Amésius, hog'
 nem éltenek az Apostolok soha : mert bizon-
 nyal azokat a' kérendő jókat magyarázat-
 képpen ki-fejezve talályuk s-olvassuk is az ő i-
 ráfokban bé-foglalt Imádságokban. Minek-
 okaért az *Sylogizáló-Auctor* erőszakkal tsigáz-
 za és tekeri Amésius *Argumentumát*, en-
 nek e' *Brownista Conclusionak* meg-mu-
 tatására : *Azért minékünk sem kell élnünk a'
 MI-Atyánkkal soha.* Candorem Tuum
 Ó RA'CA-I !

LXVI. A' mi illeti a' *Könyv-író Feleletit*,
 abbá ő ezt az *Apostolok példájából ragadásképe-
 vött Erősséget* (a' melyel a' dérek *Tudós* em-
 berek, a' mint jelentém, élni szoktak) orsá-
 rolja. De ez az ő *Feleletit* nem láccik min-
 denestől fogva helyesnek lenni, ilyen okokért.
Elsőben-is ezért, mert mivel a' *Szent-Irást* a'

mi egész Vallásunknak, úgy-mint hitőknek, és ehez tartozó minden tselekedetinknek mindenképpen tökéletes egyetlen egy Régülájának tartjuk és esmérjük lenni; bizonytal tehát, a Religionak akarmi részében-is, a szent-Irás kívül semmit Keresztényi-hittel el-hinni nem tartozunk. És ennek-okaért ilyen tagadással való erősséggel élhetünk a szent-Irásból, nem csak az olyan tselekedetek ellen, melyek a hitnek valóságára tartoznak (a mint a Felelő mondja:) hanem a religióhoz tartozó egyéb minden dolgok és tselekedetek ellen-is, melyek a hitnek valóságára nem tartoznak egy-átalában. A minémű ez a MI-ATYÁNK-nak Könyörgés-képpen állandó meg-tartása ellen az Apostolok példájával, az önnön magok irásokból való bizonyítás. Melyel a mi Doctorink ilyen formán élnek: Nem olvassuk hogy az Apostolok e Könyörgés-formával valaha éltenek volna. Azért mi-is a val szabadon élhetünk.

LVII. Szabadon (mondom) nem szükséges. Mert noha a lelki-éppületre nézve, paransolat-képpen hagyta Idvezitők a Mi-Atyánknak el-mondását; mindazáltal annak

tsupa és magán való természetire nézve, nem parantsolta az Apostoloknak hogy azt elmondják, annyival inkább hogy mindenkor elmondják, [th. L. II.] De hogy ők az Isteni három személyeknek nevében a kicsiny gyermekeket Keresztelnek, s a Sidók is a Kúrtölésnek esztendejét meg-állenek (a mely Példákat a Felelő vét az említett bizonyítás ellenébe) ezekről közönséges parantsolatokat adott vólt, Math. 28. 19. Mozes III. Könyv. 23. 24. És noha sem az Apostolok felől, sem a Sidók felől, hogy úgy tselekedtenek volna, nintsen a szent Írásban nyilván való emlekezet; de mivel azokhoz a nyilvánosság parantsolatokhoz való engedelmeszségre kötelesek vóltanak, ehez képest mint szintén az Apostolok kétség-nélkül, úgy kereszteltenek, valamikor kereszteltenek, Tselek. 19. 5. és 16. 15. 33. ezenképpen a Sidók is a Kúrtölésnek esztendejét kétség nélkül meg-állítotték. Ezekből azért a példából tagadás-képpen formált Okoskodást, femmi igaz okkal nem hasonlithattya a Felelő az Apostolok tselekedetiből tagadás-képpen vett Okoskodáshoz: nagy különbség lévén (a mint értyük) a nyilván
paran-

parantsolt, és néminémüképpen szabadságunkban álló dolgoktól vett példák-ból ragadásképpen való bizonyítások között.

LXVII. Ugyan ezen-okért, nem hogy főt inkább, de semmiképpen nem következik, az-is a mit a Könyv-író a második feleletben mond: mivel hogy Idvezitőnk tanította az Apostolokat erre a Könyörgésre, annak-okáért ők ezzel éltenek-igénként. Ez, mondona, nem következik: valamig el nero hiteti a mi Doctorinkal (főt önnön magával a ki azokkal egyet ért, th. XXXI. XXXII. XXXIII. XXXIV. és LVIII.) hogy Idvezitőnk annak a Könyörgésnek igényként el-mondására egy-átalyában kötelezte az Apostolokat. A mi pedig a harmadik feleletet illeti, annak csak azok elleni vagyon helye szereje, a kik az ő Könyörgésnek módját avagy formáját, és az abban befoglalt dolgoknak ki-fejezését szinten olyan tsalhatatlannak és hibátlannak álmodozzák lenni; mint az Apostoloknak Könyörgések, az Isten tsalhatatlan Lelkének vezérlése által voltak. Melyet nem hogy mi, de a Brownisták-is, a kik ellen ez az Author írta az ő Könyvét, soha ingyen sem gondolták-meg.

Ez az első ok, a melyért az ő ítéletit az Apostolok példájával tagadás-keppen ~~vett~~ erősség-ellen, nem hagyhattuk mindenestől fogva helybe.

LXIX. *Második oka* ez: mert ennek az *Argumentumnak* hiteles ereje nem függ csak a pusztá tagadástól, hanem a kisebb dologról nagyobbra való jó következtéstől-is, ilyenképpen: Az Apostolok irásiban olvassuk, hogy ők más-formájú könyörgésekkel éltenek, melyekre a Christustól ő magától nem tanítottanak. Minek-okaért a *Mi- Atyánk* formájával, melyre őket a *Christus* maga tanította, valaha-élésüknek meg-írását-is nem halgatták volna-el; ha parancsolta volna ő nekik hogy azt állandó *Könyörgés-forma* gyanánt mindenkor el-mondják.

LXX. *Harmadik és utolsó oka* ez: mert a tagadó-erősség, módjára nézve, két féle, *meré negativum*; *vel etiam privativum*, avagy tsupa tagadó; avagy el-halgató egyszer s mind, az az, nem mondja-meg a mit meg-kellene mondani, ha úgy volna a dolog. Im már pedig ilyen nagy dolog felől minémű az *Ur-Imádsága*, meg-kellett volna a *szent-írás-nak*.

nak jelenteni hogy azt igénként el-mondták az Apostolok; ha a Christusnak akarattya és szándékja a' volt volna annak szerzésékor, hogy telyességgel el-kellene azt azon formán mindenkor mondani. Mind ezekből nyilván vagon, hogy szabados legyen a' hívőknek, miképpen az hitnek minden dolgaiban, tagadás-képpen bizonyítani; ezenképpen *in causis facti*, a' tselekedetekben- is az Apostolok példájával.

LXXI. Igaz dolog az a' VIII-dik ELLEN-VE TÉS-ben, s-mi-is bé-hozzuk a' VII-dik Thesisben a' mi Doctorinknak irásokból; hogy szent Máthé és Lukás némely szókkal különböznek a' Mi-Atyánknek le-irásában, sőt szent Lukás el-hadgya annak az útölját, melyet szent Máthé meg-ir. De mi ezzel nem azt bizonyítottuk, mint a' Brownisták felelől szöll az Author az ő Feleletiben, hogy mi-nékünk azért nem kell meg-tartanunk a' szókat, mivel hogy azokban különbözést találunk, &c. avagy, a' mint a' Fordető (de A-mésust nem említvén) *concludál*; Azért nem akarja Idvezitőnk, hogy azt szóról szóra meg-tartsuk. Hanem azt mutattuk mi ebből-

meg.

meg hogy nem köteleztetünk annak mindenkorra való igényként el-mondására, &c. Lásd az említett *Thefisst*. Nem illeti azért a mi értelmünket az *Authornak discursusa* ez Ellen-vetés ellen.

LXXII. Mivel a' IX-dik, és X-dik ELLEN-VETÉSÉK-et a' *Fordító* nem keni *Amésiusra*, s-minékünk-is a' fel-tett cél szerént nintsen semmi közünk hozzájuk; ennek-okaért az *Authornak* azokra tett *Felelet*-is helybe maradhatnak.

A' XI-dik ELLEN-VETÉS-ben pedig, s-az erre adott *Válaszban*-is mit jóvaljunk, s-mit nem, meg-mutattuk egynéhány helyen, s-kiváltképpen az LX-dik *Thefisben* az 5-dik feleletünkben.

LXXIII. Végezetre, a' mi a' XII-dik ELLEN-VETÉST illeti, úgy vagyom hogy *Amésius* (lib. 4. Cap. Consc. cap. XVII. thes. XI.) azt állattya, hogy a' *Christus* azt az *Imádságot* avagy *Könyörgést* tanítván nem akart nekünk *Szóknak* formáját adni, melyet állandóképpen meg-kellene tartanunk; hanem *Példát* avagy *Szabott-régulat* a' mely szerént a' mi *Könyörgésinket* kelyen igaz-gatnunk. De (1.) nem mondja

mondja ő csak példának a Mi-Atyánkat, mint a Brownisták, hanem Könyörgésnek is, noha nem allando könyörgésnek, mint-ha azoknak a szóknak meg-tartására s-el-mondására mindékor kötelezett volna Idvezitőnk. Azokból azért az Amésius szovaiból nem sül-ki ez a Brow-nista-Conclusió, melyet a Fordító fitogat: *Azért nem kell (ugy-mond) azokat (a Mi-Atyánk szovait) ugy tartanunk mint Könyör-gést.* (2.) Nem is csak Amésius egyedül mondják azt, a mit ő az említett helyen áll-lat; hanem a több vallásunkon lévő Docto-rok-is ő véle együtt: a mint a *Status Con-troversia*-nak vizsgálásában azoknak értelméc meg-mutattuk. [Thes. XLVIII. XLIX-LV.] Ez is azért csak merő patvarokodás és hiában való tsavargás. A Könyv-író pedig az ő Fe-leletiben midőn azt mondja, hogy a mi Kö-nyörgésünknek fogyatkozásit a MI-Atyánk-nak el-mondásával állatryuk helyben, melyet helyességesen tökéletesnek lenni bizonyosan tu-dunk, pag. 28: evel az ő mondásával avagy a közönséges babonáságra nyit kaput, mel-jet el-rontánk. (Thes. LII.) Avagy azt akar-juk a val jelenteni, hogy valamikor a Mi-Atyánkat

Atyánkat illendő buzgósággal értelemmel elmondjuk, bizonyosok vagyunk a felől hogy az abban bé-rekesztett dolgokat tökéletesb szókkal adjuk Isten eleibe; mint sem a magunktul formált Könyörgésnek szöveival a kikben némely szükséges jót el-felejtethünk, s-el-is felejtünk mindenkor. Ezt az értelmet (a melyet ugyan ott pag. 81. 82. láttatik ő maga magyarázni,) miis helybe hadjuk: s-ehez képest azt valjuk, hogy noha a *Mi-Atyánk* szöveinek könyörgés képpen mindenkor el-mondásánem szükséges egy-átalyában; hanem meghatározva; mindazáltal mindenkor szabados az, a szerént a mód szerént a mint meg-mutattuk; thes. L, LI, LII, LIII.

LXXIV. Eddig terjede a *Könyv-irónak* *Tractája* a *Mi-Atyánknak* állatásában: s-a *Mi igaz közönséges Ertelmünknek-is*, a felől való meg-mutatása. Következik már a *Fordétónak* *Toldalékja*; a mely két rendbéli: egyik rendbe vannak a *Tracta* közzé elegyített *Fódozások*; a más rendbéliek a *Tracta* végéhez ragasztott *Morskolások*. Ezekből magáról-is a *Fordétóról* józan ítéletet tehetni. A mi a *tracta* közzé elegyitet *Fódozásokat* illeti, azok

(a ge-

(2 nevezetesbek) hármak; egyik a Soltároknak énekléséről vagyon; másik a már meg-
 visgált tizenkét Ellen-vetéseknek mesterséges
 formálásáról; a harmadik a némely Atyafiak-
 nak a Mi-Atyánkkal élésben való tselekedetek-
 ről.

LXXV. A Soltároknak Magyar és Franci-
 ai nótákon énekléséről való fotos-discursusában
 el-szökik az Auctor az Authornak célja mellől.
 Mert ez a Mi-Atyánknak rend szerént el-
 mondását, a Brownisták ellen, evel az (a
 minori ad majus, a kisebb dologról nagyobra
 következésből vött) Okoskodással óltalmaz-
 ta: Nem illetlen a Soltárokat a mint mi a-
 okat a mi szokott nyelvünken énekelyük,
 rend-szerént énekelnünk, melyek emberi se-
 ényesség által való mesterséges szókból állanak.
 Tehát annál inkább nem illetlen a Mi-Atyán-
 at rend-szerént el-mondanunk, mely a Chri-
 usznak maga Istenes szavaiból áll. Ilyen-
 ndel közbe-vetetlenül következik értelem-
 erént ez az Enthymema két részből álló erd-
 g az Anglus nyelven, a melyből az Auctor azt
 Könyvetskét magyarra fordította. De ő e-
 két a két egybe-kötött részeket egy-mástul
 G el-sza-

el-szakasztván, a' maga tsak zenebonálkodásra
alkolmatofságot adó elméletit, hofszü Rhe-
toricalással töldotta az első részhez. Melyet
ő az 24-dik levelen így kezd-e: Sőt se a'
Sidd és Görög, se a' Deák Bibliákban rend-
szerint való szovai ezekben (a' Soltároknak)
sok helyen meg nem tartatnak, a' mint könyű
ezt meg-látni, bár tsak az első Soltárba
ekintsünk-bé, &c. &c. És végre így rekeszti-
bé; az 28-dik levelen: De hogy a' dologra
vissza térjék. Itt szokteti osztán-bé a' Könyv-
író Argumentumának második részét, a' maga
szovaival ravasz egybe-foglalás által, ilyenké-
pen: Noha a' Soltároknak, &c. [mert Ang-
lusúl annak szovai így vannak: A' mely mun-
ka noha igen ditséretes, mindazáltal nem
mindenkor oly Istenés mint a' Mi-Atyánk.
Miért volna hát illetlenb mondani a' Chri-
stusnak az ő maga szovait, hogy sem mine
énekelni azokat a' melyeket az emberek mester-
séggel formáltak, &c.]

LXXVI) Ennek a' Főnek szükségtelen hely-
telen ségét, hogy nem a' dolognak ki-va ága
szerént vötte hozzá az Author beszédéhez,
(a' mint az Auctor erről s-a' több Főokról is
ítél,

ítél, pag. 97.) így mutatom-meg. Ha ez az *Auctor Fortya* az *Author* célyához illik, avagy úgy-mint új *Syllogismus principalis* tendes fő Okoskodás; avagy pedig úgy-mint *Prosyllogismus*, annak az ő fő Okoskodásának melléje tartozó Világosítás. De nem illik oda, úgy mint *Syllogismus*: mert nem próbálja annak *questióját*, [ezt tudni-illik: *Nem illetlen a Mi-Atyánkat rend-szerént el-mondanunk*;] melyet az említett *Enthymemával* *concludál*: hanem más *questiot* próbál az *Auctor*, [ezt tudni-illik, hogy *Nem kell nagyobb áhétozással énekelni a Söltárokat a Franciái nótákra hogy sem a Magunkéra*;] a melynek meg-mutatására ezzel a *medius terminussal* bizonyító okkal él: *Mert a Franciái nótákra formáltatott Söltárookban mine szintén a Magunkéiban elég humana mixtura vagyon*. Ilyen formán esik azért ez az ő *Syllogismus-2*. A mely nótákra formáltatott Söltárookban elég *humana mixtura* vagyon, mint szintén a *Magunkéiban*; nem kell azokat nagyobb áhétozással énekelni azokra a nótákra hogy sem a *Magunkéra*. De a *Franciái nótákra formáltatott Söltárookban* mine szintén

szintén a Magunkéiban elég humana mixtura vagyon. Nem kell tehát szokot nagyobb ábécetással énekelni azokra a nótákra hogy sem a Magunkéra. Ládd-e hogy ennek az Agyaskodásnak nótája, mint a göncöl szekere-
nek rudja, más felé áll? Igen tetemes Ignoratio Elenchi volna ám ez a szemeknek! S-ez az első fallacia tsalárdság, ebben az első Főt-rötdalokban.

LXXVII. Ha pedig az *Author Syllogismus*-ára tartozik ez, úgy-mint *Prosyllogismus*; annak az első vagy második ágának *Subiectum*-ára vagy *Predicatum*-ára első vagy második részére, avagy úgy tartozik mint *Amplificatio*, avagy úgy-mint *Confirmatio*: az az, bőviti azt, vagy erőssíti. Ha csak bőviti; igen illetlen így-is a mesterfégefen *disputáló*-hoz ez ilyen *heterogenea*-val idegen dolgoknak szaporításával való *Rethoricá*-lás. Ha pedig erőssítése a *Syllogismus*-nak, nem tartozik annak második ágára semmiképpen: mert az *Auctor* emlékezetbe sem hozza ebben az 8 Főttyában ezt a *Propositiot*, hogy nem illetlen a *Mi-Atyánkat* rend-szerént el-mondanunk, mely a *Christus*-nak maga *Istenes* szöveiből

vaiból áll. Ha pedig az első ágának erőssítésére néz, hogy nem illetlen a Söltárokat rend-szerént énekelni a melyek emberi serénység által való mesterséges szókból állanak; ez lesz az bizonyító argumentum: mert a Franciai nótákra formáltatott Söltárokbá mint szintén a Magunkéibá elég humana mixtura (emberi mesterségnek elegyedése) vagyon. Ilyen formán esik azért, az Auctor elméje szerént, e kettő között a mesterséges főgorság. A mely nótákra formáltatott Söltárokbán mint szintén a Magunkéiban elég humana mixtura vagyon; nem illetlen azokat a Söltárokat rend szerént énekelni a melyek emberi serénység által való mesterséges szókból állanak. De a Franciai nótákra formáltatott Söltárokbán mint szintén a Magunkéiban elég humana mixtura vagyon. Nem illetlen tehát azokat rend-szerént énekelni, a melyek emberi serénység által való mesterséges szókból állanak. Mond-meg, kérlek R á c a - I, mitsoda argumentalis affectio egyező tekintet lehet ebben a Prosylogismusban a tertium argumentum, s-a quaestionak subiectum-a és pradicatum-a között: úgy mondatnak-é ezek egy-másról mint genus de

specie; avagy mint *differentia de specie*; avagy mint *species de individuo*? Mivel a *Peripatetica Logica*-nak dictálásából (melynek te-is, úgy vélem, serény *Alumnusa* vagy) ezek az emlekezetes négy *Pradicabilia*, a melyeknek egy-másra való tekintetek szerént a *Propositi*oknak avagy *Axiomáknak* hiteles mondasoknak *subjectum*-a és *pradicatum*-a egybe-kötetnek. De ebben a te *Prosylogismus*okban egyik *pradicabilitas* avagy *argumentalis affectio* sem taláztatik: a' mint könyű ezt a jó *Logicus*-nak által látni. S ezt hívják a *Scholák*-bá *Fallacia falsimedii*-nek: a' mely ebben a *Fődozásban* második fogatkozás, a' mesterséges *disputálásnak* törvényes *régulája* ellen. A' kihez *harmadik*-is járul, mert a *Major Propositio*-ban az *humana mixtura* mind egy (a' *dologra* nézve) ezekkel a' szókkal, a' melyek *emberi serénység által való mesterséges szókból* állanak. Ezt *Aristoteles* a *Fallacia*-t nevezi *adolexia*-nak.

LXXVIII. A' mi illeti az emberi mesterséges szókkal formáltatott *Sóltárok*nak a' kar *Franciai* nóttakra, s-akar *Migunkéira* való *énekését*, az a' *szabados dolgok* között
 való

való (melyről a XLIII, XLIV, XLV. thesefekben szóltunk;) holott nem a nótá ad ite (a mint maga-is a *Auctor* meg-valya) való-ságot a Sólárnak, hanem inkább a nótá függ a Sólártúl. A' mint hogy az-is szabados a féle Rhythmizálásban, akar a *Subiectum* térétség hátul, s az *Adiunctum*-ok és *Effectum* ok elől (a mint teccik az *Author*-nak) s-akar pedig viszontag : a' dolognak valóságára ez semmit sem tartozik: De imez kettő meg-kivántatik a' dolognak volta-szerént: egyik, hogy mentül közelebb járjon s egyezzen a *Rhythmusok*ban foglaltatott Sólár az *originalis contextussal* Istennek saját beszédével; másik ez, hogy azt lélekkel, értelemmel, és szabéli indulatokkal énekeljünk az Urnak, 1. Cor. 14. 15. Ephes. 5. 19. Coloss. 3. 16. Az első nagyobb részént jobban követte a' b. e. Molnár Albert a' Franciai nótákra szabott Sólárookban; mint sem mások a' Magnakéira szabottakban. a' mint ezt értelmes egybevetésből könnyen meg-ítélhetik a' tudósok. S-ez az oka, hogy a' Franciai nóták szerént inkább, mint sem a' Magyar nóták szerént, némelyek (kiket ez a' *Author* meg-gunyol éret-

te, s-ő azonban egyiket sem tselekefzi) éneklék ebéd és vatsóra után, s-köz helyen-is kívánnák énekelteni a Soltárokat. Buzzeg ha ő, a szokott gunyolódás és éretlen ítéletből költ firkálás helyett, erre fordította volna elmékedését, mikor pennáját a féle dologban mártogatta (ily nagy zendülésre s-botránkozató támadásra fel-gerjesztvéni az értelmünkellen az embereket,) vagy ezután-is erre fordítaná, hogy magunk Nemzetéhez alkalmaztatott szép nótákat gondolna-ki, s-azok szerint a Sidó nyelvből tudóson formálná a Soltárok éneklését; evel valóba jó Fótót szabna maga emlekezetire, s-Nemzetünket-is a nótának másoktól való kódulásától meg-mentené.

LXXIX. Így értyük már az Auctor-nak ez első Fótóról írott Oratiojájának ki-fejtegetéséből, hogy a Sidóul, Görögül, Deákul tekintésünk-bé-vel a Franciai és Magyar nótá egészfzen merő notha, nem az Author célyához való. A mint az Auctor-is (akarattya ellen-is) láttatik meg-vallani, ennek az ő Fótos beszédének végén, így szólván: De hogy a dologra visszafizsa térjek. Ki-tért volt tehát a dologból mind eddig, kétség-nélkül (akar mint

mint szabódjék ő) zenebonálkodásra, s-gyűlölségeskedésre való mag-hintogetésre: mint az *eventus* már mutogattya. A' melyel a' maga ürefs-kosárában, (úgy hiszszük, Istennek bölts igazgatása szerént, nem a' másokéban) szedegetett eperjet.

LXXX. *Másik Föttya* ő néki, a' már megvizsgált *Ellen-vetéseknek* mesterseges formálásában mutattya-ki magát. A' mely ő munkája ditsérendő ugyan ő magában: de mivel ott-is néhol bővebben, néhol rövidebben avagy szűkebben találta szabni a' formát, mint sem a' dolog kívánta; ennek-okáért ez a' *Fotis* nem illik oda a' *tracta* közzé: a' mint hely helyel ugyan ott meg-mutattuk.

LXXXI. A' *harmadik* és szellefsebb *Fotos* töldotta az ő *Authorárak* a' XII-dik és utolsó *Ellen-vetésre* tett *hatodik Felelet*hez. A' mely *Fotos-discursusban* némely *Atyafiuk* ellen két rendbéli Vádot avagy Patvart indit: álkolmatosfágot vévén ezekre azoknak az ő némely tselekedetekből. Az első Vád avagy Patvar ez: hogy mivel a' *Nagy Méltóságok* előtt ebéd s-vatsora előtt és utánna nem mondják szórol szóra-el a' *Mi-Atyánkat*; s-a' *Tem-*

plomban-is egyszer meg-efett, hogy az *Ur-
Katsorájának* szolgáltságának rendelt ideje
lévén, a *Prédicatio után* sem mondatott-el:
ezekből a tselekedetekből azt fog *Ómát Dá-
neus* azokra az *Atyafiakra* (pag. 83.) hogy
*ez Urul volt Könyörgést immar a' Palotak-
ból* (érti kétség-nélkül a' néhai s-mostani Ke-
gyelmes *Urainknak* s-*Afzszonyinknak* Erdély-
Országának méltóságos Fejedelminek Palotáit,
mivel azokban nem szokták rend-szerűen mon-
dani igénként a' *Mi-Atyánkat*, az említett al-
kölmatozságkor) *ki-rekesztetik* (úgy-mond)
s-nész-szerűen a' Templomból-is (érti pedig a'
Pataki Templumot a' *veress-iseréppel haja-
zott Templumon*, nem mást) és azt tartják hogy
*a' Mi-Atyánk nem Könyörgés, hanem csak
formája vagy példája a' Könyörgésnek.*

LXXXII. De ezt a' *parvaros Conclusiót*,
há fok esztendőket a' *Parvarián* töltött volna-
is-el a' *RÁCA-I*, jó okkal nem tekerhetné-ki
abból a' *Premissá-ból*, józan elmével lévén.
Mert (1) ennek úgy volna helye, ha a' *Mi-
Atyánkal* igénként való élés egy-átalyában,
mindenkor szükséges, s-nem szabados volna:
bezzeg így azok az *Atyafiak* vétkefék volna-
nak

nak ez áránt. De a mi faját *Vallásunknak* nevezetes *Tanítóinak* irásokból eléggé megmutattuk már az e'vel ellenkező közönséges igaz értelmet: tudni-illik hogy a' *Mi-Atyánk* nem csak *Példája a' Könyörgésnek* (mint a' *Brownisták* valyák thes. III. XLVIII.) de *valóságos Könyörgés*-is egyszer s-mind: nóha nem szóról szóra mindenkor *állandó-képpen* meg-tartandó Könyörgés; hanem csak a' lelki-éppületre képest, bizonyos *meg-határozásokkal* köteleztetünk annak szónként elmondására imádság-képpen. Ugy hogy egyéb áránt élherti a'val *Keresztyéni-szabadságból*, azaz, elmondhatni azt szóról szóra, s-el-is hagyhatni *vétek-nélk'l*. Ezt állattyaék s-tanittyaék a' mi *Doctörink* mindnyájan. *Megállanak* az *Atyafiak*-is *meg-tántorodás nélkül* ebben az *el-kezdeti igyeknek meg-állatásában*. Ebből e' fundamentum ból azért (2.) hiába való az *Auctornak Kérdése*, az arra tött *hármas Feleletivel* együtt. Mert *nem* azére *mondjuk-el a' Mi-Atyánkat szónként a' Prédikáció előtt*; mint-ha egészzen csak arra néznénk, hogy az emberek meg ne botránkozzanak; nóha ezt-is meg-kivánnya az *Atyafiak*

*fiúi szeretet (th. LI, LII:) avagy mint-ha e-
vel Könyörgésünknek hibáságát akarnók hely-
be állatni; mert ez az LII-dik thesiben ki-
fejezett értelemmel nem álhat-meg, hanem
ha az LXXIII-dikban való magyarázat szerint.
Nem-is azért hagyatott-el a Prédikáció után:
mint-ha annak teljességgel el-hagyását lassan-
lassan így akarná, az az Atyafi szokásban
hozni (mint a Fordító agyaskodik:) a mely
dolog, bizonyoson végére mentem, soha csak él-
májében sem ötlött; (sőt inkább kívánnunk
kell, hogy valamikor ezt a Könyörgést el-
mondjuk, illendő lelki-indulatokkal mond-
hassuk-el:) avagy mint-ha szándék szerint az
embereket akarná meg-botránkoztatni. Oj-
jon Isten ettől a Keresztyénségtelenségtől!*

LXXXIII. (3.) *Igaz és fundamentomos
oka azért a Mi-Atyánknak szónként el-mondá-
sának, vagy néhánykor (akar közönséges I-
steni-tiszteletnek idején, s-akar külön való
időben) el-hagyásának, nem egyéb hanem a
Keresztyéni-szabadság, melynek két regulái
szerint kell igazgattatnunk akarmi közép-dol-
gokkal-való élelben, (th. XLV.) minémű a
Mi-Atyánknak igénként Könyörgésben el-mon-
dása,*

dása, (th. LI, LII.) S-ugyan ezen okra nézve lőtt az hogy a *Pataki-Templum*-ban egyszer prédikáció után nem mondatott az el; hogy így a Keresztyéni-szabadság e'vel meg-mutatódjék: mint felyeb-is meg-jegyzettük ezt *Johannes Hoorbeeck* irásából, thes. XXIX. Ehez járult az-is, hogy mivel akkor a' prédikáció után, az *Ur-Vatsorájának* szolgáltatója, azon egy időbeli egész Isteni-tiszteletnek egyik része még hátra lévén, közbe-vetetlenül következett, a' mely tisztelet közbe-is el-szokták egyszer, s-az után-is, az végbe menvén, még egyszer mondani a' *Mi-Atyánkat*; ehez képest nintsen abban semmi vétek (a' mi *Doctorinknak* ítéletek szerént-is) hogy az a' prédikáció után mindgyárt el nem mondatott. Ládd-é már RA'c A-I, hogy a' te túledkoholt három okokon kívül, ilyen tselekedeteknek más helyesebb okait adhattyák azok az *Atyafiak*, a' kiket te, oroszva tsipdelsz? Ha pedig még-is tovább akarod ezt üzni-füzni; jól meg-gondold hogy *Vallásodnak* igaz határát ez aránt kilyeb ne vessed, mint azt le-töttük a' szent-írás szerént a' mi *Doctorinknak* ítéletekből; s-a' *Pápistai babonáságnak* koválszában (th.

LII. LIII. LXII.) ne kapj: a melytől meg sem
 öhadd magadat (akar-mint láttá'ál attulir-
 róz'm, pag. 90.) ha a járom szeged ki-töröd,
 s a közönséges igaz értelemtül külön szakadc.
 Jufon eszedbe itt az-is a magad Fordításban
 hogy a mi Könyörgésünknek ereje nem áll an-
 nak bizonyos számában, vagy mértékében, ha-
 nem terhes voltában, pag. 42.

LXXXIV. (4.) Hogy pedig a Presbyté-
 riumról irt Könyvel való hirtelenkedésért é-
 yődik; az ellen elégedendő Feleletet olvas-
 hat mind a' Presbyterialis Dialogusban, s mind
 annak Summájában a' 6-7-8-és 9-dik leve-
 léken. Az a' felől néhol darabos szókkal
 való beszédet tsak a' veheti ő magára, a' kire
 az illik. Sokkal igazábban s érdemesben vá-
 dolhatná ő magát ezaz Auctor egész az ő Töl-
 dalek-jában a' valóban boszszontó mérges és
 (sok helyen) rendin (sőt rendin felyül) lévő
 betsületes embereket gúnyoló szovaiért (Tur-
 pe est Doctori cum culpa redarguit ipsius !)
 Az Atyafiai Szeretettől származott Compella-
 tio-kat, mostani Regimen-ünk betsüllését, a'
 Kéréseket és indító Intéseket, &c. nem tsuda
 hogy abban az Irásban nem látták, azok a'
 kiknek

kiknek avagy elméjeket a maga-hitség és idő előtt való-jelés, s-a személy-béli gyűlölet; avagy szellemeket az irégytségnek hályogja elfoglalta. E féle edényekben, s nem a jó és kedves ízű borban, találatik a' dohosság; a' mely ezt kedvetlenné kellett lené. s-bötslelenné teszi. Ez az első Vád avagy és patvar, és annak le-szállítása.

LXXXV. A' Másik ez: hogy azt keni a' Presbyteriális Dialogusra, hogy a' Presbyterium-nak bé-vételére a' reformata Ecclesiákba való szokástól, és az Helvéciai-Confessionak állatásától vött Erőtséget Szüksége-képpen valónak tartja; azaz, hogy a' Presbyteriumnak bé-vétele az értoljan szükséges; hogy az más tartományokban szokásban vagon, és hogy az Helvéciai Confessio-is tanit arról. S-ebből már, a' Mi Atyánk szováinak állandó és örökös Könyörgés-gyanánt el-mondásának bizonyítására, így concludal: bizony (tehát) a' Mi Atyánknek el-mondása annál inkább kötelezhet minket: mert az közönséges szokásban vagon, és völt eleitül fogván a' Keresztien-ségben, &c. Pag. 85. 86. és következőkön.

LXXXVI. Felel. (1.) Minden szemérem nélkü

nélkül való *Parvar* ez, hogy az emberi tanúval való erősitest, meg pedig a *Religio* dolgában, szükséges-képpen kötelezőnek tartaná a *Dialogus*. Oljan tudatlannak véledé *RACAI* ennek *Author*át lenni, hogy mikor ezt írta elefelejtötte volna az emberi okosságának közönségesitéletit; *Hominis testimonium ex se non esse à ξιόνισον, nisi adsint argumenta artificialia fidem ei conciliantia*: hogy az emberi bizonyság-tétel ő magán nem méltó hitelre, hanem ha a bizonyítandó dolognak természetiből vött okokkal tétettetik hitelessé? Mert ama régi szónak τὸ αὐτὸς Ἐφα, ő mondotta, nintsen itt semmi helye: hanem (a mint *Aristoteles* szól, 1. *Ethic. cap. 6.*) *Omni-bus auctoritatibus antiquior habenda veritas*; Minden emberi-bizonyításnál régibnek kell az igazságot tartanunk. Erre nézve igen böltsen mondotta *Hadrianus* Császár ő maga felől: *Non testimonio se, sed testibus crediturum*; hogy ő nem a pusztá bizonyág-veleeknek, hanem a (jó okkal) bizonyág-tévőknek ad hitelt. Azt akarja e' mondással jelenteni, a mit *Cicero* világosban így fejez-ki: *Non tam Authores in disputando, quam Rationum*

tionum momenta quarenda sunt; hogy a vé-
 telkedésben nem annyira a Bizonyság-tévőket,
 mint az Okoknak ereit kell keresnünk. E féle
 értelmes mondások szerént helyessen tanították
 a Logikusok hogy az emberi-méltósággal való
 bizonyításban két dolog kívántatik: elsőben
 észrelet avagy tudomány, hogy tudjad mit
 mondgy és kiről; osztán igaz-mondóság, az
 az, hogy úgy szóly a mint értesz: ezeknek e
 két tulajdonságoknak együtt kell meg-talál-
 tatni a szova-hihetős Bizonyítóban. Ekkép-
 pen vagyon helye *Aristoteles* mondásának
 (*dielo lib.*) *Εἴκαστος καλὸς κελύς ἴστων*
ἀγνώσκῃ; hogy minden ember jólítél azok-
 ról a dolgokról a melyeket jól-ért. Mind e-
 zekből akar ki-is, a kinek esze helyén vagyon,
 meg-ítélheti, hogy a puszta emberi bizonyi-
 tás avagy erősítés ő magán *contingens*, változ-
 ható, és tsak vélekedés-képpen, nem szükség-
 képpen kötelez az hitel-adásra; mivel a bi-
 zonyító-ember-is természetiben változó és ha-
 zugs; s tsak az Isten igaz és meg-változha-
 ratlan természetű (Rom. 3. 4. Jak. 1. 17.)

LXXXVII. (2.) Noha azért hasznos dolog
 a tudós és Isten-felő embereknek nyomdok jo-

kon járni; nem kell őket mindazáltal valami vakoskodásból követni; hanem e vel a megkülönböztető okossággal, a menyiben azok a Christus reguláját követik, 1. Cor. 11. 2. Ugy hogy mindenkor szemünk előtt forgassuk ime' köz helyen forgó beszédet: *Sicut Jurisconsultus absq̃, Lege, & Philosophus absq̃, Ratione; ita Theologus absq̃, Dei verbo erubescat loqui*: miképpen a' Törvény-tudó törvény nélkül, s-a' Bölts ok-nélkül; azon-képpen a' szent-Irási tudományt Tanító Isten igéje nélkül szégyenljen szólnani. *Omnium Doctorum scripta (ait Augustinus) dijudicanda sunt secundum divinam scripturam; cujus major est authoritas, quam totius generis humani capacitas.* Az az: Minden Tanítóknak irásie (azt mondgya Agoston,) a' szent-írás szerént kell meg-ítélni; a' kinek méltósága nagyobb, hogy sem az egész emberi-nemzetnek értelme. Ehez képeft görbén tekeri *RACA-I* egy-átaltalában való mondásra, azt a' mi bizonyos tekintet alatt mondatik. Ezt Deákul így mondják-ki: *Est Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter.* Mert nem azért szükséges a' Presbyteriumnak bé-vétele egy-átaltalában,

átalyában, hogy az más tartományokban szokásban vagyjon, és hogy a Helvéciai Confessio-is tanít arról: hanem azért hogy a szentírás szerént keresztyéni-Vallásunkon lévő más tartományokban közönséges szokásban vagyjon. Halyuk-meg erről az Helvéciai-Confessionnak maga tanú-vallását, cap. 2. *Quapropter non patimur nos in controversiis religionis, vel fidei causis urgeri nudis Patrum sententiis, aut Conciliorum determinationibus, multò minùs receptis Consuetudinibus; aut etiam Multitudine idem sentientium, aut longi temporis Præscriptione. Ergo non alium sustinemus in causâ fidei Judicem quam ipsum Deum per Scripturas sanctas pronuntiantem, quid verum sit, quid falsum, quid sequendum sit; quidvé fugiendum. Ità iudiciis non nisi Spiritualium hominum, ex Verbo Dei petitis acquiescimus.* Azaz: Minek-okáért nem engedjük mi magunkat a réligiora tartozó vételkedésekben, vagy a hitnek dolgaiban kényszerítettetni a Páterek (régi Tudósok) értelmivel, a közönséges-Synatoknak végezésivel, annál-is inkább a bé-vött Szokásokkal, avagy azon egy értelműeknek Sokaságával, avagy

hosszú-idő *haladással*. Nem bíralunk azért mi meg a hit dólgában más *Birót*, hanem ő magát az *Istent*, ki a *szent-írás* által meg-mondja mi legyen igaz, mitsoda hamis, mit kelyen követnünk, s-mit el-távoztatnunk. Ezenképpen csak a *lelki-embereknek Isten igéjéből vőtt itéletin* nyugoszunk-meg. Nints tehát semmi helye s-hitele ő *magán* a *Keresztyéni közön-séges szokásnak*, hanem ha az a *szent-írás* szerint vétetett-bé és tartatik-meg.

LXXXVIII. (3.) A *Mi-Atyánkal közön-séges-élésnek meg-bizonyítására*, bár ne fárasztottad volna magadat jó *Fordétó RÁC A-I*, a régi *Cypriánusnak* és *Agoston Doctornak* olvasásával, (pag. 86.) mert az nálunk *extra controversiam* vetélkedés kívül vagon! (rh. XX.) Hanem *annak* igénként el-mondásának mindenkor szükséges vóltát, a mint te állatod, kellett volna meg-bizonyitanod, A mely te értelmekkel nem csak az *egy Amésius*, (kinck *Okoskodásit*, akar mint tartsad te *gézen-gúznak*, a te *gézen-gúz Agyaskodásid* ellen el-ron-tatlanoknak lenni meg-mutogattuk;) hanem, (ha szemeidet jól fel-nyitottad volna) a több *Reformatus Doctrok-is szemtől szembe el-lenkez-*

lenkeznek. Az *Altäre Damascenum* sententiáját a' Ihol a' *Mi-Atyánkról* nem szól, mi sem vitatjuk: elég az nekünk, hogy másutt (a' mint magad-is fel-jegyzetted pag. 90.) nyilván arról, s-még pedig a' te értelmed ellen, az említett *Doctorokkal* egyező értelem-ben lévén, szól. *Calvinus* ítéletit a' meg-nevezett helyeken (pag. 90. 91.) igen értetlenül elegyíted ebben a' *Controversiában*: mert ő ott nem a' *Mi-Atyánkról*, hanem az egy-házi szabott-Könyörgéseknek s-egyéb Cere-moniáknak formáiról szól nyilvánságosan. Magad-is vötte ezt eszedbe jó idején, s-azért változtattad-el az egyes számot többre, a' *Könyörgést Könyörgésekre*: mert mind eddig csak egy állandó Könyörgésről (tudni-illik a' *Mi-Atyánkról*) völt szó; s-már állandó Könyörgésekről szólni, pag. 90.

LXXXIX. Ez légyen elég a' *Tracta* közzé elegyített *Tóldalékos-Fódozásokról*. Lássuk már leg-útólszor a' *Tracta* végéhez ragasztott *Motskolásokat a' Keresztyén Olvasóhoz* írt *Levélben*. A' melyben a' *Fordéító a' MI-ATYÁNKROL*-való *Írásotskának* Angliai-nyelvből Magyarra *Fordétásának* elsőben.

Alkalmazhatóságát, és Végét jelenti-meg: az után öt rendbéli *Indétó okait* szömlálya elő, a melyekért azt a munkát tselekedte: továbbá *Intó hasznát* említi: és utólszor *Magát* kellei, a levélnek utólyán. Ebben az egész *Oratióban* a Kegyes Olvasóhoz, láttatik a *Fordétó* olyanindulatot viselni, mint *Pal* Apostol a minden *Ecclésiák felől való szorgalmazkodásban*: *kitsoda botránkozik-meg* (ugy-mond) *hogyén azon nem kesergének?* 2. Cor. 11. 28, 29. De bizonyval ama *Tertullusnak* személyében öltözött *Prokátor*, a *Pál* ellé, Tselek. 24: azaz, a *Pál* Apostol tudományát követőkellen. *Odiū loquitur* (inquit Seneca) *non quod est, sed quod subest.* Mitsoda *Morskok* és *Szidalmak* legyenek pedig abban az ő *beszédében* bé-foglalva, a *Kegyes-Olvasonak* szeme eleiben ki-terjesztyük rendel: e végre hogy, ha azok a *Személyek* kiket ő *motskol*, méltán s érdemesen szenvedik-é azt; és ha illik-é az a *Fordétónak* mind *Keresztyéni*, mind *Prédikátori*, s-mind pedig a *Vallásunkon* lévő *Egyházi-és-Pólgári-közönéges Társaságra* *Tag-képpen* tartozó *személyéhez*; itélhessek-meg nyilvánóságos és keresztyéni jó lelki *ismerettel.*

XC. Három rendbéli Személyeket *Motskol* a' Fordító abban az ő *Orációjában*: elsőben azokat a' kik ellen az az *Írásotska* vagyon: másodszor némely Nemzetünkbeli *Atyafiakat*: harmad rendben az *Altaris Damasceni Authort* és *Amesiuszt*. A' kik ellen őszveséggel szól a' Fordításnak *Alkolmatofságáról* és *Végéről* irt beszédben: melynek ez *Summája*: hogy e' kis *Írásotskának* olvasásából, melyet ennek *Szerzője*, némely ő ideje és helybeli újjító emberek ellen, kik az *Ur Jésus Christustól* tanult *Könyörgésnek* el-mondását igyekeztek az embereknél kétségbe hozni, sőt vélek ugyan el-félejtetni, irt e' végre hogy e' vel őket meg-cáfolya és meg-akadályozza a- vagy inkább meg-téritse az igaz útban: ő is hasonló veszedelmes igyekezeteket látván némely ő idejében és hazájában lévő *Atyafiaknak* az ő *Könyörgésekben* a' *Mi-Atyánknak* el-hagyogatására, alkolmatofságot vévén erre ama több e'féle *Ujságokkal* bővülő *Altare Damascenumból* és *Amesiusból*; azért, és azon végre nyúlt annak az *Írásotskának* *Fordításához*.

XCI. Ebben a' beszédben leg első és igen

méltatlan *Motskolással* terhelternek közönsé-
gesen az említett három rendbéli Személyek:
úgy mint kik *Ujjétóknak* mondatiak. De
(1) meg-kellett volna *Rac A-I* Külömböz-
tetned nyilvánosságosan, minémü *Ujjétást*
tulajdonitasz azoknak az Embereknek. Mert
a mi *Theologusink* értelmes választást szoktak
cenni az *Ujjétók* és *Ujjétás* között. *Hiero-*
nymus Zanchius [tom. 7. oper. Tract. de Dif-
ceptat. inter duos Theologos cap. 7.] e dolog
felől így ír. *Duobus modis aliquid dicitur*
Novum &c. Mondatik valamely dolog újnak
két-képpen: elsőben ő magán avagy magára
tekintve, a mi tudni-ill k soha annak előtte
nem hallatott s-nem-is vétetett-bé az Ecclé-
siában. Osztán újnak mondatik az, a mi jól-
lehet igen régi ő magában, s-eleitől fogva
bé vétetett az Ecclesiában; mindazáltal új-
nak láccik a Halkatóknak: az is pedig az ő
Tanítójoknak vétkek miatt, kik azt avagy
nem tudták, avagy ha tudtak, másokat arra
nem akartak meg-tanítani. Így, az Evan-
geliumi tudomány, noha ő magán igen régi
vólna, mindazáltal a törvényt-Tanítóknak
tudatlanságok és restségek miatt meg-avúlt
vólt.

volt. Ugyan azon tudomány most a Pápi-
 stáknál újnák láccik és hivattatik: *Scenck-*
okéért meg-titják hogy az ő Oskolajokban *sem-*
mi új-tudomány ne tanittassék. Azt kérdem
 már RA'CA-I töled, melyik jegyzésben mon-
 dod *Ujjétóknak* azokat a *Tanítókat*? Ha a
Brownistákat a *Mi-Aryánk* felől való érte-
 lemért *Ujjétóknak* mondhattátok is (mert
 arról szót nem szaporitunk) az első jegyzésben;
 de se sem az *Aryafiakat*, sem az *Aliare Da-*
manescenum-ot és *Amésiusst* nem mondhatod
 abban az első jegyzésben *Ujjétóknak*, semmi
 szin alatt. Mert azoknak értelmek a *MI-A-*
TYÁNK felől nem tsak hallatott, hanem
 bé-is vétetett a *Reformáta Ecclésiában*: a
 mint elégségesen meg-mutattuk. Ha pedig a
 második jegyzésben hivod őket *Ujjétóknak*;
 igazat mondasz ugyan ő felőlők, de nem i-
 gazán, az az, nem szeretetből, nem ditsérés
 vagy commendálás-képpen, hanem gyűlöség-
 ből és ortsárlás-képpen. Azt mondhatták
 azért ezek a *Tanítók* magok méltó mentségé-
 re ez aránt, *Zanchiusnak* szovaival az fel-jegy-
 zett helyen (*paucis mutatis.*) *A' mi az Uj-*
ságnak első nemét illeti, azt mondjuk, hogy
 H 5 *újképpen*

miképpen soha semmi Ujságot nem tanítottunk; azonképpen bizodalommal hiszszük hogy semmit a felét ez után-is nem tanítottunk. Ha pedig a második nemű Ujságról szöllerok, melyet nem bíhetünk, hogy tudni-iltik valami e féle Ujságot ne tanítsunk, azt felelnénk erre, hogy ez a ti nem jóvallástok Phariseusoké és Pápistáké.

XCII. (2) Nyilván való dolog, hogy a mely Aryaifuk annak előtte Arminianusoknak, Anabaptistáknak, Brownistáknak, Socinianusoknak (s-minek nem?) hallattattak, s-még ma-is minden ok-nélkül fokaktul ugy motskoltatnak, a féle tudománybéli *Innovation*nak Ujjjéatának gyanója alól te magad jól tudod *RÁCA-I*, fel-szabadítottak az 1652. elztendőben a Nemesi és Prédikatori bötsületesb rendből álló *Paraki* közönséges Gyülekezetben; és csak a mi Ecclesiáinkban szokatlan rend-tartásoknak formáinak változtatásával vádoltattak: az akkori solennis *Declaratio* szerént ilyen-képpen: *Ha mi valamikor említettünk vagy említünk Ujjjéatást, Ujjjéotkat, nem akarunk érteni s-nem-is értünk oly Ujjjéatást, mely az Apostolok tudományával ellenkező*

ellenkező Tudománynak, avagy valamely oly Ecclesiasticum Regimennek és Isteni tisztel-
nek Ritusának, mely sohol semmi keresztien
Nemzetekbeli Ecclesiákban nem találhatók,
bé-hozását tenné és jegyzené. Távúl legyen
senkire ok-nélkül hogy fogjunk — Ertyük az-
ért oly közönséges jegyzésben Ujjétást, az mely
más névvel változtatásnak más névvel refor-
mationak vagy Correctionak is mondathatik,
&c. Ez közönséges és megszűze terjert széles
jegyzésben és értelemben vészszük azért mi
az Ujjétásnak nevezetit: mutatiót, reforma-
tiót értünk rajta, semmit nem egyebet: No-
vam & inusitatum Ecclesiis nostris agendi for-
mam, a mi Ecclesiáinkban szokatlan rend-
tartásoknak formáját. Nem szorítjuk az
Apostolok tudományával ellenkező, avagy más
Nemzeteknek praxisával nem egyező Tuda-
mánynak, Religionak, és Ritusoknak bé-vé-
telére. Ha ki arra szorítja, nem a mi ér-
telmünk szerént való Ujjétást és Ujjétókat
szerez. [Legatur MS. Declaratio Suppli-
cationis ex Synodo quatuor Seniorum cis-Tibi-
scanorum cum Delectis Szerentsini 4. Septem-
bri celebrata, Anno 1652. ad Celsissimam
D. Principem habita.]

XCIII. Haez *Declaratio* szerént, tsak azért mondatnak az *Aryasiak Uj-jétóknak*, hogy a mi *Ecclesiáinkban* szokatlan rend-*Kirtásoknak* formáit változtatták, avagy inkább változtatni kívánnyák; miért tehát jó *RÁCA-I* Uram, hogy te ilyen meg-határozatlanúl *Uj-jétóknak* kiáltod őket, nem tsak *Religióink Ellenséginek*, de a *Magunkéinak*-is nagy *botránkozásokra*? Kik nagyobb részént mindnyájan azt vélik, sőt bizonylyal el-is hitték a tudatlanbak, hogy azok az *Aryasiak* minden eretnekséget és Istentelen tudományt vallanak; s azt hirdetik-is ő felőlők mindenütt, hogy azt tanítták hogy az *Evangeliumot* nem kell prédikálni; hogy minden embernek három *Felesége* legyen; hogy nem kell a *Keresztyén* embernek imádkozni; hogy a mi *Eleink* mind el-kárhoztanak; hogy a mi *Prédikátorink* hamis *Tanítók*; hogy a felső *Hatalmaságok* a *Respublicában* nem szükségesek; hogy az *Ecclesiasticum Regiment* és minden jó rend-tartást el-kell rontani, s a helyében *Independensismust* akarnak bé-hozni, &c.

XCIV. Ezeknek s-több e féle hamis *hir-kölcéseknek* alkolmatofságával (melyek ama *kon-*
kolz

koly-hintó Ellenségnek mesterséges ravasz-
gából származtanak) immár köz beszédben
költ az Atyafiak felől , hogy *Uj-hitűek, új-
vallásúak* [mint *Idvezitők* felől szóltak,
Mark. 1. 27 : és az ő *Apostoliról*, Tselek. 17.
19, 20 : és 16. 20, 21 : és 18. 13 : és 21.
28 :] *Ország-háboritók* [mint *Ilyést* mon-
dották, 1. Királ. 18. 17. f-*Idvezitőnket*, Ján.
11. 48.] Ugy annyira hogy , nem külömben
mint *notorii Malefactores* igaz törvény szerént
meg-sentenciáztatott nyilván való gonosz té-
vők és Eretnekek , minden tüzre vasra méltók-
nak íteltetvén, a' nyavalyás *Pál* Apostollal,
(Tselek. 21. 36 : és 22. 22, 23 ; és 23. 12,
13, 14 :) minden napon meg-ölettetnek és ol-
jánok mint a' *mészár-székre* rendeltetett ju-
hok, (Rom. 8. 36. 2. Cor. 4. 10, 11 :) azok-
nak beszédében , tanításában , soha az oly egye-
nes nem lehet , hogy görbe nem találtnék,
f-vizsza nem magyaráztnék : majd minden
asztali multságokban f-egymással beszélgeté-
sekben sok emberek ő rajtok tsömögélnek, ról-
lok tsufságos *comœdiat* jádzanak : mint *Dávid*
maga felől panaszolkodik (Sólt. 31. 12, 13, 8c.)

XCV. Sőt mága-is (a' kinek lelkében f-mél-
tóságos

tóságos tisztiben járó dolog volna az Evan-
 geliumi békeféséget hirdetni; Rom. 10. 15. és
 az haszontalan dolgok felől való kiáltáso-
 kat meg-tiltani, melyek nagyobb Istentelenség-
 re mennek, (2. Timoth. 2. 14, 15, 16, 17, &c.)
 Őket közönségesen otsárolja, még pedig Ke-
 resztyén Olvasóhoz való irásában: ugy-mint,
 tudománnyal és elmebeli böltseséggel másokon
 felyül úszni igyekezőknek; magokhoz képest
 másokat semminek itélő agya-fűrt emberek-
 nek; meg-szelhűtteknek; bolondoskodóknak;
 sokaknak meg-botránkozatóinak, és jó indu-
 lattyyoknak fel-háborítóinak; mások sebes
 szeleknek fűvása felé, minden proba és vizsgál-
 lás előtt és nélkül, magokat fordésó Atyafiak-
 nak nevez. Külön pedig némelyiket azok
 között a Presbyterialis Dialogusnak irásáért
 kárhoztattya, &c: némelyiket ismét mérges
 fülákú nyelvének rabulájával éktelen mots-
 kolásokkal és szidalmakkal sértegeti, &c. In-
 nét következett s-náponként terjedten-ter-
 jed az Istenfelséges Nevének káromlattatása,
 az Ujjétásnak és Ujjétóknak nevezeti alatt,
 illik-e a jó lelki-esmeretű, Keresztyéni igaz
 Vallású Prédikátorhoz ilyen rettenetes vét-
 kézésre

kezéfre okot adni? Ha közönséges békefégre
 serényen vigyázó *Compeisns Biróra* találkoznál
RACA-I; lehetetlen hogy ily impunè büntetetlenül
 az elébb ki-fejezett *solennis Declaratio* ellen való
 pártolásodat meg-emésztenéd. A' mi pedig az
Atyafiakat illeti, kiket te minden kéméllés nélkül
 motskolsz, azok az egész föld
Birájának itéletire apellálják
 igyeket; s az ő választott *Angyali* és e
Uilág előtt *protestálnak* tiszta lelki-esméretből,
 hogy az említett és azokhoz hasonló *harmis*
tudományoknak vallásátúl, tanításátúl, sőt
 még indulatjátúl-is üressék, tiszták, *ártatlanok*!

XCVI. Továbbá még abban a *Széles jegyzésben*
 a' mi *Confessiók* és *Articulusink* szerént,
 nem mondhatni *de jure* igazsággal azokat az
Atyafiakat Ujjétóknak. Mivel ők minden
Ritusoknak az Isteni szolgálatban változtatását,
 a' hitnek és Isteni tiszteletnek s minden ahoz
 tartozó Cérémoniáknak egy tökéletes
Réguláján a' *szent-Iráson* fundályák, s nem az
 emberi puszta *szokáson*, és a' *παλασσο-
 γαδότην*-on az Atyáktúl vött tanításon. S ehez
 képest, igazán és méltán, azokat kell *Ujjétóknak*
 és In-

és Independenseknek mondani tartani, a kik a kézről kézre Eleinktől származott Tudományhoz, s nem egyedül az szét-Íráshoz mérsélik az Ecclesiái Cérémoniáknak bevételeit, megtartását, avagy változtatását. A Helveczi Confessió erről így tanít, (cap. 27. de Ritibus & Ceremon.) *Sufficiunt piis pauci, moderati, simplices, nec alieni à Verbo Dei Ritus.* Elégsek az Isten-félőknek a keves, mértékletes, együgyű, s az Isten igéjétől nem különböző Ecclesiái Rend-tartások. A magunk saját *Articulusink*-is azt kívánják (*Artic. III. major.*) *Dicimus ergo omnem piam & sanctam Ordinationem Ecclesie ex Verbo Dei petendam esse, & fundatam veritate divina.* Az az: azt mondjuk azért hogy minden jó és szent-rendelést az Ecclesiában az Isten beszédeből kell venni, s az Isteni igazságon fundálni. *Ismét artic. IV. Convenire ergo (Pastores) in fundamento (salutis & doctrinæ) & rituum ceremoniarum in Verbo Dei expresso oportet, ne fiant schismata & dissensiones, &c.* Rursum *artic. XIII. Cum nihil malorum retineri possint: nec forma nec abusus in hominum inventis servari debent, quacunq; in primo*
 & se

¶ *Secundo precepto damnatur.* Azaz: Szükség hogy (a' Prédikátorok) meg-egyezzenek az (idvességnek és tudománynak) fundamentumában és az Cérémoniáknak Isten igéjében kifejeztetett rend-tartásában , hogy szakadások és egyenetlenségek ne légyenek — Mivel semmi gonoszt nem tarthatni-meg : sem a' formát, sem a' vizsza-élést nem kell az emberi találmányokban meg-tartani , valamelyek az első és második parantsolatban kárhoztattatnak.

XCVII. Ennek felette jól tudjuk, az V-dik *Articulus* szerént , hogy a' processusban való *modalitas* nem jóváltatik az *Aryásiak* tselekedetiben , mikor némely *Ritusok*nak változtatását szorgalmaztattyák. Meg-valyuk s-kivánnyuk-is hogy a' szerént lehetne a' reformatio-ban meg-jóbbításokban való processus: mivel az Apostol-is olyan instructiót ad a' Tanítóknak, 1. Cor. 14. 29. 30, 32, 33. Az irás magyarázók között ketten avagy hárman szólanak, a többi meg-itélyék, &c. A mely szókból ilyen közönséges tanuságot jegyzett-meg *Zanchius* (loco paulo ante cit.) *Ad horum igitur exemplum*, &c. Ezeknek azérs példájokra (ugy-mond) egyéb irás magyarázók-is

zók-is, ha valamit a nyelvekkel és egyéb dolgoknak esmératinek segítségével, az irásoknak értelmében tanulándnak az Isten Lelkétől, tartoznak azt köz helyre adni: s-nem ő magokban tartani: de mindazáltal e'vel az okkal, hogy ha valami új-tudományt hoznak elő, azt az Isten Ecclesiájának itéleti alá bortsásák, hogy tudni-illik meg-itélye ha valóban Isten Lelkétől vagyon-e az az új-tudomány, s-egyez-e a szent irással, avagy nem—Ide tartoznak az Apostolnak imez szovai: a magyarázóknak értelmek a más magyarázóknak itéleti alá vettettek, &c.

XCVII. De ha történik hogy ilyen rendesen nem mehet elő a meg-jöbbitás, a Synas nem vészi elő, és tsak hallásától-is irtózik aféle szükséges Valtoztatásoknak a szokott ritu-sokban, sőt a nagyobb rész Ujjétáfnak gyanoságát fogadnak szivekben, azok ellen kik aféle dologról tsak emlekezetet téfznek-is, s-mindgyárt azt költik rájok hogy más vagyon begyekben tsak-hogy nem merik hirtelen kifakasztani; és ennek-okáért akar-mint szabodjanak, magokat próbára bortsítani kéfzék legyek, értelmeknek le-irásával s-eleikb'e adásával
ünszolyák

unszolyák őket, ugyan semmi reménség nem
 lehetvén a' féle dolog felett az Isten igéjéből
 való kegyes, szelid, és szeretetből egy-mással
 közlött beszélgetés és lyetélkedés felől: mit
 kelyen ebben a' lelki-akadéknban tselekedni?
 Ezek ellen *Calvinnus*nak igen bölts itéletin és
 tanátsán kell meg-nyugodni. *Si donum ipsum
 spernunt (inquit) sacrilegi: si supprimi volunt,
 ne multis seruiat, invidi & iniqui. Novita-
 tem quidem fateor plus satis esse odiosam:
 quia multi sunt ventres qui non nisi glande
 pasci sustinerent etiam repertâ fruge. Sed ea
 demum Novitas odium meretur, quam nullo
 opera pretio affectatam esse datâ operâ, atq;
 ascitam constat: que verò sepultam verita-
 tem eruit, eam non omni favore amplecti, tur-
 pissima ingratitude est. Quòd si ea est ho-
 minum barbaries, ut beneficiis etiam ipsis ma-
 lè afficiantur, omittende potiùs offensiones sunt
 & quevis odia, quam ut eorum gratia veri-
 tatis dispendio constet. Epist. 2. ad Casares,
 Reges, Principes Gentesq; omnes Christi Imper-
 rio subditas.* Az az: Ha az Isten ajándékát
 meg-utályák, szentség-török: ha el-akarják
 nyomatni, hogy sokaknak ne szolgáljon, iri-

gyek és hamissak. Meg-vallom ugyan hogy az *Ujság* felette igen gyűlölséges: mivel sokaknak olyan hasok vagyon, hogy mikor gabonát kaphatnak-is, makkal akarvának ráplálódni. De az olyan *Ujság* méltó gyűlölségre, a mely nyilvánossággal minden szükség nélkül tsupa-teccésből szánt-szándékból vétetett-bé: a mely pedig az el-temettetett igafságot kifejti, az olyan *Ujság*ot minden jó-akarattal nem fogni éktelen háladatlanság. Hogy ha az emberekben olyan ostobaság találkozik, hogy még a jó tétemenyeket-is gonosz néven veszik, semmire kell inkább tartani a botránkozásokat és akarmi gyűlölségeket, mint sem azoknak kedvekben lenni az igafságnak veszteségével. *Ide alkalmaztathatni azt a Tanácsát-is ugyan Calvinusnak, melyet ír ad Prorectorem Anglia, ubi modum prescribit in reformandis abusibus & corruptelis circa Ritibus & Instituta Dei observandum. Epist. 87. §. Quamobrem illa omnia, &c. usq; ad ista verba, remorari possent.*

XCIX. (3) Nem csak a maga Nemzetébéli rendin lévő *Tanító-társait* motskolya-meg *Dánem RÁCA-I*; hanem még a rendi és
sors

forssa felett ezerszerre, minden öszve-hason-
 litatlanúl betsülleteseb, kegyéseb, és tudóssab
 más Nemzekbéli Tanítókat-islába alá tapod
 el-gázol, Hazokon felyül mint a ténna-rsepp a
 tiszta fejeér papyroszon úgy kíván fényeskedni: a
 kiker minden meg-ért itéletü emberek derék
 Tudósoknak, a' Miéink pedig valóba Ortho-
 doxusoknak igaz Vallásuaknak tartanak. Az
Altare Damascenum ditsérő nevezettel *exi-*
mium Opus-nak jeles munkának, *eruditis-*
simum Scriptum-nak igen tudós írásnak; hason-
 ló-képpen ennek *Authora* szerzője *doctissi-*
mus Calder wood-nák, igen tudósnak nevezte-
 tik a' Doctorok írásiban. *Amésius* pedig a'
 Vallásunk értelmesb *Ellenségi-is*, mind a' Pá-
 pisták, s-mind az *Arminianusok* között valók,
 derék *Philosophusnak* és *Theologusnak* esmé-
 rik az ő Írásiból: el annyira hogy még (hi-
 rúnkel) senki közöttök nem mert írásiban kap-
 ni; hanem az igazságban mind eddig diadal-
 maskodott. De a' *Rúka-I-nál* e' két híres
Theologusok *Ujságokkal* és *újjétásra* s-régi
 meg-álható jó és Istenes szokásoknak bontoga-
 tására való kiszeseffekkel bűvölködöknek hi-
 vattatnak pag. 97. S-azonban semmi tulaj-

donul való *Ujjétást* nem hoz ezekből elő; hanem a *Mi-Atyánk* felől való idegen értelmet fogja rajok értelem és vizsgálás nélkül. És külön *Amésius*ról azt mondja (pag. 86, 87.) *Nem-is látok én* (talám szemeid fényessége miatt!) *ebben-is a dologbanigen sokakat* (ki büne hogy restelled a Theologusok irását olvasni?) *ellenkezni az egy Amésiuson kívül:* (Mi pedig válogatva XXI. nevezetesseket számláltunk elő:) *a' kinek* (úgy-mond) *erről a dologról való hol mi imez amaz gézen gúz Okoskodást ide felyeb et-rontók.* (Hogy már! *Speſtatum admiſſi riſum teneatis Amici!*) Oh ambitio, ambitio, bezzeg sokra szoktad vinni az embereket!

C. De nem tsuda, hogy az *Akadémiákból* haza jövétele után ir ilyen motskofon *Amésius* felől: holott még oda lakta-kor, vévén eszében ennek *gézen gúz* tudományát és irását, ilyen emlekezetes *Anagrammát*, *Amésius* névének keresztül hányt bőtüiből való nevezetet adott néki: *I A' M E S U S.* *Meny-el én tölē Diſznó!* Hiszē hallatlan *máryromságot* szenved ez az nagy *túdos ember* az *8* *betsületes* hírében nevében! Igy kell-e
UACI

UACI ANDRAS jádzanod s-coemediás
 űznöd az néhai tudós embernek Nevével?
 Ilyen moslékos állatnak válújára űzöd-é viz-
 fza a' Christusnak hűséges Szólgáját; ki már
 abból ama' tehozló sui állapotból meg-tér-
 vén Mennyei szent-Attyához, annak kedvében
 jutott, és az ő sáfárságára bizott ghirát sok
 nyereséggel meg-adván az ő Urának, annak
 örómében régen bé-botsáttatott, s-vele együte
 ditsőtségben él? Bizony Ezéchiás sem szenve-
 dett ama' káromkodó s-jó szerentséjével fel-
 puffatt Rabsakétúl ennél (a' dolognak és igaz
 ügynek valóságára nézve) nagyob szidalmat
 és gyalázatot! Még Vallásunknak kegyetlen
 Ellenségi-is nem mernék ezt (ugy hiszem)
 avagy tsak a' természetü emberségtül szem-
 remtől viseltetvén, tselekedni! Ha Eretnek
 vagy Hitetlen volna az, a' ki ilyen büszött-
 moslékkal önti nyakon a' Lélekben meg-ból-
 dogúlt tekintetes Hivét a' Christusnak; nem
 volna álmélkodásra méltó dolog. De mivel
 olyan tselekefzi ezt, a' ki egyéb aránt Keresz-
 tyéni, s-reformatus Prédikatori nevet visel, an-
 nál szörnyűb; és tsuda ha ezeken, s-az egész
 abban az ő Töldalek-írásában, Vallásunk szi-

dalmára és Istenünk káromlására világ szemei
 eleiben ki-terjedt rút irtóztató tselekedetin,
 senki meg nem indul azok közzül kiknek hit-
 tel való köteles tisztékben jár *Veritatem &*
Pacem amare Igaságot és Békességet szeretni,
Zach. 8. 19. Ezeknél kissebb *Morskolásoknak*
 az gyűlölségeseffé lőtt *Aryások* felől csak
 helytelen gyanóval ki-tsődüléseért-is (nem-
 hogy ilyen tetemes meg-tapasztalásáért, raj-
 tok el-éréseért,) haladék nélkül szokott fogni
 az *igézet* az emberek között. Tanulyatok e
 példából hires neves *Académiáknak* tisztele-
 tes *reformatus Doctori*, valakiknek hiretekkel
 esik, nemes *Theologica Facultas*-béli néhai
Doctor-Társatok-nak ékcelen *Morskolása!*
 Mitsoda *jutalmat* várhattok ti-is *RACA-I-*
 tül? a' kit tudománytoknak tiszta *tejével* élő
 szóval neveltetek, s-ma-is írástok által nevel-
 tek, felő oldalban ne rúgjon benneteket-is,
 mint a' *Bornyú* az Annyát! *Vestraq, res agi-*
tur paries cum proximus ardet. Nem len-
 ne tsuda, ha valamelyitek ezeket a' *Morsko-*
lásokat meg-halván, ki támadná és *vindicál-*
ná boszszút-állana *RACA-I-n*, a' bődög em-
 lekezető *Amósius*ért; és a' *Disznó-s* állapot-
 ból

ból az *Académiai-Cathédra*ban tanító-székben helybe állatná és fel-magasztalna annak érdemes bersületit!

CI. *Ezsa Fordétónak* a *Mi-Atyánkról* való *Írásotskának* meg-fordétásának *Alkoholatosága*: tudni-illik némely embereknek *Ujjétáfra* való *igyekezeteknek* észébe vévése. S-ez az *első Motsok-is*, a melyet azokról a' némelyekről le-törlénk. A' mi annak a' *Fordétásnak* *Végét* illeti, arról ezennel szözlünk az *Indító-Okokban*. Láfluk azért azokat rendel, s azokban-is a' *Motskolódásokat*. *Első Okát* fordétásának ezt adja *RA'CA-I*, hogy lássák (ugy-mond) *mások-is*, hogy nem mind *Isteni-lehellés* az, melyet az *Altare Damascenum* és *Amésius* mondanak. Felel: Sem az *Altare Damascenum* és *Amésius* önnön magok felől, sem azok kik őket követik, nem tartják azt ű felőlők. Tsak a' *szent-Írásnak* tulajdonittyák azt a' méltóságot hogy *beóaveusos*, *Isteni-lehellés* légye az. *2. Tim. 3. 16*. Ez azért *második Motsok*, az *Altare Damascenum* és *Amésius* ellen. *Második Ok* ez: hogy nem *szintén deerekas okosság* (ugy-mond *RA'CA-I*) *mind-*

neket meg-*visgálás és meg-hányás-vetés* nélkül *vakjában követni*. Felel: (1) Ha minden embert *mindenben* péld. okát Tégedet **VACI-ANDRÁS** a' *Mi-Atyánkról való* fchez *toldozott* egyéb értelmében valaki követne, minden proba nélkül; az *bezzeg nem, vólna derekas okosság*. Mivel azért az *Atyafiak* meg-hányák-*veték* s nap fényre-is hozzák a' *te nem s-intén derekas Okoskodásidat*; nem tulajdonithatod *de jure* igazán ő nékik vétkül, hogy a' *te Okoskodásid* után nem *vakoskodnak*. (2) Bár úgy legyen hogy *Vakjában követik* azok az *Atyafiak Altare Damefcenum-ot* és *Amésust* a' *Mi Atyánkról egyező* értelmeben: mit itélsz hát *te* az olyan *Auētor* felől, ki az ő *Authorát* a' *Fódozás-közben* oly szemefen követi, hogy annak *Tractájának* se *valóságos és bizonyos télyát*, se *elméjét* nem érti, hanem más felé tekeri (a' ki *te magad vagy*, th. LVIII. LIX. LX, &c.) *derekas Okosság*nak mondogod-é ezt, avagy igazabban *derekas Uadaskodás*nak? *Bezzeg ezen az úton* nem érheted-el a' *te Fordétásodnak Véjét!* Mert az *Atyafiakat meg-akadályozó kö-faragásban* *nem mehervén-elő* és a' *te böltselkedésednek*

Sednek kerekai öszve romolván, nyavalyásúl a földön fogsz maradni; azok pedig a Christusúl mutatott igaz útbán álhatatoson megállanak: Sokkal külömben hogy sem te reméltetted pag. 96. (3) Mitsoda derokas Okosság az benned, hogy a kik azoknak a tudós embereknek értelmeket a szent-Irással egyezés-képpen [mint az Apostolok oktatnak, 1. Cor. 4. 6. 1. Thessal. 5. 21. 1. Ján. 2. 7. (Olvasd-meg e' Locufra Zánchiusnak értelmes magyarázattját;) és 4. 1, &c: és a Bercea városbéliék tselekedtenek, Tselek. 17. 11.] követik, (th. LXXXVI. LXXXVII:) Te még is azt mondog ö felőlök hogy minden proba és vizsgálás nélkül követik azokat? Ez a harmadik Motsok, s ennek el-mosása-is.

CII. Harmadik indító Oka az ö Fordétásának ez: hogy nyilván legyen (úgy-mond) mindenek előtt az Új-igyekezeti embereknek ez aránt való tétovázó igyeknek is fővenyen való éppítése; és hogy találkozik még oly Pais, a melyről vissz-sza pattan reájok az ö erős (hogy már) nyilok. Felel: (1) Ez ellen a negyedik Motsok ellen, mindenek eleibe nyilván ki-terjesztettük Isté segítsége által, hogy azoknak

zoknak az embereknek, kiket te marczongasz, igyekezetek és igyek nem Uj; hanem mind a Mi- Atyánkról, s- mind egyéb Vallásbéli minden dologról, régi, állandó, s- a' merő szent- Irásnak kö- szálán, nem az emberi agyáskodásnak fővenyén, éppítettett igaz tudományt követnek, az igazán Reformatus Doctórokkal együtt. (2) Ha ezek ellen a' te Lógicádból, Theológiádból, és rabulás Rethoricádból tsinált Paisodat oly mesterségesen tudod forgatni, hogy ezeknek valóban erős nyilokas rájuk pattantóson vissz- sa' íthered; meg- érdemled VA' CI- ANDRA'S jó igazsággal az Uj- Pais- gyártásban nem tsak a' Professor- i titulust (melyet te más Felebarátodnak szentséges dologban sem akarsz engedni) hanem a' Doctóris- is mind Coronatívè, s- mind Usurpatívè.

CIII. Negyedik Oka ez: hogy ebben le- tett ellenkező Okoskodások, s- azokra való Feleletek közönségesbék legyenek és többeknél is olvasásnak s- irásban legyenek, &c. Felel. (1) Ezt a' te Fordétásodnak Végét már el- érted: de az eventusa gyümöltse szájad izént essék- é, magad keftolása mutattya- meg. Imez két dologban ha kedved telik, és Istennek tartó lel- kedez

kedet gyönyörködteted, s-nagy drága haszon-
nak terjedhetését reméled belőle. Egyikez:
hogy a te igazsággal ellenkező sok szép elme-
béli Vakoskodásid, ravasz Ellen-vetésid, hely-
telen Kérdésid, s-azokra való Feleletek kö-
zönségesek lesznek ez után, és többektől is ol-
vastatnak, s-írásban maradnak a' Posteritás-
nál, születendő embereknel. Mert egyéb a-
ránt, 'ba csak Cathédra-ban csak közönséges
disputationak alkalmatossággal fordulnának
elő, semmi erejek nem lenne. Nem kisseb en-
nél a' Másik haszon-is: hogy a' te morskos fir-
kálással nem csak másokat botoránkozgat-
tál-meg; némelyeket az Aryafiaknak személ-
jek és tudományok ellen idő előtt való ítélésből
be-vert gyűlölséges és zenstonás indulattyyok-
ban meg-gyűkereztettél; némelyeknek ismét
a' jó ítéletűeknek, avagy hasonló indulatok-
nak szivekben fogadásra okot adtál, avagy csak
Neutralis-sokká mind két részre egy-aránt
húnyoritókká tetteid őket, avagy leg-alább jóra
igyekezetteknek és bűzgökodásoknak élit von-
rad-ki: sőt a' magad szivének állapotját-is
oleven börtökkel ki-fejezted. Mert mindenfa
az ő tulajdon gyümölcseről ismértetik-meg:

Mert

Mert a tövisről nem szednek figét, és a tsipke bokorról nem szednek szőlőt. A jó ember az ő szívének jó kéntéséből hoz elő jókat, és a gonosz ember az ő szívének gonosz kéntéséből hoz elő gonoszokat. Mert a szívnek telyefségéből szól az embernek szája: így tanít Idvezitőnk, (*Math. 12. 34. 34. 35. Luk. 6. 44. 45.*) Ugy annyira hogy akar mely jó lelkű ember ki légy, csak irásodnak szavaiból is ítéletet tehet róla, bár személyedet nem látta, s-tselekedetiddben veled egy társaságban nem volt-is, (*Math. 12. 37.*) Egy szálnéra sem irigyli senki ezt a te Fordétásoddal indított Kereskedésedet és nyerekedésedet.

CIV. (2) Ha a Fordétásban arra néztél; hogy a Mi-Atyánkról írott Tracta közönségesb legyen; miért kellett TÓLANAI JÁNOS-ban bojtorkodnod? Avagy hogy a Tractában le-tett Ellen-vetéseket s-azokta való Feleleteket tudtad ő ellene lenni; s-azért garázdálkodtal belé hogy ha azok a dolgok a te Fordétásod által közönségessekké nem lesznek, tsakel-gázoltatnak ő tőle haszontalanul, és nagy meg-ítálva tsak a meg-zavarodott Sáros-patakban rapottatnának; a mine

Retko-

Rethoricálsz pag. 100. *Avagy tudtad a' dól-
got úgy lenni? Ha nem tudtad; miért nem
mentél jól végére elsőben, ha abban az érte-
lemben v: gyon-é ő, a' mely ellen a' Tracta
iratott: hanem, a' magad Regulája ellen, min-
den proba és vizsgálás előtt és nélkül, tsak vak-
jában fel indultál, s ilyen szelbeszelet és nagy
tüzet gerjesztettél ő ellene? Ha pedig tudtad
(azt mondod) a' dolgot úgy lenni; azt kérde-
m tőled, kitől mentél jól végére: magától-é;
avagy másoktól? Ő maga sem szóval sem írás-
sal azt az értelmet az Ur-Imádsága felől nem
hoggy valaha tanította volna, de még tsak el-
méjében sem őtlött az, hogy tudni-illik a' Mi-
Atyánk nem Könyörgés, hanem Könyörgés-
Példa, s-nem kell avagy nem szükséges, nem
szabados, nem-is hasznos azt szónként el-
mondani Könyörgés-keppen, &c: mert ez an-
nak a' Tractának egyenes célja, th. LV. Ha
ilyen értelme vólt volna ő neki; ha valamikor,
bizony akkor lett volna ennek tanítására le-
ges-leg jobb alkolmatósága, mikor arról a'
matériáról dologról ex professo egynéhány
leckéje vólt az ő Deákj előtt, melyeket e-
zek le-irtanak, s-magánál-is le-vagynak ir-*

va. Azokban pedig e' dolog felől *alium silentium*, semmi emlekezet nintsen. *Más emberek* pedig mit tudtak erről *te neked* bizonyost mondani, ha sem az ő irásából, sem szovaiból, nem tanúltak? *Si accusasse sufficit, quis erit innocens?* Ha elég valakinek meg-motskolására a tsupa Vád (a' mint hogy ezzel nyomattattak-el ennyire azok az *Atyafiak*) ki-maradhat ártatlanul? *Ha csak gyánakodtál* (azt mondog) *ő hozzá* hogy olyan értelemben volna; azt felelem tenéked: *Potestne certa ac determinata Veritas ex Contingentibus concludi?* Senki a' tudós *Logicusok* közül nem szokott tenni csak pusztá Vélekedésből Bizonyos és valóságos Itéletet valamely dolog felől. *Te* pedig (mint valami *Metaphysicum Transcendens*) minden Okofságot el-halladván, a' Vélemből Bizonyos zselekedet-képpen (irás által való) sok éktelem Motskokat okádtál a' te *Felebarátodra*.

CV. Nem lévén azért *UACI-ANDRAS* semmi szines *festéked*, a' mely alatt kellett volna, avagy csak lehetet volna-is, a' te *Felebarátodban* bóstorkodnod; nyilvánosságos dolog, hogy kiváltképpen való magadra kétsébből

-készítésből, jó eleve való tanátsból, szánt-szán-
dékkel kerestett (s-nem abból a' Negyedik indi-
tókól veszt és adatott) alkalmatlan alkalmat-
ofság szerent garázdalkodtál ó belé: és ötet
régén rá-élesztett mérges fogaidal szaggatván;
sok szép elmébéli Okoskodásoknak és fogás El-
len-vevőeknek s-kétkedő Kérdéseknek Foj-
tójának; sok szép tudományokat tövestül ki-
tépő, s-a' Philosophiát ki-kergető nagy Scho-
larchának; sokat igérőnek s-semmit nem adó-
nak; kevélynek; irigynek; ambitiosusnak nagy
tisztesség kívánónak; hypoeritának: ördögi
meg-engesztelhetetlen gyűlöléssel és harag-
gal meg-rakodott Szívűnek; Magánál min-
denképpen elő-menetelős Attyafianak halálán
örvendezőnek; Felebarátja Nevének gyalá-
zójának; Deákok tanítására alkalmatlannak,
tudatlannak, kiáltod; s-meg-únt túros-lóhoz
hasonlitod, Piha R^AC 1-I!

CVI. Ha a' testnek és vérnek tanátsát akar-
nám követni, mely a' méltatlan bosszúért,
bosszú-állásra kiszteti az embereket; és ha az
én időmhöz és hivatalomhoz illenék, ugy a'
mint te a' magadéhoz illeted; s-ennekfelette
ha (a' mint szoktak szólni) belé-Balásúl mind

Ecclesiánknak, s-mind hald-fogytára tért nya-
 valyás Hazánknak gyenge békefélegének meg-
 háborítását örülném, s-ennél-is inkább vesze-
 kedésekre, pártolásokra, gyűlölségekre, pat-
 várkodásokra, pántolódásokra konkolyt akar-
 nék, (a mint te magad gondolatlanul tsele-
 kedtél) hintegetni: igen jeles alkolmatofsá-
 got készítettél volna a te *Ardélio-s*, tséltsap
 és *Cantó-s* condrás irásoddal a' romlott termé-
 szetnek, hasonló motskolódásra. Mindazáltal,
 mivel sok emberek szivében az é miá bé-férke-
 zett botránkozások, az Evangeliumi igaz Vál-
 lásnak meg-bántódásával vagynak egybe köt-
 tetve; erre az okra nézve külön külön rendel,
 de rövideden meg-felelek azokra a' *motskolódá-
 sokra*; a' menyiben tudni-illik az Isten ditsősé-
 gének, meg-homályosítására valók. Mert e-
 gyéb aránt (a' mint egy tudós ember maga felől
 szól) *mikor az engem gyűlölő gonosz akaróm-
 tül ok nélkül gyaláztatom; azt ditséretnek
 tartó, Isten, s-a jó lelki-esméretű emberek előtt,*
 [Math. 5. 11, 12. és 10. 22, 24, 25, 32, 33.
 Ján. 15. 18, 19, 20. Sidók. 12, 2, 3, 4. 1.Pet.
 2. 19-s-több.] *Ha pedig Isten-féle embernek
 nyelve alá esem; neki használok: mert az meg*
intetvés

intetvén, meg-esméri vétkeit, el-áll rolam, s-
jó akaróm leszom.

CVII. Ami a Motskolónak *TOLNAI*
JANO-Sellen irt *Motskolásit* illeti, leg első-
ben nevezi őtet sok szép elmébéli *Okoskodások-*
nak Főjtőjének. Felel. (1) Hová tetted
RA CA-I (mikor ezta' Motskot motskoltad,)
nem mondom, a jó lelki esmérettül, de csak
a természeti világoztástul fel-ébredhető néhai
Discipulus-i tanítványi *Szemérmedet*? Mert
az a te néhai *Preceptorod*, [kinék nagy részént
b. e. *Patronusod* előtt iras által való *Commen-*
datiojából bortsáttattal az *Academiákban*; a
kinék ezért s-egyéb veled való tanításbéli jó té-
temenyiért már rusnya Motskokkal fizecc;]
nem hogy meg-Főjtőja, sőt inkább segítője,
igazgatója, disérője volt, s-még ma-is az, a
szép elmébéli-Okoskodásoknak a *Badrok* mellett
lévő régi *Cathedrában*: melyeknek (Istentől
vett ajándékozás szerént) jó móddal meg-fejtő-
sekből, ugy teccik, s-másokis (még az ő irigyi-
is) meg-esmérik hogy sok szép ifuságra,
mind Nemessékre, s-mind (a mint szoktak
szólni) öreg Déákokra nem kitsin haszon ter-
gedet, Istenáldásából, ugy a *Politiában*, mint

némely Ecclésiákban és a Scholákban való kö-
zönséges szolgálatra. Magok-is pedig ezek
valakik tudni illik az el vett jó tetteimért
háládó kötelességeket meg nem tagadták (mint
te) bizonságot tésznek még ma-is e' dolognak
igaz voltáról. (2) Ha némely Ifiaknak szá-
jok izént nem esett mindenkor az ő némely O-
koskodásoknak fejtegetések a Cathédrából; oka
ennek nem egyéb volt, (mint ma-is) hanem
hogy azok nem voltak szép elmebéliek, s
nagy drága haszonra terjedhetők. A' miné-
műeknek fejtegetéseiken az Okos Tanítók nem
szokták hasznosnak tartani az idő mulatást. (3)
Sőt az-is meg-történt néhányszor a' disputálás-
közbe, hogy a' szemtelenül markok kópókat,
kik igen hegykének teccettek a So-
phisticálásban ő magok és paj-társoknak sze-
mei előtt; kemény meg-riasztó szókkal avagy
(a' mint a' te eloquentiád ékes beszéded tar-
tya) menydörgő szabásu és senkivel (a' féle
nyalkálkodókkal semmit nem gondoló szovái
által meg-fenyitette, s-civilitásra emberséges
és rendes szóllásra tanította őket. (4) Hogy
pedig a' *Mi-Atyánk felől való Tractában*
lé-tett ellenkező Okoskodásoknak, s-azokra
való

való Feleleteknek a közönséges disputatióban semmi erejek nem lehet, a' te tudodra; senki azt a' józan Itéletű emberek közzül nem tsudálhattya: mivel azok nem a' Reformátusoknak értelmek szerént, hanem a' Brownistáké szerént, irattattak: mint ezt annak az egész Trahtának vizsgálása-közbe meg-mutattuk. A' ki azért a' Brownisták sententiáját nem állattya, nem volna derék okofság tőle ha azoknak argumétuminak, s-azokra való feleleteknek fejtegetésében nagy drága hasznót keressne. A' m te dolgozol, ha ezt a' tselekedetet azoknak haszon-talanúl el-gázoltatásának és nagy meg-útálva tsak a' meg-zavarodott Sáros-pataokban tapottatásának hivod: ez illik ugyan-is, a' te szokott tséltsap rethoricálásodhoz.

CVIII. Másodszer, sok szép tudományoknak tövestül ki-tépő, és a' Philosophiát a' bot-kő felé ki-kergető Scholárchának mondod. Felel. Vajha úgy lehetne az hamis nevű tudományoknak, (1. Tim. 6. 20.) és a' tsalárdságra rendeltetett hijába való emberi böltseségnek (Col. 1. 8.) ki-gyomláltatása a' keresztyén Scholárból, (melyre nagy és tudós Scholárhák igyekeztenek eleitől fogva, s-ma-is igye-

keznek) mivel a féle pogányi tsalárd böltsek-
kedések tartóztatták-meg nagy részént a' szép-
deáki Ifjuságnak az igaz és valóságos tudomá-
nyokban való elő-méneteles éppületeket! E-
gyéb aránt lelked-efmérési ellen motskolódo-
RACIA-I: holott én rend-szerént tsak *Theolo-*
giát, és néha tend-kivül *Logicát*, egyéb tuda-
mányokat pedig nem tanítottam; nem lévén
arra való hivatalom *ex professo*.

CIX. *Harmádszor* azzal motskolod Fele-
barátodat, hogy *sokat igér, s-semmit sem ad*.
Felel. (1) ha az hasznos és idvefséges tuda-
mányoknak közlése felől való igéretit szándé-
kozása szerént meg nem telyefithette-is, sok
akadékok miatt minden részben; ama' mondás-
ként, *in magnis rebus & voluisse sat est. Ut de-*
sint vires, tamen laudanda voluntas. Ha elő-
szer a' jó akaratt meg-vagyon, kedves az em-
ber azért a' mie vagyon, nem azért a' mie nin-
tsen: még *Isten* itéleti szerént-is, *2. Cor. 8.*
12. Mert nem oly hamar lehet a' nagy jót vég-
be vinni, mint némelynek lakodalomban ezt
mondani: *az én lelkem karhoz-zék-el, ha bűn*
a Tánc. Γνώθι σεαυτὸν, Esmérd-még te maga-
dat! (2) ha egy két dologban el-mulattam

málok-

Ninifen Jemmi

másoknak tett ígéretemnek megadását; lám te néked a mit nem ígértam-is meg-adom: sőt azt ígérem, ha modestè emberségesen és tudós Prédikátori módon replicálsz ez irásomra, békét hagyván minden személybéli motskolódásoknak, az Istennek tilalma szerént, Eph. 4. 29, 30, 31, 32. (mert pennámat hasonló új-jab motskaidba nem illik mártanom, Eph. 5. 4.) Örömezt s-emberségesen választ adok: úgy-hogy ez után méltatlan ne vádolhass ama te-metöi mondással; Sokat ígér meg nem adja, &c.

CX. Negyedszer, hypocritasággal, irigységgel, tisztesség kívánással motskolsz. Felel. (1) Ne itélj, s-nem ítéljtel: mert a minémű itélettel mást itélsz, és a minémű mértékekkel mérsz másnak, olyannal mérnek néked. Miért nézed pedig a szálkát, a te felebarátod szemében, a gerendát pedig mely a te szemében, nem vészéd eszedbe? (Math. 7. 1, 2, 3.) Mert ezeket a vétkeket avagy habitualiter eredetszerént való gyűke-rekben gondold; avagy actualiter. ha úgy; tehát azok te reád-is egy aránt, mint minden természeti romlottságbéli emberekre a nagy

ösönktül szállott örökös jószágok. Ha pedig
 így; a' ki a' te egész *Tölgdalek-irásodat* fel-bon-
 colva olvassa egyenes itélettel, nyilván el-éri
 rajtad *fo-tó-szovandból*, hogy azok a' mentskos
affektusok indulatok nálad tartanak szállást, és
 a' mint a' *Logicusok* szólnak, *secundum quid*
propria sunt némely tekintettel közel izenn va-
 ló rokonságid. (2) Annyira *nem irigylem*
 (mert a' ki jó és kedves izü bort kezd, céger
 nélkül-is el-kél az, azoknál a' kiknek szájok
 izi meg nem veszett) sem a' *némely fia korá-*
tsúnak Doctórságra pompás koronáztatását;
 sem pedig a' *Professori titulusa* nem vágyó-
 dom; hogy mind a' *Doctóri*, s-mind a' *Pro-*
fessori kéiszeres titulusi cum privilegio, a'
hegy-aljai játékos distinctióval együtt, tudni-
 illik mind *Coronativè*, mind *Usurpativè*, né-
 ked vallottam örökbe, th. CL. (3) ha én a-
 zon a' *tituluson* kapdoztam volna még a' hires
Académiákban régen könnyen (vólt azideje)
 szert tehettem volna reá koronáztatás-képpen-
 is: nem hogy ide haza más ember pennájára
 biztam vólna annak donációját. Mert (ha a'
 dolognak végére mentél vólna, akar csak itt
 való barátodtól, nékem pedig jó akaró *Collé-*
gamtul)

gámtul) nem usurpáltam én a *Professori* titu-
lust, hanem a nagy hírű nevű *Comenius Amos János*nak akarattya vólt, hogy olyan ti-
tulussal illelsem. (4) Sorfom felett való tisz-
tetséget sem kívánok; noha az *Apostol Regu-
lája*, melyet *Morskaid* végén fel-jegyzettől
[*Philip. 2. 3. Semmit ne tselekedgyetek ver-
sengés avagy hijában való disszímég által, ha-
nem alázatosságnak általa, minden mást ná-
lánál jobbnak itélyen;*] meg-kivánta vólna ta-
lám tñled, hogy néhai *Præceptorod*, most már
azon egy máltóságos tisztbéli, s-még pedig é-
lemeteftebb *Szólga-társod* felől bötsülletef-
ben szóllottál vólna: elég énnékem az most,
hogy, ha ezt a regulát helybe hagyod, egye-
nesen nyakadba fordul vissza imez *exclamatió*d
ellené való fel-kiáltásod: *Oh ambitio, ambitio,
bezzegek sokra szokad vinni az embereket!*

CXI. *örödször, ördögi meg-ongefzteselhe-
tetlen gyálólséggal és haraggal meg-
rakodott szívűnek irod lelki Szólga-
társodat*, [*ázaz, Istentől meg-vetteternek,
kárhozatra valónak, ördög tagjának: mert az
idvefségre választatott, s-Christussal hit által
egyesült emberben olyan meg-rögzött ördögi*

indulat soha nem lakhatik, Ján. 8. 44. és 1. Ján. 3. 9.] melyet fen-tart (úgy-mondasz) nem csak a kire meg-baragutt (azaz, a' mine vélem, U ACI JANOSON) hanem annak még maradék atyafiai-is: tudni-illik U ACI ANDRASON és U ACI ISTVANON. Felel. (1) Bezzeg igazán RA'CA-I módon szólasz! Mihály Archangyal noha tudta az ördögnek valóban meg-engesztelhetetlen gyűlölségét az Isten és az ő hivei ellen, de még sem mert gonoszt néki mondani: azt írja Júdás Apostol levelének 9-dik versében. A' Mihály Archangyal mikor (úgy-mond) az ördög ellen tusakodván, veselkedék a' Moses testéről nem mert annak gonoszt mondani, hanem azt mondta: Dorgályon-meg-tégedet az Ur. Te pedig RA'CA-I nagy vakmerőül, a' melyet nem tudc, azt szidalmazod, (vers. 10.) E'n mindazáltal az én Mestere'nek beszédével vigasztaló magamat a' te méltatlan s-káromló szidalmád és motskolásod ellé. Nem felyeb való a' tanítvány a' Tanítónál, sem a' szolga az Uránál. Elég a' tanítványnak ha olyan léfzen mint az ő Mestere, és a' szolgának ha olyan léfzen mint az ő Ura: ha a' gazdát Belzebubnak hívták, sokkal inkább az ő

az ő háza-népét, *Math. 10. 24, 25.* Sőt
(mivel a mi édes Mesterünk meg parantsolta,
hogy *Adgyuk azokat, imádkozzunk érte-
tek, a kik minket átkoznak és haborgatnak,
Math. 5. 44.*) kérem őszent Felségét, a ma-
ga és az ő igaz hiveinek példáját követvén,
(*Luk. 23. 34. Tselek. 7. 60. 2. Tim. 4. 16.*)
Borsássa-meg bűnödöt, mert nem tudod mit
tselekeszel!

CXII. (2) De a mint ezembe vészem,
három okait adod ilyen kegyetlen gyomrosko-
dásodnak Felebarátod ellen. Egyik ez: mert
VACI JANOSNAK halálán szoktam
örülni. Másik ez: mert *VACI AND-
RAST* betűsülletes személyek előtt szentsé-
ges dologban forogván, gyaláztam. Har-
madik (a mint végére mentem, noha te nem
fejezed-ki) ez: mert *VACI ISTVANT*
a *Pataki Scholából* friss állapotra nem emelté.
Ezekből már magad tartóztatlanul bi-
zonyos hitellel ezt concludárod: *Azért a
TOLNAI JANOS* Istentől meg-vetttetett,
kárhozatravaló, ördög tagja. Valóban ir-
galmatlan és váratlan sententia ugyan feje-
men! Tsak hogy nem álhat-meg: sem a Tör-
vényke-

vénykedésnek igaz processusa gyakorlása szerént: mert (a mint némelyeknél már szokásban költ) te magad vagy ellenem mind *Aktor* fel-peres, mind *Tanú*, s-mind *Bíró*: még pedig *non in publico foro, nõ citato nec audito Reo*, nem a közönséges Törvény szék előtt, nem is idézted az al-perest a sententia előtt, magamétségét-is nem halgattad meg. Sem a *Logicának* okoskodó tudománynak régülái szerént: mert *ab effectis communibus ad Causam efficientem propriam contingens est illatio*, az embernek közönséges tselekedetiből nem lehetni bizonyos és tsalhatatlan belső itéletet belső tulajdon állapottya felől. Sem végezetre a *Theologia* a szent-irásí tudománynak tanítása szerént: mert te kítsoda vagy hogy másnak (az Istennek) szolgáitát kárhozzatod? Az ő Urának (Istenének) áll, vagy esik, *Rom. 14. 4.* Laddé jó RÁ'CA-I Utam, *Bullatam hoc fulmen brutum est*, hogy ez a te papyrosra írott mœndörgő szabású sentenciád nem szintén derék okoságból származott. — *Vana est sine viribus ira*, hiába való annak fenyegetőzni, a' kitül nem félnek: kinek nevés viszessegek okáért nem említhetem.

CXIII. (3) VÁCI JÁNOS halálát, mikor a nagy Méltóságos asztalnál hallottam, azt mondtam felőle, (nem tagadom) az Isten egyik ellenzőjét az ő szent rendelésének (értvén a Presbytériumot) fel-állításának el-vőtte. De hogy kezem észve tévéseével, még pedig szoktam volna (új Philosophia ez, hogy egyszerű tselekedetből léfzen a szokás!) ör-vendezni: ez a te Tódaléknak *Motskai* közzé való. VÁCI ANDRÁS felől is pedig nem gyalázás-képpen, (mely az ő mester-séges kereseti) hanem a dolognak valóságos esmérési szerént szólottam a mi igaz volt: melyet én most el-halगतok. Híremmel az nintsen, miért kellett volna avagy kellene *kit-siny híretskédet* irigylennem. A mi VÁCI ISTVÁN T illeti, hogy kövér állapotra nem kaphatott a *Paraki* Schólában; ez az oka, mert nem akart az *Helicon forrásiból* innya: a mel-jeknek avagy tsak folyamatiból-is, az igazán szomjúhozó és serényen tanuló Musákkal szép Ifusággal (a minéműek Istennek halá, mindenkor vóltanak s-ma-is vannak,) merithetett volna annak szölgálattya által a kit te tudatlannak és azoknak tanítására alkömatlannak
 itélz:

itéltsz: az olyan szép Isteni seregnek kedvéért,
 (kik mint a te ötséd) a Scholai fenyétké-
 nek erejét nem szenvedhetvén, avagy úrofs-
 kosárokkal kélkülnek a hegy-alyai ért szőlő sze-
 défre; avagy ha oda nem mehetnek, a fenyi-
 téknek jármát nyakokból ki- vetni ohajtyák.
 Ez a RÁCA-I-nak a' néhai lator emlekeze-
 tü cigannak HAMZA-nak meg-únt túros
 lovátul tanult ttágár titkának igaz magyará-
 zattya: s-az ő én ellenem való Molskainak-is
 károgása.

CXIV. Ezt mindazáltal az ő ártalmas mér-
 gének ily fojtó szókkal ki-öntését három szines
 okokkal simogattya: úgy-mint a' gyarlóság-
 nak, a' szent-írásnak, és a' tálió-nak költsön-
 nek törvényével. De (1) a' gyarlóságból
 való véték (Rom. 7. 14, 15. s-következ.) és
 a' boszszú-állásnak indulattyaából való köl-
 tsönös bűn nem igen lakhatnak egy szivben,
 Jérem. 15. 10. Rom. 12. 17, 19, &c. (2)
 Salamon Példab. 22. 1. versben szöll az olyan
 jó bir-névről; mely az igazságnak úrában va-
 lultatik. cap. 12. 27. Ide való az Agostonnak
 regulája a te tüled említett helyen: a hol a'
 Christus szavaiból sz. Mathénál, cap. 5. 105

11, 12, a jó hit-névnek valóságos fundamentumáig adja elő a maga személyében: *Qui* (Christus) *cum dicat, Gaudere & exultate, merces enim vestra multa est in caelis: si quod dictum est, propter justitiam & propter me, in bonâ conscientia teneo, quisquis volens detrahit fame meâ, nolens addit mercedi meâ.* Az az: Mivel a Christus mondja, örülyetek és örvendeztetek, mert a ti jutalmatok bővséges mennyekben; ha a mit mondott, az igazság-ért és én érettém, jó lelki-esméretben tartom, a ki akarattya szerént kissebbíti az én hiremet, akarattya ellen öregbíti az én jutalmamat. Adjon az Ur Isten mindnyájunknak ilyen jó lelki-esméretből származott jó hir-nevet, mint *Agostonnak!* Ez legyen elég a Fordításnak Negyedik indító Okáról.

CXV. Az ötödikben, és utolsóban azokat mentegeti, kik a *Presbyteriumot* bé nem veszik: elsőben-is ezért (azt mondod) hogy a kik a *Presbyteriumot* forgatják, az alatt más egyéb Ujjétáfokat akarnak bé-hozni. (1) Ilyen a *Mi-Atyánknak a felyeb meg-irt Okokkal való otsárlása.* Felel. Ez *parvar* és *Motsok* alól mi-is magonkat oda felyeb elégségeskép-

pen ki-mentettük. (2) Ilyen (azt mondod) a Magyar nótákon lévő Soltároknek éneklésére való halgatás, és ajakainknek bő-gombolása; a Francziai nótákra pedig szemeinknek a templum börtözattjára való merevsége. Felel. Igyé RA'CA-I? a más emberek ajakainak és szemeinek observálásában helyheztetede devotiodat, Isteni szolgálatban való ahétatosságot? Ugy teccik más dologban kellene olyankor foglalatoskodni az Isten féltő embernek (s-annál inkább a Tanítónak) a Salamon oktatása szerént, Prédik. 5. 1, 2, 3. őrizd meg mind a két labaidat, mikoron mégy az Istennek házához, &c. De este e Toldalék-főira is kerek választ tettünk, thes. LXXV a' LXXX-dikig. (3) Ilyen (úgy mond) az Ur-Vaisorájának ki szolgáltatósakor való bé-vőtt rend-tartáséknak és ceremóniáknak bontogatása. Felel. Ennek a Morsoknak el-törlésére rövid időn (ugy reméllem) értelmes Tracta fog ki-jöni. Mi-is pedig az Egy-házi Céremóniáknak változtatásának rendi s-módja felől szöllottunk már közönségesen, th. XCVI. XCVII. XCVIII.

CXVI. (4) Ilyen (úgy mond) az Helvé-
cinei

ciai Confessióban jóvaltatott Innepeknek marcongása. Lásd-meg Confession. Helver. cap. 24. §. przterea, &c. Felel. Mi-is abban az értelembé nyugodtunk-meg tellyességgel, s'á Keresztyéni szabadság szerént szoktuk meg üllenni a Karátsont, Húsvétot, s'á több Innepeket. Ugy hogy (a mint ugyan ott a Confessio szóll) nem tartjuk egyiknapot a máfiknál szentégesbnek, hanem szabados megtartással üllük-meg. Mert a mint ugyan azon Confessióban cap 27. vagon, mihelyen a közép dolgok hitónknek vallása gyanánt tartatnak, mindgyárt nem szabadosok léznek. Ezt valjuk azért s-ezt tanityuká mi vallásunk szerént, hogy azokat a szokott Innepeket, *non ex opinione cultus aut necessitatis*, nem Isteni-tiszteletnek, nem-is szüklégeségnek véleködéséből, hanem *pro Chrristianâ libertate*, Keresztyéni szabadságból tartjuk és üllük-meg. Ez szerént az igaz magyarázat szerént minden ok nélkül vádoltatunk s-motskoltatunk azzal, hogy az Innepeket el-akar-nók rontani, &c. Ha küldmb értelemben vagynak avagy találatnak némely Atyafiak, mi ez aránt azokkal nem egyezünk.

CXVII. Ha azért ennél az négy elő-számlált példák-ból vött oknál, más erősebbel nem ellenzhetitek a' Presbyteriumnak fel-állattatásat; igen féltő R A C A-I Uram, hogy Idvözítőknek ama' jajjospanasz-sza és fenyegetése rajtunk ne efsék: Jaj nektek Törvény-tűdőknek, mert el-vóttétek a' tudománynak kultsát, és a' menyorszagot bé-zárjátok az emberek előtt: mert ti magatok nem mentek-bé, és a' kik bé-ákarvának-is menni, azokat-is nem bocsátjátok, Luk. 11. 52. és Math. 23. 13. Mit mondasz azért tovább magatok mentéségre? Annyival inkább nem kell pedig (azt mondd) kárkoztatni az Presbyterium fel-vételében ellenkezőket, mivel az ritus inkább hogy sem religio Felel. (1) A' mi Theologusink más-keppentannak é felől a' második és harmadik Parantsolatoknak magyarázattyában. Mert a' Presbyterium az Egyházi egész Fenyitékkel együtt, az Istentől rendeltetett tiszteltnek, mely a' 2-dik parantsolatban vagyon bé-foglalva, egyik része. De az egyházi Céremóniák a' 3-dikban foglaltatnak-bé: s-nem egyebek, hanem a' mint Junius szól, (Polit. Mosaic. cap. 7.) *sacra observationes in cultu divino,*

divino, az Isteni tiszteletben való szent módos tselekedetek. Menyiben mondathassék pedig a *Presbyterium* szükséges tudománynak, *religió*nak, meg-olvashadd a *Presbyt. Dialog. pag. 170. 171.*

CXVIII. (2) Aránzóde RR'CA-I Úram. hogy meg-álhasson ez a te *Discursusod*: Valamely dolog az idvezítő tudománynak és a keresztényi hitnek fundamentomos és szükséges ágazatira nem tartozik, ritus az inkább hogy sem religio. De ilyen a *Presbyterium*. Azért ritus inkább hogy sem religio? Da demonstrandi, mutacca-meg *Major propositió*dnak igaz voltát. Maga-is (azt mondod) meg-valya ez a kissebbik *Presbyteres könyv*. Felel. Hol valyon, s-mitsoda szókkal: add-elő. Mert a mely szókat te fel-jegyzettél belőle, azok nem a *Majornak*, hanem a *Minornak* bizonyítására tartoznak: melyet az ő valóságában helybe hágy a *Dialogus*. A mi pedig azt a mondást illeti, melyen tsómót keresz: Jól s-úgy a mint Isten az ő igéjében kívánnya, bizony nem lehet az *Ecclesia* s-az idvefég: ennek értelme ez: ha az *Ecclesia* az Istentől rendelgetett *Presbyteriumot*, az ő vel való ő-

lésben módja lévén, meg-veténi és meg-utá-
landgya, nem lehet a nélkül épp az Ecclesia, az
egyházi egész Fenyitéknek rendire nézve; s-
az Isten-is nem szenvedvén-el ezt az ő nagy
vakmerőségét, meg-sanyargattya érette ötet,
s-ugy idvezíti, (mint ám p. o. a' Corinthusiak-
kat az Ur-Vatsorájával rendeletlenül élésért
sokképpen keményen meg-ostorozta, 1. Cor.
11. 30, 31, 32.) Ezt az értelmét a' Dialo-
gus szovainak avagy nem értetted; avagy ha
értetted, szánt-szándékkal kerestél a' tiszta és vi-
lágos szókban *motskolódás*ra való alkolmatos-
ságot, régi jó szokásod szerént.

CXIX. (3) Mikor Confessióknak Vallá-
sunknak egyik részének mondjuk a' Presbyteriu-
mot: nem számlályuk azt a' hitnek egy-átályá-
ban szükséges és fundamentumos ágazati köz-
zé, melyek a' Confessionak úgy-mint *partes es-*
sentiales, valóságára tartozó részei. Annál-is
inkább nem számlályuk azt a' Ritusok a' külső
módos rend-tartások közzé: melyek úgy-mint
adjuncta, az Isteni-tisztelet mellé ragasztott
díszességek. Ertyük azért a' Confessionak olyan
rendben való tudományát, a' mely *ad dogma-*
dum fidei fundamentalium bene-esse, az abban
bé-fog-

bé-foglalt fundamentómos hit-ágazatoknak
 épségére és egészségére tartozik, minémű az
 egyházi egész igazgatásnak tudománya : ilyen
 része a *Presbyterium* a mi Vallásunknak. Itt
 azért nem elég szemelen esett a *RACIA-Uram*
distinctioja a mi *argumentumunkra*. (4)
 Mikor azt vettyük nevezet szerént ellenetek,
 hogy a *Presbyterium* a *Helvetiai Confessio*ban
 vagon, melynek több Keresztyén Doctörökkel
 együtt, a mi Országunkban hitünkön lévő Ta-
 nitóink-is subscribáltak. *Könyű erre-is a*
Válasz, azt mondod : *mert az per modum*
approbationis, non per modum necessariz i-
mitationis, az az, jóvallas-képpen, nem
szükség szerént való követés-képpen lott.
 Felel. Ez a *Válasz* (igaz dolog) oly *könyű*,
 hogy ennek itt semmi *súlysága*, azaz, valósá-
 ga, helye és ereje nintsen. *Előszór* : Mert
 ez szintén annyit téfzen, mint-ha valamely *In-*
terpres magyarázó szent *Pálnak* imez mondá-
 sát : *Ha a mit nem akarok azt mivellem, te-*
hát erre hajlok, hogy a törvény jó legyen.
Rom. 7. 16. evel a distinctióval (hogy már)
 így világositáná; erre hajol az *Apostol* hogy jó
 a *törvény*, tudni-illik jóvallas-képpen, nem

szükség szerint való követés-képpen. Továbbá ennek a *distinction*nak örivel akar mely *profanus* el-vetemedett ember-is, akar mi törvénytelen tselekedetiben igaz elég maga-menteséget talál s-mondhattya: *én a kegyes életet, a józanságot, a tiszta beszédet &c,* szeretem jóvállás-képpen, de nem szükség szerént való követés-képpen. Láddé mely alkalmatlanul gondoltad s-alkalmaztattad ezt a meg-különböztetést az hasznos jónak és Isteni rendelésnek ótsárlására !

CXX. Másodsor: Nem szükség szerént való követés-képpen lótt *subscription*nak aláírásnak tartodé azt, a melynek fel-bontásáért azok a mi Tanítóink fejenként Ecclesiái hatalom szerént való büntetésre itélték ő magokat? Halyuk-meg erről az ő magok szavokat, in *Conclusionem Articuli. maj. cis-Tibiscan. Inter reliquas Confessiones recipimus & subscribimus Helveticam Confessionem—Et quicumq; hanc Confessionem Helveticam Tiguri editam—temere rejecerit, solverit, & contrarium docuerit, jurisdictione Ecclesiastica puniendum statuimus.* Az az: Más vallások között bé-vészszük és aláírunk az Helveciai Vallásnak. Es valaki ezt a
Helvé-

Helvéciai Vallást, mely Tigurumban nyomtatott ki, ok-nélkül meg-veténdi, meg-ron-tándja, és azzal ellenkezőt tanít, az Ecclesiái fe-nyíték szerint való büntetésre méltónak ítélyük. Immár pedig magad-is meg-engeded hogy a *Presbyterium* a *Helvéciai Confessióban* vagyó. *Harmadszor*; ennek a *distinction*nak fundamen-tumát, a *Presbyterium*ra nézve, hijában kere-fed az *Helvéciai Confessió*nak szovaiban, melye-ket fel-jegyzettél: mert *ritusokról*, s-azok fe-lől való tudományról vagyón ott szó; nem a *Presbyterium*ról. De én ezt (veled együtt) tovább most nem üzöm. Talám mászszor egye-nessébb alkolmatosság-is adatik ennek a dolog-nak nyilvánban meg-mutogatására.

CXXI. Szándékom kívül esék, hogy ily sokra és sokára terjede *VACI ANDRÁS*-nak, a *Mi-Atyánkról* való *Traetának Fordítása* felől, a *Keresztyén Olvasó*hoz irott *Levelének* el-olvasása. A melyben minek-utánna mind *Al-kolmatosságát*, *Végét*, s-mind *Indító okait* az *Ő Fordításának* rendel elő-számlálta: *Inti* (már végezetre) a *Kegyű Olvasót* erre, hogy ez *Fordításot* skával ilyen elméjének mind őlesi-tésére; s-mind (ha lehet) meg-tesendességre.

Felel.

Felel. Adná Isten, hogy a Sámson meséje szerént, az évő állatból étel jöne-ki, és az emberből édeség! (Birák Könyv. 14. 14.) De alig remélhetni ily hasznot annak Fordításából, a ki nem spóll Békességét, hanem azok ellen kik békességsek a földön, álnok beszédet goondol, (Sólt. 35. 20.) úgy-mint ki a Tracta közé elegyített helytelen (thes. LXXIV. a LXXX-dikig) és parvaros (th. LXXXI a LXXXVIII-dikig) Fődozásoknak; és a tracta Végehez ragasztott Morskolásoknak (thes. LXXXIX a CXX-dikig) **AUCTORA.** A kinek maga természetéhez igen illendőképben önnön magátul ki-gondolt Vezeték Neve, **DANEUS RACA-I, THEODULUS ANAXIUS.**

Az örökké való Királynak pedig, halhatatlannak, láthatatlannak, egyedül bölts Istennek tisztesség, és ditsőség mind örökkön örökké,
AMEN! 1. Timoth. 1, 17.

V E G E

OS (O) SO

S

Ru 4160/1983

BAGYAN
 HUNGÁRORSZÁGI
 KÖNYVTÁRA

111

Felel. Adná Isten, hogy a Sámson meséje szerént, az évő állatból étel jönc-ki, és az orvostól édeség! (Birák Könyv. 14. 14.) De alig remélhetni ily hasznót annak Fordításából, a ki nem szól Békességet, hanem azok ellen kik békességesek a földön, álnok beszédet gonndol, (Sólt. 35. 20.) úgy-mint ki a Tracta közé elegyített helytelen (thes. LXXIV. a LXXX-dikig) és parvaros (th. LXXXI a LXXXVIII-dikig) Földozásoknak; és a tracta végéhez ragasztott Morskolásoknak (thes. LXXXIX a CXX-dikig) **AUCTORA.** A kinek maga természetéhez igen illendőképpen önön magátul ki-gondolt Vezeték Neve, **DANEUS RACA-I, THEODULUS ANAXIUS.**

Az örökké való Királynak pedig, halhatatlannak, láthatatlannak, egyedül bölts Istennek tisztesség, és ditsőség mind örökkön örökké,
AMEN! 1. Timoth. 1. 17.

V E G E.

OS (O) SO

§

Ru 4160/1983

BAGYAN
 HUNGÁRORSZÁG
 KÖNYVTÁRA

Inches

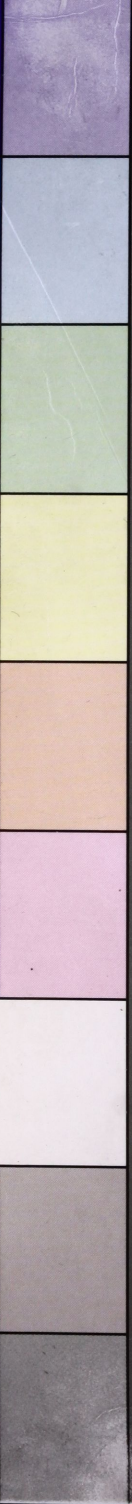
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Centimetres

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

119

